

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katja Belšak

**JEZIKOVNE PRAVICE SLOVENSKE MANJŠINE NA AVSTRIJSKEM
KOROŠKEM**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katja Belšak

Mentor: izredni profesor dr. Miran Komac

Somentor: izredni profesor dr. Drago Zajc

**JEZIKOVNE PRAVICE SLOVENSKE MANJŠINE NA AVSTRIJSKEM
KOROŠKEM**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Iskreno se zahvaljujem cenjenemu mentorju izr. prof. dr. Miranu Komacu in cenjenemu somentorju izr. prof. dr. Dragu Zajcu za strokovno pomoč ter oblikovno svobodo pri nastajanju diplomskega dela.

Največja zahvala gre mojima zlatima staršema, ki sta mi med drugim omogočila dolgo študijsko obdobje z izredno finančno podporo, svobodo pri izbiri prave študijske smeri, ki je trajala tri leta ter preživetje enega študijskega semestra v tujini, ki je pozitivno zaznamoval mojo življensko pot. Kljub temu, da tega ne znam vedno pokazati, cenim vse kar sta v življenju storila zame. Hvala za vajino nesebično ljubezen. Hvala tudi mojemu bratu Aljošu. Naj ti povem, da sem zelo vesela, da sva imela priložnost živeti skupaj v času študijskih let. Hvala družini Berger, ki me je v svoj družinski krog sprejela kot lastno hči. Hvala tudi tebi, moj dragi Marc, ki vedno verjameš vame ter v najino ljubezen. Na koncu bi se rada zahvalila vsem, ki so kakorkoli pripomogli k nastanku tega diplomskega dela.

Freudenberg, 11.10. 2007

Katja B.

Jezikovne pravice slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem

Diplomsko delo obravnava koncept varstva jezikovnih pravic slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, pri čemer se osredotoča predvsem na predstavitev razkoraka med obstoječo pravno podlago varstva manjšinskih pravic ter uresničevanjem varstva manjšinskih pravic v praksi. Analiza pravnega varstva manjšin v avstrijskem pravnem redu kaže na množstvo dokumentov, ki naj bi zagotavljali uresničevanje varstva jezikovnih pravic v praksi. Najpomembnejši pravni dokument, ki slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem zagotavlja pravno podlago za varstvo jezikovnih pravic, je Avstrijska državna pogodba, ki je bila podpisana maja 1955 in je Republiko Avstrijo po desetletni okupaciji zavezniških sil omogočila ponovno vzpostavitev suverenosti nad njenim ozemljem. V zadnjem delu sledi predstavitev zgodovinskega razvoja spreminjanja pravne podlage za varstvo slovenske manjšine ter uresničevanje pravno zagotovljenih pravic v praksi. Skozi petdesetletni pregled se odraža manjšinska politika tako nacionalne kot koroškodeželne oblasti v Republiko Avstriji ter pomanjkanje politične volje za uresničitev pravno zagotovljenih jezikovnih pravic v praksi.

Ključne besede: varstvo manjšin, jezikovne pravice, koroški Slovenci, avstrijska Koroška.

Language rights of slovenian minority in austrian Carinthia

The subject of this paper is the concept of protection of language rights of slovenian minority in austrian Carinthia, which focuses on the presentation of the gap between existent juridically grounding for protection of minority rights and exercise of minority rights. Analysis of the legal protection of minority rights in austrian legal order shows a great number of documents which should ensure implementation of protection of language rights in practise. The most important legal document, which ensures legal grounding for the protection of language rights of slowene minority in austrian Carinthia, is Austrian State Treaty, signed in May 1955. Mentioned treaty made possible for Republic of Austria, after ten years of occupation of the allied forces, to reestablish sovereignty over its territory. In last part follows presentation of historical development of changes of juridically grounding for protection of slovene minority and implementation of legaly assured rights in practice. Review over fifty years reflects as well national as carinthian minority policy in Republic of Austria and a lack of political will for implementation of legaly assured language rights in practice.

Key words: protection of minorities, language rights, carinthian Slovenes, austrian Carinthia.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	7
1. UVOD	8
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	8
1.2 OPREDELITEV CILJEV	8
1.3 OPREDELITEV HIPOTEZE	9
1.4 OPREDELITEV ČASOVNEGA OKVIRJA	9
1.5 OPREDELITEV METODOLOŠKEGA OKVIRJA	9
2. TEMELJNI KONCEPTI IN POJMI	11
2.1 DEFINICIJA MANJŠINE	11
2.2 VRSTE MANJŠIN	14
2.3 SPLOŠNE ČLOVEKOVE PRAVICE IN POSEBNE MANJŠINSKE PRAVICE	16
2.4 VARSTVO MANJŠIN NA UNIVERZALNI RAVNI	19
2.5 VARSTVO MANJŠIN V EVROPSKI UNIJI	24
3. NASELITVENI PROSTOR SLOVENCEV NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM TER NJIHOVO ŠTEVILO	31
4. POSEBNE MANJŠINSKE PRAVICE SLOVENSKE MANJŠINE NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM	35
4.1 VARSTVO SLOVENSKE MANJŠINE V AVSTRIJSKEM USTAVNEM REDU	35
4.1.1 Ustavna pravna podlaga	35
4.1.2 Zakonska pravna podlaga	36
4.1.3 Uredbe na podlagi Zakona o narodnih skupinah	37
4.1.4 Sodbe ustavnega sodišča	39
4.1.5 Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih	42
4.1.6 Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito mednarodnih manjšin	46
4.2 PODROČJE RABE JEZIKA	48
4.2.1 Raba jezika v upravnih organih in javnih službah	48
4.2.2 Raba jezika pred sodnimi oblastmi	52
4.2.3 Raba jezika v medijih	54

4.2.4	Jezik manjšine, dvojezični dokumenti ter osebna imena	57
4.2.5	Topografske oznake	59
4.2.6	Raba jezika na področju šolstva	68
5.	ZAKLJUČEK	82
6.	SEZNAM TABEL	86
7.	SEZNAM VIROV	87
7.1	SEKUNDARNI VIRI	87
7.2	INTERNETNI VIRI	93
7.3	PRIMARNI VIRI	97
8.	PRILOGA	103

SEZNAM KRATIC

ADP	Avstrijska državna pogodba
BZÖ	Bundnis Zukunft Österreich (Zavezništvo za prihodnost Avstrije)
DFDL	Demokratska fronta delovnega ljudstva
EKČP	Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin
EL	Enotna lista
ELRMJ	Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih
EU	Evropska unija
FPÖ	Freiheitliche Partei Österreichs (Svobodnjaška stranka Avstrije)
ILO	International Labour Organisation (Mednarodna organizacija dela)
KAB	Kärntner Abwehrkämpferbund (Koroška zveza brambovcev)
KDZ	Koroška dijaška zveza
KHD	Kärntner Heimatdienst (Koroška domovinska služba)
NSKS	Narodni svet Koroških Slovencev
OF	Osvobodilna fronta
OK	Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito mednarodnih manjšin
ORF	Österreichische Rundfunk (Avstrijska radiotelevizija)
OSI	Open Society Institute (Zavod za odprto družbo)
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
ÖSTAT	Österreichisches Statistisches Zentralamt (Avstrijski statistični centralni urad)
ÖVP	Österreichische Volkspartei (Avstrijska ljudska stranka)
RA	Republika Avstrija
SKS	Skupnost koroških Slovencev in Slovenk
SPÖ	Sozialdemokratische Partei Österreichs (socialdemokratska stranka Avstrije)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations (Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)
ZoNS	Zvezni zakon o narodnih skupnostih
ZSO	Zveza slovenskih organizacij

1. UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Leta 2005 je minilo 50 let od sprejema Avstrijske državne pogodbe (ADP). Le-ta v svojem 7. členu zagotavlja slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem naslednje pravice: pravico do lastnih organizacij; do zborovanja in tiska v slovenskem jeziku; pravico do osnovnošolskega izobraževanja in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol v slovenskem jeziku; pravico do uporabe slovenskega jezika kot uradnega jezika poleg nemščine v upravnih in sodnih okrajih ter pravico do označb in napisov topografskega značaja v slovenskem jeziku v omenjenih okrajih.

Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ELRMJ) je bila sprejeta leta 1992. Osnovni cilj listine je varstvo in ohranjanje regionalnih in manjšinskih jezikov kot ključne značilnosti evropske kulturne dediščine. Gre za prvi obvezujoči večstranski mednarodni dokument, ki se v celoti ukvarja z enim od področij varstva manjšinskih pravic. Vsebinsko zajema načine uporabe regionalnih in manjšinskih jezikov v vzgoji in izobraževanju, pri delu pravosodnih organov in upravne oblasti ter javnih služb, medijev, kulturnih dejavnosti in olajšav, v gospodarskem in socialnem življenju ter pri izmenjavi s tujino. Parlament Republike Avstrije (RA) jo je potrdil 10. maja 2001, v mednarodnopravno veljavo pa je stopila 1. oktobra 2001.

Okvirno konvencijo Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin, ki jo je Svet Evrope sprejel 10. novembra 1994, je RA podpisala 1. februarja 1995, v veljavo pa je stopila 1. julija 1998. S podpisom se je RA zavezala k sprejetju ukrepov, ki bodo izboljšali varstvo pravic narodnih manjšin na njenem ozemlju.

Da bi se slovenska manjšina na avstrijskem Koroškem mogla ohranjevati in nemoteno razvijati kot posebna narodna skupnost je potrebno zagotoviti nemoteno uživanje med drugim tudi jezikovnih pravic, ki jih zagotavlja avstrijski pravni red. Slovenska manjšina si že 50 let prizadeva za uresničitev pravno zagotovljenih pravic.

1.2 OPREDELITEV CILJEV

V diplomskem delu bom izhajala iz mednarodnopravnih (Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih ter Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin) in notranjopravnih obveznosti RA, ki se posredno ali neposredno nanašajo na zaščito jezikovnih pravic slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Slovenci v Avstriji živijo na treh

območjih: Koroška, Štajerska in Dunaj. Zaradi preobsežnosti teme se bom pri pisanju diplomskega dela omejila zgolj na Slovence, ki živijo na avstrijskem Koroškem. Z analizo omenjenih obveznosti bom predstavila pravno podlago za zaščito slovenske manjšine. Dejstvo je, da kljub zagotavljeni pravni podlagi prihaja do uresničevanja jezikovnih pravic v omejenem obsegu.

Podrobneje se bom osredotočila zgolj na jezikovne pravice ter z analizo avstrijske manjšinske politike skušala predstaviti pomanjkanje politične volje za uresničitev le-teh. Kljub pravni podlagi je uresničevanje pravic odvisno od politične volje avstrijske oblasti, oziroma od manjšinske politike, ki jo le-ta vodi.

1.3 OPREDELITEV HIPOTEZE

Pravna podlaga za varstvo manjšinskih pravic v avstrijskem ustavnem redu sicer obstaja, primanjkuje pa politične volje za uresničitev pravno zagotovljenih manjšinskih pravic, zato kljub dolgoletnemu prizadevanju slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem še vedno ni v celoti uresničena pravica do rabe jezika.

1.4 OPREDELITEV ČASOVNEGA OKVIRA

Časovni okvir diplomskega dela obsega čas od konca druge svetovne vojne 1945 do 2005 – petdesetletnega jubileja podpisa ADP. V obdobju 1945–1955 sicer še ne moremo govoriti o samostojni manjšinski politiki RA, saj je to čas zavezniške zasedbe, ko je bila avstrijska suverenost okrnjena. Kljub temu pa je ta nesamostojna avstrijska manjšinska politika zaznamovala položaj slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, zato je potrebna podrobnejša analiza le-te.

1.5 OPREDELITEV METODOLOŠKEGA OKVIRA

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih poglavij in zaključka. V uvodnem poglavju sem opredelila izbrano problematiko, zastavljene cilje, hipotezo, časovni in metodološki okvir.

V drugem poglavju sledi predstavitev temeljnih konceptov in pojmov za boljše razumevanje izbrane tematike na podlagi analize primarnih in sekundarnih virov.

V tretjem poglavju je, z uporabo deskriptivne metode, predstavljen naselitveni prostor slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem in njena številčnost.

V četrtem poglavju je z analizo primarnih in sekundarnih virov predstavljena pravna zaščita manjšin v avstrijskem ustavnem redu s poudarkom na jezikovnih pravicah. Izhajajoč iz 7. člena Avstrijske državne pogodbe, Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih ter Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin bom preverila uresničevanje jezikovnih pravic v praksi skozi obdobje od konca druge svetovne vojne do maja 2005.

2. TEMELJNI KONCEPTI IN POJMI

2.1 DEFINICIJA MANJŠINE

V literaturi je težko najti enotno definicijo pojma manjšine. Najbolj znana je Capotortijeva definicija manjšine: »Manjšina je skupina, ki je številčno podrejena ostali populaciji in je v nedominantni poziciji, sestavljena je iz prebivalcev države, ki imajo posebne etnične, verske ali jezikovne značilnosti in ki kažejo občutek solidarnosti z namenom ohranjanja teh značilnosti« (Trop 2002: 433).¹ V večini primerov govorijo avtorji, ko navajajo značilnosti pojma manjšine, o narodnostni manjšini, ki pa je zgolj ena izmed vrst manjšin.

V International Encyclopedia of the Social Sciences. Sodobni sociologi »na splošno definirajo manjšino kot skupino ljudi, ki se od drugih v isti družbi razlikuje po rasi, narodnosti, religiji ali jeziku« (Rose 1968: 365).²

Kot pravi Petrič (1977: 85) je kriterij pripadnosti narodni manjšini »narodna pripadnost z njenimi elementi, kot so jezik, etnična ali kulturna skupnost, narodna zavest idr.«. Ker se pojem narodnostne manjšine navezuje na pojem narod, je potrebno slednji pojem podrobneje opredeliti. Tako Zupančič (1999: 18) navaja naslednje elemente naroda kot skupnosti: skupno poreklo, ozemlje, jezikovno-kulturne značilnosti, zgodovinski razvoj, zavest. Glede na napisano bi lahko narodno manjšino opredelili kot skupino ljudi, del naroda, ki je ostala zunaj matične domovine.³

V mednarodnih dokumentih je ta pojem različno opredeljen. Mednarodni pakt Organizacije združenih narodov (OZN) o državljanskih in političnih pravicah človeka⁴ tako govori o

---

¹ Avtorica Trop (2002: 431–432) tako omenja naslednje vrste manjšin: narodnostna, rasna, verska, jezikovna, spolna in druge vrste. Narodnostna manjšina je najbolj znana in najbolj varovana vrsta manjšine. Skupna značilnost te manjšine je narodnost.

² International Encyclopedia of the Social Sciences, volume 10, geslo »Minorities«, 1968, ur. David L. Sills. Geslo je pripravil Arnold M. Rose.

³ Po prvi svetovni vojni so se na območju bivše avstro-ogrske monarhije oblikovale samostojne države, med njimi tudi samostojna Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (SHS), razglašena 29. 10. 1918 v Ljubljani in Zagrebu. Glede na dejstvo, da so v tistem času v južnem delu Koroške prebivali pretežno Slovenci, je bilo pričakovati, da bo to ozemlje pripadlo državi SHS, vendar pa država SHS ni zasedla slovenskega ozemlja na Koroškem, prav tako pa ni podala ozemeljskih zahtev pri avstrijski vladi. 12. maja 1919 je Pariška mirovna konferenca na območju južne Koroške določila izvedbo plebiscita, ki je bil izveden 10. oktobra 1920. 59% prebivalcev je glasovalo za priključitev južne Koroške k Avstriji (Pleterski 1984: 34–35, 207–211). Tako je približno 50 000 Slovencev postalo ločenih od celotnega slovenskega naroda in postalo narodna manjšina v Republiki Avstriji.

⁴ Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah človeka. *International Convention on Civil and Political Rights*. General Assembly resolution 2200A (XXI), sprejet 16. 12. 1966, velja od 23. 3. 1976, dostopen na http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm, 16. 4. 2005.

»etničnih, verskih in jezikovnih manjšinah«, Konvencija o preprečevanju in kaznovanju genocida⁵ pa govori o »narodnostnih, rasnih ali verskih skupinah« (Petrič 1977: 79).

Tudi Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin,⁶ ki je eden najpomembnejših dokumentov mednarodnopravnega zagotavljanja manjšinskih pravic, ne vsebuje definicije manjšin. So pa v petem členu določene bistvene sestavine identitete manjšin: vera, jezik, običaji in kulturna dediščina.

Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih Sveta Evrope⁷ v svojem 1. členu pri opredelitvi izraza regionalni ali manjšinski jeziki posredno opredeljuje tudi pojem manjšine:

»izraz »regionalni ali manjšinski jeziki« pomeni jezike: (i) ki jih tradicionalno uporabljajo na določenem ozemlju države državljanji te države, ki sestavljajo skupino, številčno manjšo od preostalega prebivalstva te države, in (ii) ki se razlikujejo od uradnega jezika ali uradnih jezikov te države« (Komac 2002: 194).

Kljub temu da enotne definicije pojma manjšina ni moč zaslediti, pa Petrič (1977: 97) navaja naslednje skupne značilnosti, ki pojem manjšine podrobneje opredelijo: manjšine so skupnosti, ki jih opredeljujejo njihove lastne posebnosti (narodnostne značilnosti, kultura, jezik, tradicije, itd.); te skupnosti so avtohtone skupnosti oziroma postajajo avtohtone; že sam obstoj teh skupnosti jim zagotavlja status manjšin; ni potreben določen odstotek v celotnem prebivalstvu; strnjena naseljenost ni predpisana; prav tako ni nujno, da ima del naroda, ki predstavlja manjšino, nekje svojo državo.

Roterjeva (v Roter 2004: 176) navaja kot nosilce pravic manjšin v evropskem kontekstu narodne manjšine. Le-te opredeljuje kot »skupnosti s posebno identiteto, ki se ohranja s pomočjo mednarodnega režima za varstvo narodnih manjšin, ki je nastal po koncu hladne vojne« (*ibid.*). Nadalje avtorica omenja sledeče kriterije, ki podrobneje opredeljujejo pojem manjšine: številčnost, nedominanten položaj, drugačnost oz. posebna identiteta, subjektivna volja pripadnikov manjšin po ohranjanju manjšinskosti ter državljanstvo (*ibid.*: 182-189). Pri kriteriju številčnost je pomembna predvsem ugotovitev, »da je število pripadnikov narodne manjšine manjše od števila preostale populacije v državi, v kateri ta manjšina živi« (*ibid.*, 182). Kriterij nedominantnosti je sicer vsesplošno uveljavljen kriterij pri opredeljevanju

---

⁵ Konvencija o preprečevanju in kaznovanju genocida. *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. General Assembly resolution 260 A (III), sprejeta 9. 12. 1948, velja od 12. 1. 1951, dostopna na <http://www.hrweb.org/legal/genocide.html>, 16. 4. 2005.

⁶ Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin. *The Framework Convention for the Protection of National Minorities*. European Treaty Series No. 157, sprejeta 10. 11. 1994, velja od 1. 2. 1998, dostopna na [http://www.coe.int/T/e/human_rights/Minorities/2_FRAMEWORK_CONVENTION_\(MONITORING\)/1_Texts/H\(1995\)010%20E%20FCNM%20and%20Explanatory%20Report.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/T/e/human_rights/Minorities/2_FRAMEWORK_CONVENTION_(MONITORING)/1_Texts/H(1995)010%20E%20FCNM%20and%20Explanatory%20Report.asp#TopOfPage), 16. 4. 2005.

⁷ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. *European Charter for Regional or Minority Languages*. European Treaty Series No. 148, sprejeta 25. 6. 1992, velja od 1. 3. 1998, dostopna na <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/148.htm>, 16. 4. 2005.

manjšine, kljub temu pa avtorica poudarja, da različni avtorji izražajo kritična mnenja na osnovi omenjenega kriterija ter nepotrebnost le-tega pri opredeljevanju pojma manjšine (več o tem glej Roter 2004: 183–184). Pod kriterijem drugačnosti oz. posebne identitete so razumljene »posebne etnične, jezikovne, verske in druge značilnosti pripadnikov manjšin« (*ibid.*:184). Subjektivna volja pripadnikov manjšin po ohranjanju svoje drugačnosti kot kriterij opredeljevanja pojma manjšine avtorica razlaga sledeče: »posamezniki – pripadniki manjšine si morajo želeli oziroma prizadevati, da bi ohranili svoje osebnosti – torej svojo manjšinskost« (*ibid.*: 185). Rotarjeva (*ibid.*: 188) razlaga, da državljanstvo kot kriterij za opredelitev pojma manjšine pomeni »jurisdikcijsko vez med pripadniki manjšine in državo njihovega prebivališča«. Za posameznike, pripadnike narodne manjšine, pomeni omenjeni kriterij v praksi, da morajo biti državljani države, v kateri živijo.

Novak (2005: 16–17) navaja sledeče pojme, ki se na nemškem govornem območju uporabljajo za pojem narodne manjšine: Minderheit (manjšina), nationale Minderheit (narodna manjšina), Volksgruppe (narodna skupnost), Sprachgruppe (jezikovna skupnost) in ethnische Minderheit (etnična manjšina). Zvezni ustavni zakon⁸ v svojem 8. členu govori o jezikovnih manjšinah (Sprachminderheiten) ter narodnih skupnostih (Volksgruppen). Tudi v avstrijskem pravu ni mogoče zaslediti enotnega pojma, ki bi se uporabljal za pojem narodne manjšine. Saintgermainska državna pogodba⁹ je pričela uporabljati pojem manjšina (Minderheit). Tako v svojem 67. členu poudarja, da vsi avstrijski državljani, tudi pripadniki jezikovnih manjšin, uživajo enako obravnavo. Avstrijska državna pogodba¹⁰ v svojem 7. členu govori o pravicah avstrijskih državljanov, pripadnikov slovenske in hrvaške manjšine (Minderheit). Nov pojem uvede Zakon o narodnih skupnostih¹¹ iz leta 1976, kot pove že naslov zakona – narodna skupnost (Volksgruppe). Pojem Volksgruppe se v Avstriji uporablja tudi za večinski narod. Tako politiki na Koroškem govorijo o dveh »narodnih skupnostih« (Volksgruppen), v smislu »dveh narodov«. (Novak 2005: 17). Veiter (1970: 13) navaja, da izraz »Volk (ljudstvo) pomeni skupnost oseb, ki so zaradi enakega jezika, kulture, običajev ali enake usode razvili občutek skupne pripadnosti«. Avtor nadalje primerja termina narodna

---

⁸ Zvezni ustavni zakon. *Das Bundes-Verfassungsgesetz*. B.G.B1.Nr. 1/1930, nazadnje dopolnjen z B.G.BI. 1 Nr. 68/2000, sprejet 1. 10. 1920, velja od 1. 10. 1920, dostopen na http://www.austria.gv.at/Docs/2005/11/7/BVG01_2006.doc, 24. 11. 2005.

⁹ Saintgermainska državna pogodba. *Der Staatsvertrag von Saint-Germain-en-Laye*. Staatsgesetzblatt Nr. 303/1920, podpisana 10. 9. 1919, velja od 16. 7. 1920, dostopna na <http://www.versailervertrag.de/svsg/svsg.htm>, 24. 11. 2005.

¹⁰ Avstrijska državna pogodba. *Staatsvertrag vom 15. Mai 1955 betreffend die Wiederherstellung eines unabhängigen und demokratischen Österreich (Staatsvertrag von Wien)*. BGB1. 152/1955, sprejeta 15. 5. 1955, velja od 27. 7. 1955, dostopna na <http://www.verfassungen.de/at/staatsvertrag55.htm>, 24. 11. 2005.

¹¹ Zakon o narodnih skupnostih. *Volksgruppengesetz*. BGB1. 396/1976, nazadnje dopolnjen z BGB1. I 35/2002, sprejet 7. 7. 1976, dostopen na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/volksgruppengesetz.pdf>, 28. 11. 2005.

manjšina (nationale Minderheit) in narodna skupnost (Volksgruppe). Pri tem ugotavlja, da je v avstrijskem pravu pri uporabi pojma narodna skupnost (kot je to primer v ADP), v bistvu mišljen pojem narodna skupnost. Obenem pa je potrebno upoštevati, da ima narodna manjšina (omenjena v ADP) lastnosti narodne skupnosti – povezanost, vkoreninjenost in družbeno razčlenitev, tako Raschhofer v Veiter (1970: 50).

2.2 VRSTE MANJŠIN

Vse manjšine niso nastale na enak način. Glede na genezo ločimo po avtorju Reitererju (1996: 95–99) naslednje tipe: manjšine kot ostanek (Restminderheiten), obmejne manjšine (Grenzminderheiten) ter narodne manjšine (Nationalitäten). Manjšine kot ostanek predstavljajo ostanek velikopoteznega procesa poenotenja v Evropi, procesa oblikovanja narodov. V to skupino spadajo npr. Sardinci, Frizijci, Ladinci, gradiščanski Hrvati ter drugi.¹² Velika skupina manjšin je nastala ob spremembah državnih meja, to so t.i. obmejne manjšine. K slednjim prištevamo tudi Slovence na avstrijskem Koroškem (več o tem glej Pleterski 1984: 34–35, 207–211). Tretja skupina manjšin, narodne manjšine, so popolnoma izoblikovani narodi brez lastne suverene organizacijske državne tvorbe. V nekaterih primerih vsebujejo simbolične oziroma stvarne attribute državnosti. Tako peti člen Statuta o Baskovski deželi določa baskovsko zastavo.¹³ Tako kot manjšine kot ostanek so tudi narodne manjšine vključene v nacionalno poenotenje naroda, ki ima v državi večino, po drugi strani pa so na podlagi lastnih družbenih in političnih struktur zgradile odpor. Od manjšine kot ostanek se razlikujejo po večjem številu pripadnikov.

Komac (2002: 17) razlikuje med klasičnimi narodnimi manjšinami (t.i. ostanki za državno mejo); manjšimi narodi, ki bolj ali manj v celoti živijo v okviru določene države (npr. Valizani, Baski, Škoti itd.); razpršenimi narodnostnimi skupnostmi (Romi) ali religioznimi manjšinami (Židje) ter domorodnimi populacijami med katere prištevamo Laponce.

Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi razlikovanju med avtohtonimi in alohtonimi (izseljenci in zdomci) narodnimi manjšinami kot omenja Predlog zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja.¹⁴ Pripadniki avtohtone manjšine prebivajo na določenem teritoriju že iz časov pred industrijsko revolucijo. Industrijska revolucija je

---

¹² Sardinci so ljudstvo, ki prebiva na otoku Sardinija. Le-ta v političnem smislu predstavlja del Italije. Ljudstvo šteje okrog 1 milijon pripadnikov ter govori sardinski jezik, ki spada v skupino romanskih jezikov. Več o tem glej Sarden, dostopno na <http://de.wikipedia.org/wiki/Sarden>, 8. 2. 2007.

¹³ Statut o avtonomiji Baskovske dežele. *The Statue of Autonomy of the Basque Country*, sprejet 24. 12. 1978, dostopen na http://www.parlamento.euskadi.net/pdfdocs/i_estatuto.pdf, 5. 2. 2007.

¹⁴ Predlog zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja, EPA 1313 - III, Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, št. 67, let. XXX (27. 5. 2004).

povzročila množične migracije, tako je v industrijsko razvitejših državah prišlo do neavtohtonih, alohtonih oziroma novodobnih manjšin. Kot zdomci so navedeni rojaki, ki imajo slovensko državljanstvo in stalno prebivališče v Republiki Sloveniji ter se po določenem času nameravajo vrniti (preseliti) v Slovenijo. Kot izseljenci so navedeni rojaki, ki imajo stalno bivališče v tujini ter nimajo slovenskega državljanstva, prav tako pa se ne nameravajo vrniti (preseliti) v Republiko Slovenijo.

Koter (Zupančič 1999: 30–31) navaja avtohtonost¹⁵ kot pomembno merilo za razvrščanje manjšin oziroma etničnih skupin. »Sam ga imenuje genetski, ko poudarja povezanost prostora (teritorija), ki ga neka etnična skupnost naseljuje in obvladuje, ki ga je kulturno oblikovala in se zavest v marsičem navezuje na tradicijo izbranega teritorija« (Zupančič, 1999: 30-31). Zraven avtohtonosti navaja avtor še sklop etnično-teritorialnih odnosov kot merilo za razvrščanje manjšin. Tako razlikuje dve skupini manjšin. Prve manjšine in etnične skupine, ki imajo definiran lastni teritorij, je razčlenil v naslednje podskupine: manjšine, ki jih od matičnega naroda loči državna meja in so bile v preteklosti večinski narod širše države; manjšine, ki jih od matičnega naroda loči državna meja in v preteklosti niso imele lastne države (pri nastanku nacionalne države so ostale kot manjšina v drugi državi); manjšine, katerih poselitveni teritorij je ozemeljsko ločen od države matičnega naroda (v večini so posledica starejših migracij); etnične skupnosti, ki živijo teritorialno sklenjeno, a brez svoje matične države, in jih med seboj ločijo državne meje tujih držav; narodi in etnične skupnosti, ki živijo na sklenjenem ozemlju ene države, vendar same nimajo lastne države; etnične skupnosti, ki so ostanek v preteklosti bolj razširjenih ljudstev. Druge manjšine, ki nimajo lastnega teritorija, je razčlenil v naslednje podskupine: etnične skupnosti, ki so nastale z migracijami v moderni dobi, ter etnične skupnosti v diaspori, katere rojaki imajo oziroma nimajo lastne nacionalne države.

Avtor Zupančič (1999: 35–44) zraven avtohtonih manjšin navaja še izseljence in zdomce. Izseljenske skupnosti označuje kot nove manjšine in pojasnjuje, da so v večini nastale v zadnjih dveh stoletjih. Glavni motivi in vzroki za izseljevanje so gospodarski in politični. V gospodarsko izseljevanje so vključeni kmetje in delavci, ki v domačem okolju niso dobili dela oziroma so drugje pričakovali boljši zaslužek. Politične emigrante, begunce, izgnance,

---

¹⁵ Avtohtonost omenja tudi Zvezni ustavni zakon, ki v svojem 8/2 členu navaja: »Die Republik (Bund, Länder und Gemeinden) bekennt sich zu ihrer gewachsenen sprachlichen und kulturellen Vielfalt, die in den autochthonen Volksgruppen zum Ausdruck kommt.« (Republika (zveza, dežele in občine) priznavajo svojo zraslo jezikovno in kulturno raznolikost, ki v avtohtonih narodnih skupnostih prihaja do izraza«, prevod - K.B.). Zvezni ustavni zakon. *Das Bundes-Verfassungsgesetz*. GB1.Nr. 1/1930, nazadnje dopolnjen z BGB1. I Nr. 68/2000, sprejet 1. 10. 1920, velja od 1. 10. 1920, dostopen na http://www.austria.gv.at/Docs/2005/11/7/BVG01_2006.doc, 24. 11. 2005.

brezdomce, repatriirance idr. Klinar (Zupančič, 199: 43) kot zdomce opredeljuje »osebe, ki imajo stalno prebivališče v domači državi, vendar zaradi dela ali študija začasno bivajo in delajo v tujih državah ter se nameravajo po določenem času vrniti domov«.

2.3 SPLOŠNE ČLOVEKOVE PRAVICE IN POSEBNE MANJŠINSKE PRAVICE

Kaučič (2000: 89) podaja definicijo človekovih pravic v pravnem pomenu. Tako navaja, da so pravice upravičenja posameznika v razmerju do državne oblasti, ki so urejena s pravnimi pravili. Pravica posameznika preprečuje drugim poseganje vanjo, kar bi pomenilo kršitev pravice. Preprečevanje poseganja vanjo se nanaša predvsem na državne organe, kar pa predstavlja omejevanje državne oblasti. Le-ta bi v nasprotnem primeru lahko zlorabljala pravice s prilagajanjem le-teh svojim potrebam in interesom, z omejevanjem ali odpravljanjem pravic.

Človekove pravice zagotavljajo varstvo temeljnih materialnih vrednot, ki jih priznava moderno pravo, zato so ena bistvenih prvin pravne države. Če določena država ne zagotavlja vsaj minimuma varstva človekovih pravic, o njej ni več mogoče govoriti kot o pravni državi. Vsekakor pa je tak minimum spoštovanja človekovih pravic nemogoče natančno opredeliti (Cerar 1996: 168).

Kot pravi Cerar (1996: 48), »/d/oktrina človekovih pravic označuje le-te kot univerzalne« oziroma splošne. »V mednarodni pravni ureditvi je to razvidno že iz naziva Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah« (Cerar 1996: 48).¹⁶

Cerar (1996: 48) podaja definicijo univerzalnosti človekovih pravic. Označuje jo »kot planetarno medčloveško soglasje o določenih temeljnih človekovih pravicah« (Cerar 1996: 48).

Ustava prevzema pravno ureditev ter varstvo pravic in svoboščin v posameznih državah. Zraven ustave pa se pojavljajo tudi številni akti mednarodnega prava, ki prav tako pravno urejajo pravice in svoboščine. Tako je moč govoriti o univerzalni naravi človekovih pravic. Najpomembnejšo vlogo pri kodifikaciji pravic in svoboščin po drugi svetovni vojni prevzema Organizacija združenih narodov ¹⁷ (Kaučič 2000: 94).

---

¹⁶ Splošna deklaracija človekovih pravic. *Universal declaration of Human Rights*. General Assembly resolution 217 A (III), sprejeta 10. 12. 1948, dostopna na <http://www.un.org/Overview/rights.html>, 4. 11. 2005.

¹⁷ OZN je bila ustanovljena 24. 10. 1945 in je najpomembnejša mednarodna vladna organizacija. Temeljni namen ustanovitve je ureditev poveljnega mednarodnega sistema. Delovanje OZN posega na različna področja kot so varnost, socialno-ekonomski razvoj, človekove pravice, humanitarne dejavnosti, razvoj mednarodnega prava. Več o tem glej <http://nato.gov.si/slo/slovenija-nato/nacionalna-varnost/mednarodne-organizacije/ozn/>, 5. 11. 2005.

Že v uvodu ustanovne listine OZN¹⁸, ki je bila podpisana 26. junija 1945 v San Franciscu in pričela veljati 24. oktobra 1945, je izraženo načelo spoštovanja temeljnih pravic, človekove zasebnosti in dostojanstva, enakopravnost spolov in enakopravnost narodov. Prvo poglavje Ustanovne listine ureja cilje in načela Združenih narodov. Tako je v prvem členu med drugimi cilji zapisano, da razvija in spodbuja spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero.

Kot pomemben prispevek k razvoju pravic in svoboščin navaja Kaučič (2000: 94–95) Splošno deklaracijo človekovih pravic,¹⁹ ki jo je Generalna skupščina OZN sprejela 10. 12. 1948. Le-ta ni pravno zavezujoč dokument, predstavlja pa izhodišče za sprejemanje univerzalnih in regionalnih aktov o človekovih pravicah in svoboščinah. 16. decembra 1966 je Generalna skupščina OZN sprejela dva, za države podpisnice pravno zavezujoča univerzalna akta, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah²⁰ ter Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah.²¹ Generalna skupščina OZN pa je sprejela tudi vrsto deklaracij in konvencij, ki urejajo posamezne pravice in svoboščine.

Regionalni dokumenti o človekovih pravicah, ki jih navaja Kaučič (2000: 96–97), so: Ameriška konvencija o človekovih pravicah,²² Afriška listina o pravicah človeka in ljudstev,²³ Evropska konvencija o človekovih pravicah²⁴ ter Evropska socialna listina.²⁵

Vprašanje, ki se poraja ob opredelitvi splošnih človekovih pravic, je, ali je sploh potrebno zagotoviti posebno varstvo manjšinskih pravic.

---

¹⁸ Ustanovna listina Združenih narodov in Statut meddržavnega sodišča (1992). Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo. Republika Avstrija jo je sprejela z vstopom v OZN, dne 14. 12. 1955.

¹⁹ Splošna deklaracija človekovih pravic. *Universal declaration of Human Rights*. General Assembly resolution 217 A (III), sprejeta 10. 12. 1948, dostopna na <http://www.un.org/Overview/rights.html>, 4. 11. 2005.

²⁰ Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. General Assembly resolution 2200A (XXI), sprejet 16. 12. 1966, velja od 3. 1. 1976, dostopen na http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/a_cescr.html, 4. 11. 2005.

²¹ Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. *International Covenant on Civil and Political Rights*. General Assembly resolution 2200A (XXI), sprejet 16. 12. 1966, velja od 23. 3. 1976, dostopen na <http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>, 4. 11. 2005.

²² Ameriška konvencija o človekovih pravicah. *American Convention on Human Rights*. O.A.S. Treaty Series No. 36, 1144 U.N.T.S. 123, sprejeta 22. 11. 1969, velja od 18. 7. 1978, dostopna na <http://www.cidh.oas.org/Basicos/basic3.htm>, 4. 11. 2005.

²³ Afriška listina o pravicah človeka in ljudstev. *African Charter on Human and Peoples' Rights*. OAU Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), sprejeta 27.6.1981, velja od 21. 10. 1986, dostopna na <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/z1afchar.htm>, 4. 11. 2005.

²⁴ Evropska konvencija o človekovih pravicah. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. European Treaties Series No.5, sprejeta 4. 11. 1950, velja od 3. 9. 1953, dostopna na <http://www.pfc.org.uk/legal/echrttext.htm>, 4. 11. 2005. RA jo je podpisala 5. 8. 1958, v veljavo je vstopila 3. 9. 1958.

²⁵ Evropska socialna listina sveta Evrope. *European Social Charter*. European Treaties Series No.128, sprejeta 18. 10. 1961, velja od 26. 2. 1965, dostopna na <http://www.hri.ca/fortherecord2000/euro2000/documentation/conventions/social-chart.htm>, 4. 11. 2005. Parlament RA jo je ratificiral 10. 7. 1969, v veljavo je vstopila 28. 11. 1969.

Kaučič (2000: 104) navaja, da je moč pravice in svoboščine s pomočjo različnih klasifikacij razvrstiti v več skupin. V njegovi klasifikaciji, ki obsega pet posameznih skupin, se pojavljajo tudi pravice narodnih skupnosti. Ostale skupine so: temeljne in izhodiščne, osebnostne, politične ter ekonomske in socialne pravice in svoboščine.

Današnja mednarodna skupnost postavlja v ospredje koncept enonacionalne države. Enonacionalnost pomeni etnično homogenost, v kateri ni prostora za etnični pluralizem, saj le-ta otežuje uresničevanje nacionalnega interesa dominantnega naroda posamezne države. Svoj dominantni položaj krepijo pripadniki dominantnega naroda z obstojem uradnega jezika, nacionalne kulture ter zgodovine. Da pa ta dominantnost ne bi uničila etnične pluralnosti, potrebujejo etnične manjšine posebno pravno zaščito, ki pripomore k ohranjanju njihove kulture, jezika, identitete (Žagar 2002: 75).

O demokratičnosti neke države govori tudi dejstvo o spoštovanju oziroma zaščiti različnih vrst manjšin. O pozitivni diskriminaciji govorimo v primeru, ko so pripadnikom manjšine zagotovljene pravice, ki jih sicer pripadniki večine nimajo. Varstvo manjšin pa je moč zagotoviti tudi kot prepoved diskriminacije na podlagi verske, narodnostne, jezikovne in rasne pripadnosti (Kaučič 2000: 138).

»Za uresničevanje dejanske enakopravnosti manjšine in njenih pripadnikov je torej poleg zagotovljenega enakopravnega uživanja splošnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin potrebno zagotoviti tudi posebne manjšinske pravice« (Petrič 1977: 112).

Katere so manjšinske pravice, je odvisno predvsem od zunanjih okoliščin, v katerih živi manjšina in od značilnosti posamezne manjšinske skupnosti. Petrič (1977: 115) je izpostavil tako imenovane klasične posebne manjšinske pravice. Le-te so:

pravica do uporabe jezika manjšine v privatnem, poslovnem, javnem in uradnem življenju; pravica do izobraževanja v lastnem jeziku in v skladu s potrebami – značilnostmi manjšine; pravica do ohranjanja in razvoja lastne kulture in drugih narodnostnih obeležij ter pravica do lastnih organizacij; pravica do udeležbe pri uporabi sredstev javnih fondov; pravica do ustrezne zastopanosti v javnih službah in uradnih organih; pravica do varstva pred delovanjem manjšini sovražnih organizacij; pravica do stikov z matičnim narodom; pravica do avtonomnosti ali pravica do soudeležbe pri urejanju za manjšinsko skupnost pomembnih zadev (Petrič 1977: 115).

Kaučič (2000: 104) navaja, da je moč pravice in svoboščine s pomočjo različnih klasifikacij razvrstiti v več skupin. V njegovi klasifikaciji, ki obsega pet posameznih skupin, se pojavljajo tudi pravice narodnih skupnosti. Ostale skupine so: temeljne in izhodiščne, osebnostne, politične ter ekonomske in socialne pravice in svoboščine.

Komac (1999: 37) v svoji klasifikaciji podaja naslednje sklope posebnih pravic narodnih manjšin: temeljne posebne pravice, t.i. kompenzacijske pravice ter pravice iz naslova soodločanja pripadnikov manjšin. Med temeljne posebne pravice uvršča Komac (1999: 38):

pravico do obstoja, pravico do priznanja, pravico do pripadnosti skupini ter pravico do posebne zaščite. Med tako imenovane kompenzacijske pravice uvršča Komac (*ibid.*): pravico do rabe jezika manjšin, pravico do izobraževanja v jeziku manjšine, pravico do informiranja v jeziku manjšine, pravico do lastnega kulturnega razvoja, pravico do svobodnih stikov, pravico do uporabe narodnostnih simbolov ter pravico do ekonomskega razvoja. Pravica do rabe jezika manjšine je temeljna pravica pripadnikov manjšine. Kot pravi Komac (1999: 40) »p/omeni, da imajo pripadniki manjšine pravico, da svobodno in brez kakršnekoli omejitve uporabljajo lasten jezik v privatnem in javnem življenju«. Ta pravica po Komacu (1999: 41–45) obsega: pravico do dvojezičnih napisov, pravico do rabe jezika manjšin v državni administraciji, pravico do dvojezičnih dokumentov, pravico do dvojezičnega poslovanja v sodstvu, pravico do dvojezičnega poslovanja v občinskih upravah ter pravico do rabe jezika narodnih skupnosti v cerkvi. Komac (*ibid.*: 57) omenja tudi pravico soodločanja pripadnikov narodnih manjšin. Da bi se lahko omenjena pravica zagotovila, je potrebno zagotoviti politično zastopstvo narodnih manjšin. Kot navaja Polzer Srienz (2000: 228) »je politično zastopstvo manjšine urejeno na različne načine in obsega: 1. pravno zaščito manjšinske samouprave, 2. reprezentacijo in participacijo v splošnih predstavniških telesih, 3. posebne ureditve za manjšino v volilnih zakonih in 4. udeležbo v vladi«.

Kot pravi Žagar (2000: 79), »so »posebne« pravice manjšin nastale zato, da bi zagotovile enakopravnost in enakost možnosti za pripadnike manjšinskih skupnosti, ki so zaradi različnih objektivnih okoliščin postavljeni v manj ugoden položaj v nekem okolju. Torej je temeljni namen posebnih pravic, da posameznikom omogočajo enakopravno uresničevanje njihovih ustavnih in drugih pravic ter – vsaj do določene mere – enakopraven izhodiščni položaj«.

2.4 VARSTVO MANJŠIN NA UNIVERZALNI RAVNI

Po mnenju du Buya (1980: 87–89) obstaja na univerzalni ravni zgolj majhen interes za manjšine ter njihovo varstvo. Za to dejstvo obstaja več razlogov. Eden izmed razlogov je različno stališče do manjšin. Tako imenovane države »novega« sveta, med katere prištevamo države Severne in Južne Amerike, si že od vsega začetka prizadevajo asimilirati ljudstva iz vsega sveta, ki se priseljujejo na omenjeno območje. Zaradi take asimilacijske politike manjšine nimajo veliko upanja za varstvo manjšinskih pravic, ki bi pripomogle k ohranitvi njihove manjšinske identitete. Tudi v Evropi si večina držav prizadeva, da bi dosegle enonacionalnost znotraj svojih meja. Kot primer lahko navedemo Veliko Britanijo, ki znotraj svoje britanske enonacionalnosti skriva več manjšin - Angleže, Škote, Valižane in Irce. Svojo

trditev podkrepi avtor z dejstvom, da se Ustanovna listina Združenih narodov²⁶ izrecno ne ukvarja z manjšinskim vprašanjem ter z dejstvom, da posamezne države v okviru OZN ne kažejo zanimanja za tematiko varstva manjšin.

Po drugi svetovni vojni se je v okviru OZN izoblikovala zaščita splošnih človekovih pravic na univerzalni ravni. V okviru te univerzalne zaščite se »z zagotavljanjem enakopravnosti ne glede na rasno, narodnostno, etnično, versko ali jezikovno pripadnost zagotavlja tudi možnost sožitja pripadnikov manjšin z večinskim prebivalstvom na enakopravnih osnovah« (Komac 2002: 92).

Klopčičeva (1999: 4) navaja naslednje najpomembnejše dokumente, ki obravnavajo problematiko varstva manjšin:

Splošna Deklaracija o človekovih pravicah,²⁷ Konvencija o kaznovanju in preprečevanju zločina genocida,²⁸ Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije,²⁹ Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah³⁰ ter Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah,³¹ Deklaracija OZN o pravicah oseb, ki pripadajo narodnim ali etničnim, verskim in jezikovnim manjšinam,³² Konvencija o otrokovih pravicah³³ ter posamezni dokumenti specializiranih agencij, predvsem UNESCO-va³⁴ konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije v izobraževanju³⁵ ter Konvencija ILA³⁶ o prepovedi diskriminacije pri zaposlovanju³⁷ in Konvencija o zaščiti domorodnega prebivalstva³⁸ (Klopčič 1999: 4).

---

²⁶ Ustanovna listina Združenih narodov. *The Charter of the United Nation*. Sprejeta 26. 6. 1945, velja od 24. 10. 1945, dostopna na <http://www.un.org/aboutun/charter/>, 5. 11. 2005.

²⁷ Splošna Deklaracija o človekovih pravicah. *Universal Declaration of Human Rights*. General Assembly resolution 217 A (III), sprejeta 10. 12. 1948, dostopna na <http://www.un.org/Overview/rights.html>, 4. 11. 2005.

²⁸ Konvencija o kaznovanju in preprečevanju zločina genocida. *UN Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. 78 U.N.T.S. 277, sprejeta 9. 12. 1948, velja od 12. 1. 1951, dostopna na <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/x1cpcpg.htm>, 5. 11. 2005. RA je h konvenciji pristopila 19. 3. 1958.

²⁹ Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. *International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination*. General Assembly resolution 2106 (XX), sprejeta 21. 12. 1965, velja od 4. 1. 1969, dostopna na <http://www.ohchr.org/english/law/cerd.htm>, 5. 11. 2005. RA je omenjeno konvencijo podpisala 22. 7. 1969, ratificirala pa 9. 5. 1972.

³⁰ Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah. *International Covenant on Civil and Political Rights*. General Assembly resolution 2200A (XXI), sprejet 16. 12. 1966, velja od 23. 3. 1976, dostopen na <http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>, 4. 11. 2005. RA ga je podpisala 18. 12. 1972, ratificirala pa 13. 8. 1980.

³¹ Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. General Assembly resolution 2200A (XXI), sprejet 16. 12. 1966, velja od 3. 1. 1976, dostopen na http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ceschr.html, 4. 11. 2005. RA ga je podpisala 10. 12. 1973, ratificirala pa 10. 9. 1978.

³² Deklaracija OZN o pravicah oseb, ki pripadajo narodnim ali etničnim, verskim in jezikovnim manjšinam. *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious or Linguistic Minorities*. General Assembly resolution 47/135, sprejeta 18. 12. 1992, dostopna na http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_minori.htm, 5. 11. 2005.

³³ Konvencija o otrokovih pravicah. *Convention on the Rights of the Child* General Assembly resolution 44/25, sprejeta 20. 11. 1989, velja od 2. 9. 1990, dostopna na <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>, 5. 11. 2005. RA jo je podpisala 26. 8. 1990, ratificirala pa 6. 8. 1992.

³⁴ UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations je Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo, ustanovljena 1945. Sedež te specializirane organizacije je v Parizu. Več o tem glej http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=29008&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html, 5. 11. 2005.

³⁵ Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije v izobraževanju. *Convention against Discrimination in Education*. 429 U.N.T.S. 93, sprejeta 14. 12. 1960, velja od 22. 5. 1962, dostopna na <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/plcde.html>, 6. 11. 2005. RA ni podpisnica konvencije.

Splošna deklaracija o človekovih pravicah ne vsebuje posebnega določila o manjšinah. Za manjšinsko varstvo pa sta pomembna drugi in sedemindvajseti člen. Drugi člen pravi, da je do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki jih deklaracija razglašča, upravičen vsakdo, pri čemer je posameznikovo upravičenje neodvisno od rase, spola, barve kože, jezika, vere, političnega ali kakšnega drugega prepričanja, premoženja, rojstva, narodne ali socialne pripadnosti ali kakršne koli druge okoliščine, tako Komac (2002: 93 - 94). Konvencija o kaznovanju in preprečevanju zločina genocida v svojem 2. členu zaobsega varstvo narodnih, etničnih, rasnih in verskih skupin pred zločinom genocida. S Konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije so se oblikovali različni ukrepi v prid rasnih ali etničnih manjšin. Izoblikovani pa so bili tudi postopki za nadzorstvo mednarodnih teles, v primerih, ko znotraj posameznih držav ni moč zagotoviti varstva pred diskriminacijo na različnih področjih (političnem, ekonomskem, kulturnem, vzgojno-izobraževalnem ind.) (Čampa 2001: 753). Za varstvo manjšin je v Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah pomemben 27. člen, ki določa: »V državah, v katerih živijo narodnostne, verske ali jezikovne manjšine, ne smejo biti njihovim pripadnikom vzete pravice, da imajo skupaj z drugimi člani svoje skupine svoje posebno kulturno življenje, da manifestirajo in izpovedujejo svojo lastno vero ali da govorijo v svojem lastnem jeziku« (Čampa 2001: 753). Deklaracija OZN o pravicah oseb, ki pripadajo narodnim ali etničnim, verskim in jezikovnim manjšinam, določa v svojem prvem členu, da je posamezna država dolžna zaščititi obstoj manjšin ter njihovo jezikovno, versko in kulturno identiteto znotraj svojih meja (*ibid.*). Tudi Konvencija o otrokovih pravicah skrbi za varstvo manjšin. V 30. členu je določeno, da se otroku, ki pripada etnični, verski ali jezikovni manjšini, in živi skupaj s pripadniki druge kulture, ne sme odvzeti pravice do svoje kulture, pravice do izpovedovanja svoje vere in izvajanja verskih obredov ali uporabljanja svojega jezika (Devetak 1999: 110). Konvencija UNESCO proti diskriminaciji v izobraževanju določa v svojem prvem členu, da diskriminacija na področju izobraževanja pomeni »kakršno koli razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dajanje prednosti na osnovi rase, barve kože, spola, jezika, vere, narodnostnega ali socialnega porekla, gospodarskega položaja ali rojstva, katerih cilj ali posledica je »onemogočiti ali poslabšati enako ravnanje z vsemi ljudmi« (člen

---

³⁶ ILO – International Labour Organization – mednarodna organizacija dela. Deluje kot specializirana agencija OZN, s sedežem v Ženevi. Več o tem glej <http://www.ilo.org/>, 6. 11. 2005.

³⁷ Konvencija o prepovedi diskriminacije pri zaposlovanju. *Discrimination (Employment and Occupation) Convention (ILO No. 111)*, 362 U.N.T.S. 31, sprejeta 4. 6. 1958, velja od 15. 6. 1960, dostopna na <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/n3ilo111.htm>, 6. 11. 2005. RA jo je ratificirala 10. 1. 1973.

³⁸ Konvencija o zaščiti domorodnega prebivalstva. *ILO Convention Concerning Indigenous and Tribal Persons in Independent Countries*. 72 ILO Official Bull. 59, sprejeta 27. 6. 1989, velja od 5. 9. 1991, dostopna na <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/r1c1tp.htm>, 6. 11. 2005. Gre za dopolnjeno verzijo Konvencije št. 107 o domorodnih in plemenskih populacijah, ki je bila sprejeta 26. 6. 1957 ter začela veljati 2. 7. 1959 (Komac 2002: 98). RA ni podpisnica te konvencije.

1/1, citirano po Devetak 1999: 75). S Konvencijo o zaščiti domorodnega prebivalstva bo prišlo do varstva pravic domorodnih in plemenskih skupnosti.³⁹

Konvencija o prepovedi diskriminacije pri zaposlovanju⁴⁰ v svojem prvem členu opredeljuje diskriminacijo kot katerokoli razlikovanje, izključitev oziroma olajšavo, storjeno na osnovi rase, barve kože, spola, političnega prepričanja, nacionalnega izvora, družbenega porekla, ki ima za posledico poslabšanje enakosti možnosti na področju zaposlovanja ali poklica (člen 1/a).

Komac (2002: 95–96) omenja k naštetim dokumentom še dva, ki prispevata k zagotavljanju varstva manjšin. Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina apartheida⁴¹ v svojem prvem členu določa, »da je apartheid zločin zoper človeštvo in da so nečloveška dejanja, ki izhajajo iz politike in prakse apartheida in drugih podobnih politik in praks rasne segregacije in diskriminacije, kazniva dejanja, ki kršijo načela mednarodnega prava« (člen 1/2, citirano po Devetak 1999: 839). Deklaracija UNESC-a o rasi in rasnih predsodkih⁴² v svojem prvem členu pravi, da imajo vsi posamezniki pravico razlikovati se od drugih, a ta pravica do drugačnosti ne sme služiti kot pretveza za rasne predsodke (Komac, 2002: 180).

Tudi organizacija OVSE⁴³ zagotavlja varstvo manjšinskih pravic. Za to področje skrbi Visoki komisar, katerega glavna naloga je identificirati in iskati etnične napetosti, ki bi lahko ogrozile mir, prijateljstvo in stabilnost med državami članicami OVSE. Za opravljanje te naloge ima na voljo mehanizem zgodnjega opozorila ter mehanizem zgodnje akcije in preprečitve konfliktov.⁴⁴ Aktivnosti v okviru mehanizma zgodnjega opozorila, tako Zaagman (Čampa 2001: 755), so:

- zbiranje in prejemanje informacij iz katerihkoli virov (prejemanje poročil od neposredno

---

³⁹ Problematika varstva pravic domorodnih skupnosti je v okviru OZN obravnavana ločeno od problematike varstva pravic t.i. klasičnih manjšin – narodnih, etničnih, jezikovnih. Kot pravi Komac (2002: 98) »je enega izmed razlogov za takšen odnos treba iskati v politični in gospodarski moči ter vplivu, ki ga imajo države z domorodskim prebivalstvom v mednarodni skupnosti«. Potrebno pa je omeniti, da je bil že leta 1994 pripravljen osnutek deklaracije OZN o domorodnih prebivalcih. Ta deklaracija do danes (11. 9. 2007) še ni bila sprejeta.

⁴⁰ Konvencija o prepovedi diskriminacije pri zaposlovanju. *Discrimination (Employment and Occupation) Convention (ILO No. 111)*, 362 U.N.T.S. 31, sprejeta 4. 6. 1958, velja od 15. 6. 1960, dostopna na <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/n3ilo111.htm>, 6. 11. 2005.

⁴¹ Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina apartheida. *International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid*. General Assembly resolution 2200 A (XXI), sprejeta 16. 12. 1966, velja od 18. 7. 1976, dotopna na <http://www.vilp.de/Enpdf/e045.pdf>, 6. 11. 2005. RA konvencije ni podpisala.

⁴² Deklaracija o rasi in rasnih predsodkih. *Declaration on Race and Racial Prejudice*. E/CN.4/Sub.2/1982/2/Add.1, annex V (1982), sprejeta 27. 11. 1978, dostopna na <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/d2drp.htm>, 6. 11. 2005.

⁴³ OVSE je mednarodna organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. Gre za največjo regionalno varnostno organizacijo na svetu, vanjo pa je vključenih 56 držav iz Evrope, srednje Azije in severne Amerike. Več o tem glej Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, dostopno na <http://sl.wikipedia.org/wiki/OVSE>, 11. 9. 2007. Tudi Republika Avstrija je članica OVSE od 25. 6. 1973 ter je organizaciji predsedovala leta 2000. OSZE Österreich 2000, dostopno na http://www.osze.at/seite4_de.html, 11. 9. 2007. Uradno se organizacija v angleškem jeziku imenuje The Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE). Več o organizaciji glej tudi <http://www.osce.org/>.

⁴⁴ High Commissioner of National Minorities, About, dostopno na <http://www.osce.org/hcnm/>, 11. 9. 2007.

- vpletenih strani),
- obiskovanje sodelujočih držav (da bi si ustvaril mnenje o situaciji, ima možnost obiskati sodelujočo državo in se pogovoriti z vsemi prizadetimi stranmi),
- sodelovanje ekspertov (eksperti nudijo pomoč Visokemu komisarju, ko je potrebna specializirana preiskava),
- obravnavanje poročil in priporočil,
- sodelovanje Odbora visokih funkcionarjev.

V okviru Sveta Evrope⁴⁵ je bila sprejeta Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP),⁴⁶ ki je temeljni dokument za varstvo človekovih pravic v okviru Sveta Evrope (Čampa 2001: 754). V svojem prvem členu govori EKČP o obveznosti spoštovanja človekovih pravic, 14. člen pa se glasi »/Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to Konvencijo, je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnost ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine«. ⁴⁷ EKČP je bila spreminjena s protokoli št. 3, št. 5 in št. 8. Le-ti so postali neposredni sestavni del EKČP. Dopolnjena pa je bila tudi s Protokolom št. 2, ki je prav tako vključen v besedilo (Jambrek v Čampa 2001: 754). S Protokolom št. 11 je bil ustanovljen nov mehanizem nadzora za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin – Evropsko sodišče za človekove pravice.⁴⁸ Nazadnje je bilo besedilo EKČP dopolnjeno s Protokolom št. 13 in Protokolom št. 14.⁴⁹

Svet Evrope je za varstvo narodnih manjšin sprejel še dva pomembna dokumenta: Evropsko listino o regionalnih in manjšinskih jezikih⁵⁰ (več o tem glej poglavje 4.1.5) ter Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin (OK)⁵¹ (več o tem glej poglavje 4.1.6).

⁴⁵ Svet Evrope je najstarejša in najširša medvladna in medparlamentarna evropska politična institucija, ustanovljena leta 1949. Združuje 41 držav članic, svoj sedež pa ima v Strasbourgu. Cilj Sveta Evrope sta usklajevanje politike držav članic pri zagotavljanju in uresničevanju idej ter načel, ki predstavljajo skupno evropsko zapuščino in sodelovanje. Več o tem glej Europarat – in Kurze, dostopno na http://www.coe.int/T/D/Com/Europarat_kurz/, 6. 12. 2005.

⁴⁶ Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in svoboščin. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms amended*. ETS No.005, podpisana 4. 11. 1950, velja od 3. 9. 1953, zadnjič dopolnjena s Protokolom št. 11, dostopna na <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/005.htm>, 12. 9. 2007. Republika Avstrija jo je podpisala 13. 12. 1957, ratificirala pa 3. 9. 1958.

⁴⁷ Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in svoboščin usklajena s Protokolom številka 11. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms amended by Protocol No. 11*. ETS No.155, podpisana 4. 11. 1950, velja od 3. 9. 1953, dostopna na <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/005.htm>, 12. 9. 2007.

⁴⁸ Evropsko sodišče za človekove pravice je institucija s sedežem v Strasbourgu s trenutno 46-imi sodniki (iz vsake države članice en sodnik), ki delujejo v svojem imenu in niso odgovorni nobeni državi. Več o tem glej IDC SE / Evropsko sodišče za človekove pravice / Predstavitev, dostopno na http://www.coe.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/predstavitev/, 19. 5. 2007.

⁴⁹ Council of Europe, Austria, dostopno na http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=AUS&MA=999&SI=2&DF=&CM=3&CL=EN_G, 12. 9. 2007.

⁵⁰ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. *Europäische Charta der Regional- oder Minderheitensprachen*. CETS No. 148, sprejeta 25. 6. 1992, velja od 1. 3. 1998, dostopna na <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Word/148.doc>, 6. 12. 2005. Parlament RA jo je potrdil 10. 5. 2001, velja pa od 1. 10. 2001.

Vprašanje, ki se zastavlja na koncu podpoglavja, je, v kolikšni meri posamezne države uresničujejo pravno zagotovljene človekove pravice. Kljub navedenim dokumentom, ki zagotavljajo varstvo človekovih pravic na papirju, se praksa uresničevanja med posameznimi državami razlikuje. Tako pa pridemo do temeljnega vprašanja diplomskega dela – uresničevanja pravno zagotovljenih pravic v praksi, na katerega bom skušala odgovoriti v naslednjih poglavjih na primeru Slovencev na avstrijskem Koroškem. RA je podpisala in ratificirala skoraj vse navedene univerzalne dokumente, ki zagotavljajo varstvo človekovih pravic, del katerih so tudi manjšinske pravice, slednje pa vključujejo jezikovne pravice. Iz navedenega sklepam, da ima RA zadostno pravno osnovo za izvajanje varstva človekovih pravic v praksi.

2.5 VARSTVO MANJŠIN V EVROPSKI UNIJI

Polzer (2002: 102–103) ugotavlja, da se Evropska unija (EU)⁵² v primerjavi z drugimi mednarodnimi organizacijami relativno malo ukvarja z varstvom manjšin in za to dejstvo navaja dva razloga. Evropska unija je predvsem gospodarska skupnost, zato ob ustanovitvi ni danih pravnih osnov za delovanje institucij za varstvo manjšin. Kot drugi razlog avtorica navaja posamezne interese držav članic, ki se med seboj razlikujejo, zato le-te nočejo prenesti svojih pristojnosti za rešitev vprašanja varstva manjšin na institucije EU.

V Maastrichtski pogodbi⁵³ obstoj etničnih skupin ni priznan. Etnični in kulturni vidiki integracije ostajajo v skladu z načelom subsidiarnosti⁵⁴ v pristojnosti nacionalnih, regionalnih in lokalnih organov oblasti posameznih držav članic EU. EU poziva države članice k spoštovanju svoje nacionalne ter regionalne raznolikosti. V devetem poglavju omenjene pogodbe, pod naslovom Kultura, je kot cilj EU navedeno spodbujanje sodelovanja med državami članicami. Skupnost pa se zavezuje tudi k podpori delovanja držav članic na naslednjih področjih:

- izboljšanje znanja in razširjanja kulture in zgodovine evropskih narodov;
- ohranitev in zaščita kulturne dediščine evropskega pomena;

---

⁵¹ Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin. *Council of Europe Framework Convention for the Protection of National Minorities*. ETS No.157, sprejeta 10. 11. 1994, velja od 1. 2. 1998, dostopna na <http://www.coe.fr/eng/legaltext/157e.htm>, 10. 3. 2006. Republika Avstrija jo je podpisala 1. 2. 1995, v veljavo je vstopila 1. 7. 1998.

⁵² Evropska unija je unija 25-ih neodvisnih evropskih držav. Temelji na evropski skupnosti. Njen namen je povečati politično, gospodarsko in socialno kooperacijo. Več o tem glej [European Union](http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union), dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union, 18. 11. 2005.

⁵³ Maastrichtska pogodba. *Treaty of Maastricht*. OJ 1992 C 191/01, sprejeta 7. 2. 1992, velja od 1. 11. 1993, dostopna na http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/EU_treaty.html#0001000001, 14. 11. 2005.

⁵⁴ Načelo subsidiarnosti pomeni, da lahko EU deluje samo na tistih političnih področjih, za katera so jo članice pooblastile. O politiki na drugih področjih odločajo nacionalne vlade še naprej same. Več o tem glej Posledice članstva, dostopno na <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/489-115/>, 18. 11. 2005.

- nekomercialna kulturna izmenjava;
- umetniško in literarno ustvarjanje, vključno z avdiovizualnim področjem (IX. naslov, kultura, člen 128/2) (Devetak 1999: 178).

Polzer (2002: 103) kot enega izmed pomembnih dokumentov EU, ki omenjajo etnične/narodne manjšine, navaja Amsterdamsko pogodbo.⁵⁵ Le-ta daje v svojem 13. členu pravno osnovo Evropskemu svetu⁵⁶ za uvedbo primernih ukrepov v primeru diskriminacije na podlagi spola, rasnega ali etničnega porekla, vere, prizadetosti, starosti ali spolne usmerjenosti. Leta 2000 je Evropski svet, izhajajoč iz 13. člena omenjene pogodbe, izdal Direktivo o uresničevanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na rasno ali etnično poreklo⁵⁷ ter Direktivo o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu.⁵⁸ Obe direktivi sta sredstvi EU v boju proti diskriminaciji.

Deklaracijo proti rasizmu in ksenofobiji⁵⁹ so leta 1986 sprejeli Evropski parlament,⁶⁰ Evropski svet in Evropska komisija.⁶¹ V deklaraciji omenjene institucije ugotavljajo obstoj in naraščanje ksenofobičnega obnašanja ter sovražnih dejanj, ki so naperjena predvsem napram imigrantom. Poudarjeno je močno nestrinjanje z vsemi oblikami nestrpnosti, sovraštva in uporabe sile proti osebam ali skupinam oseb na podlagi rasnih, verskih, kulturnih, družbenih ali nacionalnih razlik. Med drugim sta poudarjena tudi širjenje zavedanja med državljani EU o

⁵⁵ Amsterdamska pogodba. *Treaty of Amsterdam*. OJ 1997 C 340, sprejeta 2. 10. 1997, velja od 1. 5. 1999, dostopna na <http://www.europarl.eu.int/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, 15. 11. 2005

⁵⁶ Evropski svet je politično najpomembnejša institucija Evropske unije. Sestavljajo ga predsedniki držav in vlad držav članic in predsednik Evropske komisije. Oblikuje splošne politične smernice razvoja EU in zastopa interese posameznih držav. Več o tem glej Europäischer Rat, dostopno na http://europa.eu.int/european_council/, 18. 11. 2005.

⁵⁷ Direktiva Evropskega sveta EU o uresničevanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na rasno ali etnično poreklo. *Council Directive on Implementing the Principle of Equal Treatment between Persons Irrespective of Racial or Ethnic Origin*. 2000/43/EC, OJ 2000 (L 108/22), sprejeta 29. 6. 2000, velja od 19. 7. 2003, dostopna na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2000/l_180/l_18020000719en00220026.pdf, 15. 11. 2005.

⁵⁸ Direktiva Evropskega sveta EU o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu. *Council Directive on Establishing a general Framework for equal Treatment in Employment and Occupation*. 2000/78/EC, OJ 2000 (L 303/16), sprejeta 27.11.2000, velja od 2. 12. 2000, dostopna na <http://www.hrea.org/erc/Library/hrdocs/eu/2000-78-EC-en.pdf>, 15. 11. 2005.

⁵⁹ Deklaracija proti rasizmu in ksenofobiji. *Joint Declaration by the European Parliament, the Council, the representatives of the Member States, meeting within the Council, and the Commission against racism and xenophobia*. OJ 1986 C 158, sprejeta 11. 6. 1986, velja od 25. 6. 1986, dostopna na <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entr27.htm>, 15. 11. 2005.

⁶⁰ Evropski parlament sestavlja 732 neposredno izvoljenih poslancev, ki prihajajo iz držav članic (7 iz Slovenije). Je nadzorni in posvetovalni organ. Svoj sedež ima v Strasburgu. Klasično zakonodajno funkcijo izvaja v omejenem obsegu, in sicer le skupaj s svetom EU. Več o tem glej Dobrodošli v Evropskem Parlamentu, dostopno na <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public.do?language=sl>, 18. 11. 2005.

⁶¹ Evropska Komisija ima sedež v Bruslju, sestavljena je iz 25 komisarjev, ki pokrivajo posamezna področja. Vsako državo zastopa po en komisar. Njene pristojnosti obsegajo predlaganje zakonov v sprejem Svetu EU in Evropskemu parlamentu, pripravljanje predhodnih predlogov proračuna EU, izvajanje zakonodaje EU in predstavljanje EU v tretjih državah oz. nekaterih mednarodnih organizacijah. Več o tem glej Kako deluje Evropska Unija. Vodnik po Evropskih institucijah EU. Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje, Publikacije, B-1049, junij 2005, dostopno na http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/53/2006-sl.pdf, 9. 6. 2007.

tem, kako nevarna sta rasizem in ksenofobija ter potreba po zagotovitvi preprečevanja vseh oblik ali dejanj diskriminacije.

Kot enega izmed poskusov zagotoviti manjšinam varstvo na ravni EU lahko navedemo Listino o temeljnih pravicah v Evropski uniji,⁶² ki jo je leta 2000 sprejel Evropski svet v Nici. V svojem 21. členu, ki ima naslov Nediskriminacija, prepoveduje diskriminacijo na osnovi spola, rase, barve kože, etničnega in družbenega porekla, genskih lastnosti, vere ali prepričanja, političnega ali drugega prepričanja, pripadnosti narodni manjšini, lastnine, rojstva, nezmožnosti, starosti, spolne usmerjenosti, nacionalne pripadnosti. 22. člen zapoveduje EU spoštovanje kulturne, verske in jezikovne različnosti.

»Namen listine je omejiti institucije EU s temeljnimi človekovimi pravicami tako pri vsakdanjem delu kot tudi pri bodočih načrtih. Listina je sredstvo za zagotovitev spoštovanja temeljnih pravic s strani institucij EU in držav članic, ko delujejo v skladu z evropskim pravom« (Čampa 2001: 752 - 753).

V okviru Evropskega parlamenta je bilo sprejetih več resolucij, ki prav tako prispevajo k varstvu manjšin v EU. Leta 1981 sprejeta Resolucija Evropskega parlamenta o regionalnih jezikih in kulturah ter o listini o pravicah narodnih manjšin⁶³ zahteva od lokalnih, regionalnih in nacionalnih oblasti, da na vseh instancah šolskega sistema dovolijo in vzpodbujajo poučevanje v regionalnih jezikih. Zahteva se zadosten dostop do lokalnih medijev, potrebno pa je tudi zagotoviti, da smejo posamezniki uporabljati svoj jezik v javnem življenju v komuniciranju z javnimi oblastmi ter pred sodiščem (Toggenburg 2000: 4).

Resolucijo o ukrepih v korist manjšinskih jezikov⁶⁴ je Evropski parlament sprejel leta 1983. V njej je poudarjena pomembnost leta 1981 sprejete resolucije, obenem pa poziva Komisijo, da le-ta prouči zakonodajo in prakso posameznih držav članic, ki diskriminira manjšinske jezike ter pripravi ustrezne ukrepe za odpravo te diskriminacije. Resolucija poziva Svet, da omogoči uresničevanje sprejetih načel v praksi.

---

⁶² Listina o temeljnih pravicah v Evropski uniji. *Draft Charter of Fundamental Rights of the European Union*. OJ 2000 C 364/01, sprejeta 7. 12. 2000, velja od 18. 12. 2000, dostopna na http://www.europarl.eu.int/charter/pdf/text_en.pdf, 16. 11. 2005.

⁶³ Resolucija Evropskega parlamenta o listini Skupnosti o regionalnih jezikih in kulturah ter o listini o pravicah narodnih manjšin. *European Parliament Resolution on a Community Charter of Regional Languages and Cultures and on a Charter of Rights of Ethnic Minorities*. OJ 1981 C 287/106, sprejeta 16. 10. 1981, dostopna na http://www.friul.net/legislazion/Resolution_Arfe_European_Parliament_on_16_October_1981.php, 16. 11. 2005

⁶⁴ Resolucija Evropskega parlamenta o ukrepih v korist manjšinskih jezikov in kultur v Evropski skupnosti. *European Parliament Resolution on measures in favour of minority languages and cultures in the European community*. OJ 1983 C 68/103, sprejeta 11. 2. 1983, dostopna na <http://www.arts.uwaterloo.ca/MINELRES/eu/re830211.htm>, 18. 11. 2005.

Naslednji dokument, ki prav tako prispeva k manjšinskemu varstvu, je Resolucija o jezikih in kulturah regionalnih in etničnih manjšin v Evropski skupnosti⁶⁵ oziroma t.i. Kujpersova resolucija. V njej Evropski parlament izrazi obžalovanje zaradi majhnega napredka na področju varstva manjšin ter predlaga državam članicam priporočila na področju izobraževanja, množičnih medijev, kulturne infrastrukture, gospodarskega in družbenega življenja ter državne administracije in sodstva.

Leta 1994 sprejeta Resolucija o jezikovnih in kulturnih manjšinah v Evropski skupnosti⁶⁶ je nastala na osnovi Poročila poslanca Killilea. Med drugim poudarja resolucija potrebo po priznanju vseh manjšinskih jezikov ter ustvarjanju potrebnih ukrepov za ohranitev le-teh v posameznih državah članicah. Vsi manjšinski jeziki bi morali uživati pravno varstvo na podlagi pravnega statuta v posameznih državah članicah. Omenjeni statut bi moral zagotoviti vsaj uporabo manjšinskih jezikov na področju izobraževanja, sodstva, javne uprave, medijev, toponomije. Uporaba manjšinskih jezikov pa ne sme imeti posledic za uporabo razširjenega jezika v posameznih državah članicah, kadar je to potrebno za lažjo komunikacijo v EU.

Evropski parlament je leta 13. 12. 2001 sprejel Resolucijo o regionalnih in manj rabljenih evropskih jezikih.⁶⁷ V točki B je poudarjeno, da mora EU ohraniti jezikovno raznolikost, saj kot pravi točka C vsaj 40 milijonov prebivalcev EU redno uporablja regionalne oziroma manj rabljene evropske jezike. Resolucija poziva Komisijo, da zagotovi ukrepe za podpiranje jezikovne raznolikosti ter učenja jezikov (člen 4). V skladu s širitvijo EU⁶⁸ poziva Komisijo in Svet, naj zahtevata od držav kandidatk, da spoštujejo regionalne in manjšinske jezike (člen 6). V svojem 9. členu poziva države članice, ki še niso podpisale in ratificirale Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih,⁶⁹ da to storijo.

---

⁶⁵ Resolucija Evropskega parlamenta o jezikih in kulturah regionalnih in etničnih manjšin v Evropski skupnosti. *European Parliament Resolution on the languages and cultures of regional and ethnic minorities in the European Community*. OJ 1987 C 318/160, sprejeta 30. 10. 1987, dostopna na http://www.friul.net/legislazion/Resolution_Kuijpers_European_Parliament_on_30_October_1987.php, 18. 11. 2005.

⁶⁶ Resolucija Evropskega parlamenta o jezikovnih in kulturnih manjšinah v Evropski skupnosti. *European Parliament Resolution on linguistic and cultural minorities in the European Community*. OJ 1994 C 61/110, sprejeta 9. 2. 1994, dostopna na http://www.friul.net/legislazion/Resolution_Killea_European_Parliament_on_Februaryr_1994.php, 18. 11. 2005.

⁶⁷ Resolucija Evropskega parlamenta o regionalnih in manj rabljenih evropskih jezikih. *European Parliament Resolution on regional and lesser-used European languages*. OJ 2002 C 177E/334, sprejeta 13. 12. 2001, dostopna na <http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/ce177/ce17720020725en03340336.pdf>, 18. 11. 2005

⁶⁸ Zadnja širitev EU se je zgodila leta 2004, ko so k Uniji pristopile naslednje Evropske države: Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija. Več o procesu širitve EU glej Širitev EU, dostopno na <http://evropa.gov.si/siritev/proces-siritve/02/>, 18. 11. 2005.

⁶⁹ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. *European Charter for Regional or Minority Languages*. ETS No. 148, sprejeta 25. 6. 1992, velja od 1. 3. 1998, dostopna na <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/148.htm>, 18. 11. 2005.

Evropski svet je v Kopenhagnu leta 1993 določil politične pogoje za članstvo v EU: »Članstvo zahteva od držav kandidatke vzpostavitev institucij, ki zagotavljajo demokratičnost, pravno urejenost, človekove pravice ter spoštovanje in zaščito manjšin (7.a.iii).⁷⁰ Po Brezigarju (2003: 15) se zdi kriterij spoštovanje in zaščita manjšin, ki je bil predpogoj za sprejem novih članic v EU maja 2004, absurden. Pogodba o Ustavi za Evropo (v nadaljnjem besedilu Pogodba)⁷¹ spoštovanja manjšinskih pravic izrecno ne omenja. Tako so kandidatke pred vstopom v EU morale poročati o spoštovanju manjšinskih pravic, po vstopu v EU pa jim tega pogoja ni potrebno več izpolnjevati. Tudi za novi kandidatki (Bolgarija in Romunija), ki sta k EU pristopili 2007,⁷² pogoj spoštovanja manjšinskih pravic ni bil kriterij za vstop v EU. Leta 2000 je Zavod za odprto družbo⁷³ pričel izvajati program spremljanja pridruževanja EU. Glavni namen programa je neodvisni nadzor ter spremljanje pridružitvenega procesa držav kandidatke za članstvo v EU. Program skrbi za pripravo poročil, v katerih se osredotoča predvsem na štiri osrednje teme: pravice manjšin, neodvisno sodstvo, podkupljivost ter enake možnosti za ženske in moške. Omenjena poročila dopolnjujejo ugotovitve Evropske komisije o pripravljenosti držav kandidatke za vstop v EU, ki so zapisane v rednih poročilih⁷⁴ za države kandidatke (Drolc 2001: 7).

Urad za manj razširjene evropske jezike⁷⁵ je nevladna organizacija, katere namen je promoviranje jezikov ter jezikovne raznolikosti. Deluje od leta 1982. V EU je 46 milijonov državljanov, ki uporabljajo manj razširjene evropske jezike. Urad predstavlja interese teh

---

⁷⁰Evropski svet v Kopenhagnu, 21.-22. junij, Sklepi predsedstva. *European Council in Copenhagen, 21-22 June, Presidency Conclusions*. para. SN 180/1/93, dostopno na http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72921.pdf, 18. 11. 2005

⁷¹Že z Laekensko deklaracijo, ki jo je EU sprejela 15. decembra 2001, je bila utrta pot za sprejem Pogodbe o Ustavi za Evropo, saj je bila s to deklaracijo določena pot prihodnosti EU, ki temelji na utrjevanju demokratičnosti, ustanovljena pa je bila tudi Konvencija za prihodnost EU, ki naj bi skrbela za institucionalno prenovo EU. Le-ta je oblikovala osnutek Pogodbe o Ustavi za Evropo, podlago za besedilo Ustavne pogodbe. 29. oktobra 2004 so Pogodbo podpisali voditelji držav in vlad vseh držav članic. Pogodba bi pričela veljati po ratifikaciji vseh držav članic EU. Dve državi (Nizozemska in Francija) sta Pogodbo zavrnila na referendumu spomladi 2005. S tem je propadla možnost veljave Pogodbe s 1. novembrom 2006. Sledilo je obdobje razmisleka, v katerem je v vseh državah članicah EU potekala obsežna razprava med različnimi družbenimi akterji. V prvem polletju leta 2007 je Nemčija kot predsedujoča EU dobila nalogo predstaviti poročilo po posvetovanju s posameznimi državami članicami. Med tem se je ratifikacija Pogodbe v posameznih državah članicah nadaljevala. Več o tem glej Reformna pogodba namesto ustave za Evropo, dostopno na <http://evropa.gov.si/ustava/>, 11. 9. 2007.

⁷²Mitgliedstaaten der Europäischen Union, dostopno na http://de.wikipedia.org/wiki/Mitgliedstaaten_der_Europ%C3%A4ischen_Union, 12. 9. 2007.

⁷³Zavod za odprto družbo (Open society Institute – OSI) je privatna fundacija, ki prispeva k oblikovanju javnih politik. Slednje promovirajo demokratično vladanje, človekove pravice ter ekonomske, pravne in socialne reforme. Več o tem glej About OSI an the Soros Foundations Network, dostopno na <http://www.soros.org/about/overview>, 18. 11. 2005.

⁷⁴Kot primer rednega poročila o pripravljenosti držav kandidatke na vstop v EU navajam Splošno kontrolno poročilo (Bulgaria, 2005 Comprehensive Monitoring Report), ki ga je izdala Evropska komisija 25. 10. 2005, dostopno na <http://www.evropa.bg/en/del/info-pad/events.html?date=2005-11-06&eventid=1667>, 18. 11. 2005.

⁷⁵Urad za manj razširjene evropske jezike (The European Bureau for Lesser-Used Languages), več o tem glej http://www.eblul.org/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=33&lang=de, 21. 11. 2005.

državljanov na regionalni, nacionalni ravni ter na ravni EU. Urad je registriran tako v Bruslju kot v Dublinu, kjer ima sedež njegov generalni sekretariat. Glavne naloge Urada v Bruslju navaja Čampa (2001: 757): razvijanje ter ažuriranje dokumentacijskega centra, organiziranje poučnih obiskov, spodbujanje časnikarske dejavnosti, zagotavljanje splošnih informacij o manjšinskih jezikih ter organiziranje kulturnih dogodkov za promocijo regionalnih ali manjšinskih jezikov. Glavne aktivnosti urada v Dublinu so izdajanje biltena urada (Contact Bulletin), izdajanje letnega poročila urada, izdajanje publikacij o posebnih in splošnih zadevah, ki se nanašajo na regionalne ali manjšinske jezike ter organiziranje dneva evropskih jezikov (*ibid.*: 758).

V začetku leta 2000 je takratni predsednik Evropskega sodišča za človekove pravice Luzius Wildhaber na željo 14 članic EU (brez RA) imenoval »svet modrih«, ki je imel med drugim nalogo preveriti, ali je tedanja avstrijska vlada⁷⁶ zavezana vrednotam EU (posebej v zvezi s pravicami manjšin) in ali so sankcije politične izolacije ostalih članic EU do RA upravičene. Skupino so sestavljali Mati Ahtisaari, Jochen Frowein in Marcelino Oreja. S predstavniki slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem se omenjena institucija ni želela sestati. Na sestanek z enim izmed predstavnikov so privolili šele tik pred sprejetjem zaključnega poročila (Klemenčič in Klemenčič 2006: 250–251). V poročilu člani sveta modrecev ugotavljajo, da avstrijski pravni sistem manjšinam, živečim v RA, zagotavlja širše varstvo manjšinskih pravic kot v večini držav EU.⁷⁷ Novak (2005: 92) navaja, da svet modrecev ni preučil tako pravnega kot dejanskega položaja avstrijskih manjšin. Tudi pravna podlaga za varstvo manjšin v RA, ki jo poročilo omenja, ne odraža celovitosti dokumentov na tem področju. Dejstvo, da se je svet modrih s predstavnikom slovenske manjšine srečal šele tik pred zaključkom poročila, nam daje vedeti, da pripombe slovenske manjšine v poročilu niso bile upoštevane ter da so člani sveta upoštevali zgolj uradna stališča avstrijske vlade. »V zvezi z misijo »modrih« je

---

⁷⁶ Januarja leta 2000 pride do vladne koalicije med ÖVP (Österreichische Volkspartei - Avstrijska ljudska stranka, več o tem glej <http://www.oevp.at/index.aspx?bhcp=1>, 7. 3. 2006) in FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs - Svobodnjaška stranka Avstrije, več o tem glej <http://www.fpoe.at/>, 13. 3. 2006), ki jo vodi predsednik vlade iz vrst ÖVP, Wolfgang Schüssel. Februarja istega leta pa so se na Dunaju pričele tedenske demonstracije proti vladajoči koaliciji. Usmerjene so bile proti rasističnim, antisemitističnim ter do tujcev sovražnim stališčem FPÖ in proti konzervativnemu odnosu ÖVP do homoseksualnosti in splava (več o tem glej <http://de.wikipedia.org/wiki/Donnerstagsdemonstrationen>, 2. 11. 2006). 4. februarja 2000 so takratne države Evropske unije proti RA uvedle sankcije politične izolacije. Kot razlog za to dejanje so države članice navedle vključenost desne ekstremistične stranke FPÖ v vladni koaliciji RA, kar za demokratično EU ni sprejemljivo dejanje (več o tem glej Europäische Union: Charta der Grundrechte – Sanktionen gegen Österreich, dostopno na http://www.weltalmanach.de/archiv/archiv_detail.php?id=248, 2. 11. 2006).

⁷⁷ Bericht von Martti Ahtisaari, Jochen Frowein, Marcelino Oreja angenommen am 8. September 2000 in Paris (Deutsche Übersetzung/Original: Englisch), 2000: 9, dostopno na <http://vgarchiv.orf.at/austria/de/pool/dokumente/weisenbericht.pdf>, 18. 5. 2007.

Slovenija zamudila priložnost, da bi EU opozorila na kršitve človekovih pravic pripadnikov slovenske manjšine v Avstriji« (Novak 2005: 93).

Z vstopom Republike Slovenije v EU je postal slovenski jezik uradni jezik EU. Slovenski jezik je pridobil tudi status delovnega jezika. Za jezike, ki imajo status delovnega jezika EU, pomeni, »da se uporabljajo na plenarnih zasedanjih Evropskega parlamenta, da se v vseh teh jezikih tiska uradni list skupnosti in da lahko vsak državljan držav članic EU pri odnosih z vsemi institucijami skupnosti uporablja katerega koli od teh jezikov, v istem jeziku pa ima tudi pravico do odgovora« (Čampa, 2003: 7). Slovenščina, ki je dobila status uradnega in delovnega jezika, je zamejskim Slovencem, se pravi tudi Slovencem na avstrijskem Koroškem, prinesla možnost rabe slovenščine v odnosih z EU.

Pogodba o Ustavi za Evropo v svojem drugem poglavju pod naslovom Listina Unije o temeljnih pravicah pod prvim odstavkom 81. člena govori o prepovedi diskriminacije. Tako se člen glasi: »Prepovedana je vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnosti manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti«. ⁷⁸ Kljub pravni podlagi, ki jo bo ustavna pogodba EU nudila na področju prepovedi diskriminacije glede na jezik, EU ne bo imela sredstev za dejansko preprečevanje diskriminacije oz. za boj proti le-tej, tako Brezigar (2003: 10). V svojem tretjem členu Pogodba navaja, da EU spoštuje svojo kulturno raznolikost. ⁷⁹ Kljub navedenemu dejstvu pa bo EU »prevzela samo možnost komplementarnih posegov, kajti primarna pristojnost bo, tudi poslej pripadala posameznim državam članicam« (Brezigar 2003: 14).

Pogodba je za varstvo manjšinskih pravic korak nazaj, saj manjšinam ne zagotavlja nikakršnih pravic. Kljub temu pa je mogoče najti svetlo točko na področju uveljavljanja jezikov ter njihovi promociji (*ibid.*: 15–16).

---

⁷⁸ Konferenca predstavnikov vlad članic. Zadeva: Pogodba o ustavi za Evropo. CIG 87/2/04 REV 2, dostopno na <http://evropa.gov.si/ustava/pogodba-o-ustavi-za-evropo.pdf>, 12. 9. 2007.

⁷⁹ Konferenca predstavnikov vlad članic. Zadeva: Pogodba o ustavi za Evropo. CIG 87/2/04 REV 2, dostopno na <http://evropa.gov.si/ustava/pogodba-o-ustavi-za-evropo.pdf>, 12. 9. 2007.

3. NASELITVENI PROSTOR SLOVENCEV NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM TER NJIHOVO ŠTEVILO

Skozi zgodovino se je slovenski etnični prostor na avstrijskem Koroškem zmanjševal. Temu sta botrovala predvsem razvoj kapitalizma ter narodnostno odtujevanje.⁸⁰ Omenjena dejavnika sta močno spremenila etnični značaj slovenske manjšine (Malle 1974: 35).

Koroškimi Slovencem od sredine 19. stoletja pa do danes ni uspelo izoblikovati ustrezne narodne zavednosti glede na pripadnost slovenski etnični skupini. Pomemben dejavnik, ki je vplival na to, je predvsem neugodna socialna struktura slovenske manjšine, saj jo je do sedemdesetih let prejšnjega stoletja (mišljeno 20. stoletje) sestavljalo predvsem agrarno prebivalstvo. Pomemben dejavnik pa je tudi asimilacijska politika avstrijske države, ki jo je le-ta vsa ta leta načrtno izvajala. To se izraža predvsem na področju šolstva, kjer je prevladovala germanizacija (Vouk 1997:18).⁸¹

Kot pravi Zupančič (1999: 96) je za posamezno manjšinsko skupnost zelo pomemben dejavnik obstoja, razvoja ter kakovosti etničnega bivanja njihovo število. Od številčnosti in prostorske strnjenosti je odvisno število gospodarskih, kulturnih, izobraževalnih ter političnih organizacij, ki jih skupnost lahko ustvarja ter vzdržuje ter kakovost njihovega delovanja. Zgoraj omenjeni predpostavki pa določata tudi politično težo in možnost komuniciranja v manjšini lastnem jeziku.

Ljudska štetja, pri katerih se sprašuje tudi o pogovornem jeziku posameznikov, so za posamezno manjšinsko skupnost pomembna zaradi v prejšnjem odstavku navedenih dejstev, saj je s pomočjo le-teh moč ugotoviti številčnost manjšine. Problem pa se pojavi v primeru, ko je njihova objektivnost postavljena pod vprašaj. Na avstrijskem Koroškem so se ljudska štetja vedno znova zlorabljala za zmanjšanje obsega pravic slovenski manjšini (Vouk 1997: 20).

Ker sem svoje diplomsko delo časovno omejila na čas po drugi svetovni vojni pa do danes, se bom tudi pri številčnem opisu slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem omejila na omenjeno časovno obdobje. Kot navaja Zupančič (1999: 104) je ljudsko štetje iz leta 1951 Slovence razdelilo na osem kategorij: nemško-slovensko, nemško-vindiš, slovensko,

---

⁸⁰ Odločujoči gospodarski dejavniki ter uprava Koroške dežele so bili namreč v rokah nemško govorečega prebivalstva. Utraktivistična šola je zraven gospodarskih dejavnikov prav tako pripomogla k napredujoči germanizaciji. Več o tem glej Malle 1974: 35–36.

⁸¹ Primerjaj tudi Zupančič 1999: 78–96.

slovensko-nemško, slovensko-vindiš, vindiš-slovensko, vindiš-nemško ter vindiš.⁸² Omenjene kategorije so omogočale raznovrstne manipulacije pri interpretaciji podatkov o številčnosti slovenske manjšine. Tako se je v različnih uradnih virih številčnost slovenske manjšine razlikovala. Klemenčič in Klemenčič (2006: 75) navajata, da za ljudsko štetje, ki je bilo izvedeno leta 1951 obstajata dve verziji. Po prvi verziji so bili prebivalci glede na občevalni jezik razdeljeni na sledečih devet kategorij: nemški; slovenski; nemško-slovenski; nemško-vindiš; slovensko-nemški; slovensko-vindiš; vindiš-nemški; vindiš-nemški in vindiš-slovenski. Po teh podatkih Statistične publikacije Zveznega statističnega urada Republike Avstrije (ÖSTAT)⁸³ navajajo za leto 1951 19.809 prebivalcev, zajetih v vseh kategorijah s slovenskim občevalnim jezikom ter 19.684 prebivalcev, zajetih v vseh kategorijah z občevalnim jezikom vindiš. Po drugi verziji je mogoče zaslediti 39.212 prebivalcev, zajetih v vseh kategorijah s slovenskim občevalnim jezikom. Za vse kategorije z občevalnim jezikom vindiš ni podatkov, dodana pa je kategorija drugi, neznano. Po ÖSTAT publikacijah o popisu prebivalstva iz leta 1961 je bilo prebivalstvo razdeljeno na sledečih devet kategorij glede na občevalni jezik: nemški; slovenski; nemško-slovenski; nemško-vindiš; slovensko-nemški; slovensko-vindiš; vindiš-nemški; vindiš-nemški in drugi, neznano. V vseh kategorijah s slovenskim občevalnim jezikom je bilo tako naštetih 13.694 ljudi, v vseh kategorijah z občevalnim jezikom vindiš pa 11.279 ljudi. Ljudsko štetje iz leta 1971 je po podatkih ÖSTAT prebivalstvo razdelilo na sledečih deset kategorij: nemški; slovenski; vindiš; nemško-slovenski; nemško-vindiš; slovensko-nemški; slovensko-vindiš; vindiš-nemški; vindiš-slovenski in drugi, neznano. V vseh kategorijah s slovenskim občevalnim jezikom je bilo naštetih 16.134 ljudi, v vseh kategorijah z občevalnim jezikom vindiš pa 3.952 ljudi.

---

⁸² Vindiš (ger.Windisch) – gre za oznako, ki so jo pri ljudskem štetju leta 1951 števniki vpisovali v rubriko občevalni jezik. Pri tem je šlo za zlorabo oblasti, ki je z uvedbo omenjene kategorije pačila podobo dejanskega jezikovnega stanja na območju, kjer so živeli Slovenci (Malle 1974: 36–37).

Kot navaja Prunč, je bil izraz vindiš prvotni nemški izraz za Slovence. Konec 19. stoletja pa so nemškonacionalni krogi na avstrijskem Koroškem kot Vindišarje označevali skupino ljudi s koroško deželno zavestjo, ne glede na pripadnost jezikovni skupini (več o tem glej Zupančič 1999: 61–63).

⁸³ ÖSTAT – Österreichisches Statistisches Zentralamt. Državni urad, ki skrbi za zbiranje statistik na nacionalni ravni. Ustanovljen leta 1829. Več o tem glej http://aeiou.iicm.tugraz.at/aeiou.encyclop.s/s786369.htm;internal&action=_setlanguage.action?LANGUAGE=de 22. 11. 2005. Uradna internetna stran Urada: <http://statistik.at>, 22. 11. 2005.

Tabela 3.1: Ljudska štetja na ozemlju dvojezičnega šolstva na Koroškem v letih 1951, 1961 in 1971 glede na občevalni jezik (izbirni podatki)

Občevalni jezik	Leto 1951*		Leto 1951		Leto 1961		Leto 1971	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%
nemški	70.564	64,1	61.335	60,8	82.314	76,5	101.765	83,2
slovenski	6.646	6	10.261	10,2	8.179	7,6	5.871	4,8
vindiš	3.396	3,1	-	-	1.506	1,5	452	0,4
nemško-slovenski	7.650	7	18.428	18,3	3.261	3	9.554	7,8
nemško-vindiš	10.883	9,9	-	-	7.305	6,8	3.370	2,8
slovensko-nemški	5.513	5	10.523	10,4	2.254	2,1	709	0,6
slovensko-vindiš	102	0,1	-	-	19	0	7	0
vindiš-nemški	5.265	4,8	-	-	2.269	2,2	123	0,1
vindiš-slovenski	38	0	-	-	-	-	8	0
drugi, neznano	-	-	355	0,3	298	0,3	400	0,3
skupaj	110.057	100	100.902	100	107.585	100	122.259	100
vse kateg. s slovenski	19.809	18	39.212	38,9	13.694	12,7	16.134	13,2
vse kateg. z vindiš	19.684	17,9	-	-	11.279	10,5	3.952	3,2

Viri: Statistično gradivo iz Österreichisches Statistisches Zentralamt, Wien 1975 in 1983 (računalniški izpiski), za leto 1951* (prva verzija) - Gradivo statističnega popisa leta 1951, tiskopis v Klemenčič in Klemenčič (2006: 75).

Klemenčič in Klemenčič (2006: 149) omenjata, »da je na območjih, ki so v obdobju 1951-1971 doživela močan (statistični) upad števila »slovenskega« prebivalstva, število slovenskega prebivalstva začelo med letoma 1981 in 2001 znova počasi naraščati – pa čeprav gre pri tem le za nekaj oseb ali za nekaj deset oseb«.

Popisi prebivalstva iz let 1981, 1991 in 2001 so koroško prebivalstvo razdelili glede na občevalni jezik na sledečih šest kategorij: nemški, slovenski, slovensko-nemški, vindiš, vindiš-nemški in drugi, neznano. Tako so v letu 1981 vse kategorije z občevalnim jezikom slovenski zaobsegale 14.204 ljudi, vse kategorije z občevalnim jezikom vindiš pa 2.348 ljudi. V letu 1991 so vse kategorije z občevalnim jezikom slovenski zaobsegale 14.069 ljudi, to število pa se je v letu 2001 znižalo na 12.554. Vse kategorije z občevalnim jezikom vindiš so leta 1991 zaobsegale 888 ljudi, leta 2001 pa 555 ljudi. V letih 1991 in 2001 ni podatkov za kategoriji slovensko-nemški in vindiš nemški. (glej Tabelo 3.2)

Tabela 3.2 : Prebivalstvo Koroške v letih 1981 in 2001 glede na občevalni jezik

Občevalni jezik	Leto 1981		Leto 1991		Leto 2001	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%
nemški	509.392	96,47	516.307	94,61	508.543	96,4
slovenski	5.068	0,96	14.069	2,84	12.554	2,38
slovensko-nemški	9.136	1,73				
vindiš	414	0,08	888	0,16	555	0,1
vindiš-nemški	1.934	0,37				
drugi, neznano	2.079	0,39	13.076	2,39	5.681	1,08
skupaj	528.023	100	544.340	100	527.333	100
vse kateg. s slovenski	14.204	2,69	14.069	2,84	12.554	2,38
vse kateg. z vindiš	2.348	0,45	888	0,16	555	0,1

Viri: Peter Ibounig: *Die Kärntner Slowenen im Spiegel der Volkszählung 1981.*

(Klagenfurt: Amt der Kärntner Landesregierung, 1986); Albert F. Reiterer: *Kärntner Slowenen: Minderheit oder Elite? Neuer Tendenzen der ethnischen Arbeitsteilung.* (Klagenfurt/Celovec: Slowenisches wissenschaftliches Institut/Slovenski znanstveni inštitut, 1996), str. 294; *Bevölkerung nach Umgangssprache und Staatsgehörigkeit, Statistik Austria, Volkszählung 2001* – <http://www.statistik.at/gz/umgangssprache1.pdf> (16. septembra 2005) v Klemenčič in Klemenčič (2006: 149).

O sklenjenem in enotnem slovenskem jezikovnem ozemlju na avstrijskem Koroškem je moč govoriti med Šmohorjem/Hermagor na zahodu in Labotom/Lavamünd na vzhodu, med Vrbskim jezerom/Wörthersee in Osojskim jezerom/Ossiachersee in severno do Velikovca/Völkermarkt pod Svinjo/Saualm in na območju Djekš/Diex (Malle 1974: 38).

(glej zemljevid avstrijske Koroške na strani 103).

Zupančič v Klemenčič in Klemenčič (2006: 149) navaja, da se poselitveni prostor slovensko govorečega prebivalstva na Koroškem počasi širi. Kot glavni vzroki za širitev so navedeni zaposlitev, šolanje, osebne zveze in drugo. Klemenčič in Klemenčič navajata, da je povečanje števila Slovencev zunaj njihovega tradicionalnega območja poselitve »v veliki meri rezultat priseljevanja s koroškega podeželja, v manjši meri pa prihaja do njega tudi na račun pridobitve avstrijskega državljanstva izseljencev in zdomcev iz Slovenije« (*ibid.*: 152). V sledečih koroških občinah je mogoče zaslediti tendenco rasti avtohtone slovenske poselitve: Celovec/Klagenfurt, Beljak/Villach, Volšperk/Wolfsberg, Št. Vid ob Glini/St. Veit an der Glan, Spittal in Trg/Feldkirchen. Omenjene občine namreč razpolagajo »z boljšimi možnostmi zaposlitve in drugimi bivalnimi ugodnostmi« (*ibid.*).

4. POSEBNE MANJŠINSKE PRAVICE SLOVENSKE MANJŠINE NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM

4.1 VARSTVO SLOVENSKE MANJŠINE V AVSTRIJSKEM USTAVNEM REDU

4.1.1 Ustavna pravna podlaga

Avstrijsko manjšinsko varstvo zaobsega različne pravne norme. Le-te so razdeljene na določbe iz časa avstro-ogrške monarhije,⁸⁴ ki so bile prevzete kot Zvezni ustavni zakon⁸⁵ v pravni red Republike Avstrije, in na mednarodnopravna ter državna določila (Polzer-Srienz 2002: 190).

Iz Saintgermainske državne pogodbe⁸⁶ je za zaščito manjšin pomembno peto poglavje z naslovom Varstvo manjšin. 66. člen v prvem odstavku določa, da so vsi avstrijski državljani, ne glede na raso, jezik, ki ga govorijo ali pripadnost religiji, enaki pred zakonom ter uživajo enake državljanske in politične pravice. Tretji odstavek 66. člena določa, da nobenemu avstrijskemu državljanu ne bodo postavljene omejitve pri uporabi kateregakoli jezika tako v privatnem kot v poslovnem življenju, v primeru verskih zadev, v primeru izražanja v tisku ter v primeru javnih objav ter javnih zborovanj. Ne glede na uvedbo nemškega jezika kot državnega jezika bo avstrijskim državljanom, ki ne uporabljajo nemškega jezika, na voljo pomoč pri uporabi lastnega (manjšinskega) jezika pred sodišči, tako zadnji odstavek 66. člena. 67. člen poudarja, da avstrijski državljani, ki so pripadniki ene izmed rasnih, verskih ali jezikovnih manjšin, uživajo enako obravnavo (pravno ter faktično) kot vsi ostali avstrijski državljani. Pripadniki manjšin so upravičeni tudi do ustanovitve lastnih dobredelnih, verskih in družbenih ustanov, šol ter drugih vzgojnih zavodov na lastne stroške. Z 68. členom avstrijska vlada obljublja, da bo v mestih ter okrožjih, kjer prebiva znatno število avstrijskih državljanov, ki govorijo manjšinski jezik, omogočila pouk v jeziku manjšine. Kljub navedenemu pa ostaja nemški jezik obvezni predmet tudi za otroke, ki so deležni pouka v manjšinskem jeziku.

---

⁸⁴ Avstro-ogrška monarhija nastane 1867, ko se Avstrijsko cesarstvo iz enotne državne tvorbe prelevi v t.i. dvojno monarhijo oz. dualizem, s priznanjem enakopravnosti Madžarski (Ogrski). Svoj konec doživi leta 1918 z razpadom. Več o tem glej *Österreichisch-ungarische Monarchie, Doppelmonarchie*, dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.o/o818181.htm>, 24. 11. 2005.

⁸⁵ Zvezni ustavni zakon. *Das Bundes-Verfassungsgesetz*. B.G.BI.Nr. 1/1930, nazadnje dopolnjen z B.G.BI. 1 Nr. 68/2000, sprejet 1. 10. 1920, velja od 1. 10. 1920, dostopen na http://www.austria.gv.at/Docs/2005/11/7/B-VG01_2006.doc, 24. 11. 2005.

⁸⁶ Saintgermainska državna pogodba. *Der Staatsvertrag von Saint-Germain-en-Laye*. Staatsgesetzblatt Nr. 303/1920, podpisana 10. 9. 1919, velja od 16. 7. 1920, dostopna na <http://www.versailervertrag.de/svsg/svsg.htm>, 24. 11. 2005.

Karl Renner, državni kancler in vodja avstrijske delegacije na mirovni konferenci po 1. svetovni vojni, 10. 9. 1919 podpiše pogodbo med Avstrijo ter 27-imi zavezniškimi silami v gradu Saint-Germain v Parizu. Z omenjeno pogodbo se med drugim določijo meje Republike Avstrije. Več o tem glej *Saint-Germain-en-Laye, Staatsvertrag von*, dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.s/s018348.htm>, 24.11.2005.

Najpomembnejši dokument, ki varuje pravice slovenske manjšine, je Avstrijska državna pogodba.⁸⁷ Sedmi člen ADP z naslovom Pravice slovenske in hrvaške manjšine se glasi:

1. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem uživajo iste pravice pod enakimi pogoji kakor vsi drugi avstrijski državljani, v številni pravico do svojih lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.
2. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvaške šole.
3. V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenskem ali hrvaškem kot v nemščini napisani.
4. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh deželah pod enakimi pogoji kot drugi avstrijski državljani.
5. Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odzamejo hrvaškemu ali slovenksemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine, se mora prepovedati (člen 7.).

Tudi Zvezni ustavni zakon⁸⁸ se v svojem 8. členu sklicuje na manjšine. Republika Avstrija priznava kulturno in jezikovno raznolikost znotraj svoje države, ki se izraža skozi avtohtone manjšine, ki živijo na njenem ozemlju. Potrebno je spoštovati, zagotoviti ter podpirati jezike, kulturo, obstoj ter ohranitev manjšinskih skupin (člen 8/2).

4.1.2 Zakonska pravna podlaga

Zvezni Zakon o narodnih skupnostih (ZoNS),⁸⁹ ki je bil sprejet 7. julija 1976, ureja pravni položaj narodnih skupin v Republiki Avstriji. Omenjeni zakon pooblašča zvezno oblast,⁹⁰ da z uredbo⁹¹ določi narodne skupine, za katere se bo zakon izvajal.

V avstrijski pravni sistem uvede ZoNS pojem narodna skupnost (Volksgruppe). Slednji naj bi se izognil negativnemu stranskemu pomenu pojma narodna manjšina (nationale Minderheit) (Polzer-Srienz 2002: 195).

V prvem delu označuje ZoNS narodne skupnosti kot skupnosti avstrijskih državljanov, prebivajoče na območju Republike Avstrije, ki imajo lasten manjšinski jezik in lastno

⁸⁷ Avstrijska državna pogodba. *Staatsvertrag vom 15. Mai 1955 betreffend die Wiederherstellung eines unabhängigen und demokratischen Österreich (Staatsvertrag von Wien)*. BGB1. 152/1955, sprejeta 15. 5. 1955, velja od 27. 7. 1955, dostopna na <http://www.verfassungen.de/at/staatsvertrag55.htm>, 24. 11. 2005.

⁸⁸ Zvezni ustavni zakon. *Das Bundes-Verfassungsgesetz*. GB1.Nr. 1/1930, nazadnje dopolnjen z BGB1. I Nr. 68/2000, sprejet 1. 10. 1920, velja od 1. 10. 1920, dostopen na http://www.austria.gv.at/Docs/2005/11/7/BVG01_2006.doc, 24. 11. 2005.

⁸⁹ Zakon o narodnih skupnostih. *Volksgruppengesetz*. BGB1. 396/1976, nazadnje dopolnjen z BGB1. I 35/2002, sprejet 7. 7. 1976, dostopen na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/volksgruppengesetz.pdf>, 28. 11. 2005.

⁹⁰ Republika Avstrija je zvezna država, ki jo tvori devet avtonomnih dežel (Gradiščansko, Koroška, Spodnja Avstrija, Zgornja Avstrija, Solnograška, Štajerska, Tirolska, Predarlberško in Dunaj) z različnimi pooblastili. Na zvezni ravni imajo zakonodajno oblast državni zbor, zvezni svet in drugi organi. Izvršilna oblast je v rokah zveznega predsednika ter zvezne vlade in administracije (več o tem glej Hausmaninger, 2002: 49-74).

⁹¹ Pavčnik (1997: 214) pravi, da je uredba izvršilni predpis. Hierarhično je ta pravni akt podrejen ustavi in zakonom. Značilnost izvršilnih predpisov je urejanje podrobnosti, ki se spreminjajo tako hitro, da jih zakonodajalec ne more pravočasno urediti (več o tem glej Pavčnik 1997: 213–219).

narodno identiteto (člen 1/2). V drugem delu ureja ZoNS področje sosvetov za narodne skupine. Le-ti se morajo ustanoviti v okviru vlade Republike Avstrije. Njihov namen je varovanje in zastopanje kulturnih, socialnih ter gospodarskih skupnih interesov narodnih skupin (člen 3/1). Tretji del ZoNS ureja področje subvencij za narodne skupine, četrti del ureja področje topografskih napisov, peti del pa področje uradnega jezika.

Manjšinski šolski zakon za Koroško⁹² je izvedbeni zakon 7. člena ADP (člen I/1). Predstavlja zakonsko podlago za ureditev zadev na področju za slovensko manjšino v poštev prihajajočih ljudskih, meščanskih in srednjih šol; zadev na področju dopolnilnega izobraževanja učiteljev v slovenskem jeziku; zadev na področju neobveznega pouka v slovenskem jeziku na obveznih ter srednjih šolah (člen I/2). Vsebuje tako ustavnopravna določila kot določila ZoNS.

Leta 2001 je dežela Koroška sprejela zakon o skladu za otroške vrtce.⁹³ Cilj zakona je spodbujanje delovanja dvo- ali večjezičnih vrtcev na naselitvenem območju slovenske manjšine na Koroškem (člen 1/1). Za uresničitev cilja zakona se ustanovi sklad s sedežem v Celovcu (člen 2). Sklad skrbi za finančno pomoč dvo- ali večjezičnih vrtcev, sodeluje v posvetih z nosilci omenjenih vrtcev na področju pedagoško-jezikovnih vprašanj glede vzgoje otrok ter skrbi za evalvacije pedagoško-jezikovnih konceptov nosilcev dvo- ali večjezičnih vrtcev (člen 3).

Zakon o avstrijski radioteleviziji⁹⁴ uvede leta 2001 novo določbo. Le-ta določa, da mora avstrijska radiotelevizija (ORF) pripravljati določene programe v jezikih narodnih skupin, za katere obstajajo narodni sosveti. Obseg programa v manjšinskih jezikih se določa na vsakoletnih razpravah sveta občinstva o letni shemi oddajanja (člen 5/1).

4.1.3 Uredbe na podlagi zakona o narodnih skupnostih

Na podlagi ZoNS je bilo sprejetih več uredb. Uredba o sosvetih⁹⁵ določa, da se za posamezne priznane manjšine v Republiki Avstriji (tudi za slovensko manjšino) ustanovijo sosveti (člen 1). Sosvet za slovensko manjšino šteje 16 članov (člen 3). Uredba zvezne vlade z dne 31.

---

⁹² Manjšinski šolski zakon za Koroško. *Bundesgesetz vom 19. März 1959, womit für das Bundesland Kärnten Vorschriften zur Durchführung der Minderheiten-Schulbestimmungen des Österreichischen Staatsvertrages getroffen werden (Minderheit-Schulgesetz für Kärnten)*. B.G.BI. 101/1959, nazadnje dopolnjen z B.G.BI. I 76/2001, sprejet 19. 3. 1959, dostopen na http://www.austria.gv.at/2004/4/15/msg_kaernten_letztfassung.pdf, 29. 11. 2005.

⁹³ Zakon o skladu za otroške vrtce. *Kärntner Kindergartenfondsgesetz*. Kärntner LGBl. 74/2001, sprejet 12. 7. 2001, dostopen na http://www.nsk.at/docs/gesetze/ktn_kindergartenfondsgesetz.rtf, 29. 11. 2005.

⁹⁴ Zakon o avstrijski radioteleviziji. *Bundesgesetz über österreichischen Rundfunk (ORF-Gesetz)*. B.G.BI. 379/1984 v različici B.G.BI. I. 83/2001, sprejet 31. 07. 2001, dostopen na [http://ris.bka.gv.at/tawebcgi/taweb?x=d&o=1&v=bgb1&db=BGBL&q=%7B\\$QUERY%7D&sl=100&t=doc4.tmp1&s=\(1%2083/2001\):PORG](http://ris.bka.gv.at/tawebcgi/taweb?x=d&o=1&v=bgb1&db=BGBL&q=%7B$QUERY%7D&sl=100&t=doc4.tmp1&s=(1%2083/2001):PORG), 29. 11. 2005.

⁹⁵ Uredba o sosvetih narodnih skupin. *Verordnung der Bundesregierung vom 18. Jänner 1977 über die Volksgruppenbeiräte*. B.G.BI. 38/1977 v različici B.G.BI. 895/1993, sprejeta 18. 1. 1977, dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/volkgruppenbeirae.pdf>, 29. 11. 2005.

maja 1977 o določitvi delov ozemlja, na katerih je treba postaviti topografske napise v nemškem in slovenskem jeziku⁹⁶ določa, da se dvojezični topografski napisi postavijo na sledečih območjih političnega okraja Celovec podeželje/Klagenfurt Land (občina Žrelec/Ebenthal, občina Borovlje/Ferlach na območju nekdanje občine Slovenji Plajberk/Windisch Bleiberg, občina Bilčovs/Ludmannsdorf na območju nekdanje občine Bilčovs/Ludmannsdorf ter Zvrhnja Vesca/Oberdörfel ter občina Sele/Zell) (člen 1/1).

V prejšnjem odstavku omenjena uredba v različici BGBl. II 37/2002 v svojem prvem členu pod točko dva določa, da se dvojezični topografski napisi postavijo na območju političnega okraja Velikovec/Völkermarkt, pri tem pa ne navaja, eksplicitno v katerih občinah naj se postavijo napisi. Zvezna vlada je imela do 1.1.2003 čas, da z novo uredbo popravi uredbo BGBl. II 37/2002, vendar le-to do danes (avgust 2007) še ni storila. Trenutno torej velja, da se morajo dvojezični topografski napisi postaviti na celotnem političnem okraju Velikovec/Völkermarkt.⁹⁷

Leta 1977 je zvezna vlada izdala uredbo o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih uradov, pred katerimi je slovenščina pripuščena kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku.⁹⁸ Slovenski jezik je kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku pripuščen pred občinskimi oblastmi ter pred občinskimi uradi na območju političnega okraja Celovec podeželje /Klagenfurt Land (občina Žrelec/Ebenthal, občina Borovlje/Ferlach, občina Bilčovs/Ludmannsdorf in občina Sele/Zell) ter na območju političnega okraja Velikovec/Völkermarkt (občina Pliberk/Bleiburg, občina Železna Kapla-Bela/Eisenkappel-Vellach, občina Globasnica/Globasnitz ter občina Suha/Neuhaus) (člen 2/1). Slovenski jezik se kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku dopušča tudi na območju političnega okraja Beljak podeželje/Villach Land (občina Rožek/Rosegg ter občina Št. Jakob v Rožu/St. Jakob im Rosental) na območju političnega okraja Celovec podeželje/Klagenfurt Land (občina Bistrica v Rožu/ Feistritz im Rosental ter občina Šmarjeta v Rožu/St. Margareten im Rosental) ter na območju političnega okraja Velikovec/Völkermarkt (člen 2/2). V vseh zgoraj

---

⁹⁶ Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi delov ozemlja, na katerih je treba postaviti topografske napise v nemškem in slovenskem jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung von Gebietsteilen in denen topographische Bezeichnungen in deutscher und slowenischer Sprache anzubringen sind.* BGBl. 306/1977 v različici BGBl. II 37/2002, sprejeta 31. 5. 1977, dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/topographischeVOkaernten.pdf>, 29. 11. 2005.

⁹⁷ Für die unverzügliche Herstellung des gesetzlichen Zustandes!, 23. 11. 2005, dostopno na http://www.nsk.at/aktuelles_more.php?id=466_0_2_0_M, 29. 11. 2005.

⁹⁸ Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih uradov, pred katerimi je slovenščina pripuščena kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung der Gerichte, Verwaltungsbehörden und sonstige Dienststellen, vor denen die slowenische Sprache zusätzlich zur deutsche Sprache als Amtssprache zugelassen wird.* BGBl. 307/1977, v različici BGBl. II 428/2000, dostopna na http://www.austria.gv.at/2004/4/16/amtssprache_slowenisch.pdf, 29. 11. 2005.

omenjenih občinah političnega okraja Celovec podeželje/Klagenfurt Land ter političnega okraja Beljak podeželje/Villach Land se slovenski jezik kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku sme uporabljati pred organi policije (člen 2/3). Za vse avstrijske državljane, živeče v omenjenih občinah, se dopušča uporaba slovenskega jezika kot uradnega jezika dodatno k nemškemu jeziku pred okrožnimi sodišči v krajih Borovlje/Ferlach, Železna Kapla/Eisenkappel in Pliberk/Bleiburg ter pred okrajnimi glavarstvi Beljak podeželje/Villach Land, Celovec podeželje/Klagenfurt Land (z izjemo ekspoziture Trg/Feldkirchen) in Velikovec/Völkermarkt (člen 3/1).

4.1.4 Sodbe ustavnega sodišča

Tudi odločbe ustavnega sodišča Republike Avstrije imajo velik pomen za zaščito slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Polzer-Srienz (2002: 197) navaja kot prvo pomembnejšo odločbo ustavnega sodišča odločbo K II-3/1957. V njej ustavno sodišče ugotavlja, »da spada kompetenca zakonodaje in izvrševanja zveznim organom po členu 10(1) Z1 zvezne ustave« (Polzer-Srienz, 2002: 197). Pomen odločb ustavnega sodišča je v interpretaciji manjšinskih zakonov. Ustavno sodišče v svojih odločbah poudarja pomen ustavnopravnih določil za zaščito manjšin in obenem ugotavlja, da te določbe niso restriktivno interpretirane. V prid slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem je ustavno sodišče odločilo v odločbi G233/89, kjer ustavno sodišče ugotovi, »da pravica do osnovnega šolstva v slovenščini obsega celo deželo, izven avtohtonega območja pa tedaj, če obstaja dejanska in dolgotrajna potreba« (Polzer-Srienz 2002: 197). Z omenjeno odločbo je torej ustavno sodišče determiniralo drugi odstavek 7.člena ADP⁹⁹ na način, da je le-ta neposredno uporaben (Polzer-Srienz 2002: 197). Sodba ustavnega sodišča 9224/198 z dne 5. 10. 1981 je veliko prispevala k interpretaciji na ustavni ravni obstoječih norm zaščite manjšin. Ustavni zakonodajalec je v tem primeru odločil v korist manjšinske zaščite. Ustavno sodišče je v tem primeru odločalo o pritožbi koroške Enotne liste (EL)¹⁰⁰ za izpodbijanje volitev v deželni zbor leta 1979. Dežela Koroška je bila namreč razdeljena na štiri volilna okrožja, ki so po mnenju EL slovenski manjšini odvzele možnost zastopstva v deželnem zboru (Adamovich 2004: 2–3). Kot navaja Polzer-Srienz (2002: 197):

---

⁹⁹ 2. odstavek 7.člena ADP se glasi: »Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvaške šole«. Dostopen na <http://www.verfassungen.de/at/staatsvertrag55.htm>, 24. 11. 2005.

¹⁰⁰ Enotna lista – EL je bila ustanovljena leta 1975 s političnim, gospodarskim in socialnim programom za južno Koroško. Gre za edino samostojno stranko koroških Slovencev. Več o tem glej Enotna lista (EL) <http://www.elnet.at/mut/modules.php?op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticle&artid=11>, 28. 3. 2006.

Takšno vrednotenje ustavnih določb o manjšinski zaščiti določa tudi ocenjevanje/interpretacijo zakonov. Poseben pomen ustavnopravnih manjšinskih določb zahteva zelo diferencirano ravnanje. Shematska enakopravnost pripadnikov manjšin z drugimi skupinami tako ne bo zadostovala ustavnopravnemu vrednotenju manjšinskih pravic. V zvezi z zaščito manjšinskih pripadnikov je favoriziranje/pozitivna diskriminacija manjšin upravičeno/a ali celo potrebno/a.

Na področju uradnega jezika sta k uveljavitvi jezikovnih pravic slovenske manjšine prispevali tudi sledeči sodbi ustavnega sodišča: VfSlg 14 452, izdana 5. 3. 1996, ki določa, da se vsem pripadnikom priznanih manjšin v RA kjerkoli v RA izstavijo osebni dokumenti v jeziku manjšine, kateri pripadajo, ter rzsodba VfSlg 15 582, izdana 2. 10. 1999, ki dopušča rabo slovenskega jezika kot uradnega jezika pred organi, kjer je to predpisano za vse pripadnike slovenske manjšine, ne glede na to, ali ti pripadniki živijo v občinah, ki so uradno priznane kot dvojezične občine (2006: 12).¹⁰¹

Ena izmed aktualnih sodb ustavnega sodišča, ki jih navaja avstrijska vlada na svoji spletni strani, je odločba G 2-4/00-7.¹⁰² Odločba odloča, da so v drugem odstavku 7.člena ADP pod izrazom **osnovni pouk** (poudarila avtorica diplomskega dela)¹⁰³ mišljeni prvi štirje šolski razredi ljudske šole. Otroci imajo torej pravico do dvojezičnega pouka od 1. do 4. razreda, in sicer v ljudskih šolah na avtohtonem območju, kjer prebivajo pripadniki slovenske manjšine. V ustavni odločbi V 91/99-11¹⁰⁴ so določena sodišča, upravne oblasti in drugi uradi, pred katerimi je slovenski jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. Tako je ustavno sodišče odločilo, da izraz **upravni okraj** (poudarila avtorica diplomskega dela) v tretjem odstavku 7. člena ADP¹⁰⁵ zaobsega tudi občino. Za upravni okraj z mešanim prebivalstvom v skladu s tretjim odstavkom 7. člena gre tudi v primeru občine z mešanim prebivalstvom, kjer znaša delež manjšinskega slovenskega prebivalstva, tako kot v občini Dobrla vas/Eberndorf 10,4%.

---

¹⁰¹ O položaju koroških Slovencev 2006 v letu predsedovanja Republike Avstrije EU (2006). Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva/Hermagoras.

¹⁰² Odločba G 2-4/00-7 z dne 9. 3. 2000. Razveljavitev enega besednega reda v 16. členu manjšinskega šolskega zakona za Koroško. *Aufhebung einer Wortfolge in §16 Minderheiten-Schulgesetz für Kärnten*. Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/vfghmsgktn.pdf>, 2. 12. 2005.

¹⁰³ 2. odstavek 7. člena ADP: »Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku«. Dostopen na <http://www.verfassungen.de/at/staatsvertrag55.htm>, 24. 11. 2005.

¹⁰⁴ Odločba V 91/99-11 z dne 4. 10. 2000. Razveljavitev ene besede v 2.členu Odločbe zvezne vlade o določitvi sodišč, upravnih in drugih uradov, pred katerimi je slovenski jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. *Aufhebung eines Wortes in § 2 der Verordnung der Bundesregierung über die Bestimmung der Gerichte, Verwaltungsbehörden und sonstigen Dienststellen, vor denen die slowenische Sprache zusätzlich zur deutschen Sprache als Amtssprache zugelassen wird*. Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/vfghamtssprache.pdf>, 2. 12. 2005.

¹⁰⁵ 3. odstavek 7. člena ADP se glasi: »V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenskem ali hrvaškem kot v nemščini napisani«. Dostopen na <http://www.verfassungen.de/at/staatsvertrag55.htm>, 24. 11. 2005.

Naslednja pomembna odločba ustavnega sodišča je odločba G213/01-18, V62,63/01,¹⁰⁶ ki se nanaša na dvojezične topografske napise. V omenjeni odločbi se zastavljata dve pomembni pravni vprašanji. Kot prvo, ali je moč tudi naselja (dele občinske uprave) obravnavati kot upravni okraj v smislu tretjega odstavka 7. člena ADP. Kot drugo vprašanje pa, ali so tudi za dvojezične topografske označbe ter napise odločilne enake interpretacije 7. člena ADP, kot pri dvojnem uradnem jeziku. Na obe vprašanji je ustavno sodišče odgovorilo pritrdilno (Adamovich 2004: 5–7). V omenjeni odločbi ugotovi ustavno sodišče protiustavnost druge vrstice drugega odstavka drugega člena zakona o narodnih skupinah ter nezakonitost druge vrstice prvega člena odločbe zvezne vlade z dne 31. 5. 1977 o določitvi delov ozemlja, na katerih je treba postaviti topografske napise v nemškem in slovenskem jeziku. Ustavno sodišče ugotavlja, da je kraje, v katerih v daljšem časovnem obdobju živi več kot 10% manjšinskega prebivalstva, potrebno obravnavati kot upravne okraje z mešanim prebivalstvom.¹⁰⁷ S tem je bila razveljavljena 25 % klavzula, samovoljna interpretacija 7. člena ADP, ki je določala, da se dvojezični topografski napisi postavijo na tistih območjih, kjer pripadniki manjšine predstavljajo vsaj 25% celotnega prebivalstva, ki biva na tem območju.¹⁰⁸

Najnovejša odločba ustavnega sodišča, V 64/05,¹⁰⁹ se prav tako nanaša na dvojezične topografske napise. 12. 12. 2005 je avstrijsko ustavno sodišče ugotovilo protizakonitost krajevne table »Bleiburg« oz. »Bleiburg-Ebersdorf«. Sodišče ugotavlja, da morajo biti v krajih, ki imajo skozi daljše obdobje okoli 10% slovenskega prebivalstva, predvideni dvojezični topografski napisi. V primeru Bleiburg-Ebersdorf/Drveša vas ustavno sodišče kot omenjeno daljše obdobje navaja ljudska štetja od 1971 do 2001. Razveljavitev prične veljati po poteku roka, ki traja do 30. 6. 2006. Postavitev dvojezičnih topografskih napisov je torej potrebno izvršiti do 30. 6. 2006.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Odločba G213/01-18, V62,63/01 z dne 13. 12. 2001. Razveljavitev besednega reda druge vrstice drugega odstavka 2. člena ter druge vrstice 1. člena odločbe zvezne vlade 31. 5. 1977 o določitvi delov ozemlja, na katerih je treba postaviti topografske napise v nemškem in slovenskem jeziku. *Aufhebung einer Wortfolge in § 2 Abs. 2 Z 2 des Volksgruppengesetzes und in § 1 Z 2 der Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung von Gebietsteilen, in denen topographische Bezeichnungen in deutscher und slowenischer Sprache anzubringen sind.* Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/Topographieerkenntnis.pdf>, 2. 12. 2005.

¹⁰⁷ Topographieerkenntnis, dostopno na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/Topographieerkenntnis.pdf>, 6. 12. 2005.

¹⁰⁸ Volksgruppengesetz, dostopno na <http://www.archiv.gruene.at/10bl/recht/bg-volkgruppen.doc>, 6. 12. 2005.

¹⁰⁹ Odločba V 64/05 z dne 12. 12. 2005. Razveljavitev krajevne table »Bleiburg« oz. »Bleiburg-Ebersdorf«. *Aufhebung der Ortstafel »Bleiburg« bzw. »Bleiburg-Ebersdorf.* Dostopna na http://www.vfgh.gv.at/cms/vfghsite/attachments/8/3/9/CH0003/CMS1135763805223/ortstafel_bleiburg_v64-05.pdf, 5. 3. 2006.

¹¹⁰ Pliberška krajevna tabla razveljavljena! Dostopno na http://www.nsk.at/aktualno_more.php?id=490_0_3_10_M, 6. 3. 2006.

4.1.5 Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih

Svet Evrope je 25. 6. 1992 sprejel multilateralni sporazum, Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih.¹¹¹ Njen cilj je zaščita ter spodbujanje regionalnih in manjšinskih jezikov, ki so del evropske kulturne dediščine, kot tudi omogočiti govorcem teh jezikov, da jih uporabljajo tako v javnem kot privatnem življenju. V svojem 1. členu ELMRJ opredeljuje pomen regionalnih manjšinskih jezikov. To so jeziki, ki se po tradiciji uporabljajo znotraj danega teritorija neke države in jih uporabljajo državljani te države, ki sestavljajo skupino, številčno manjšo od ostalega deleža prebivalstva, živečega v omenjeni državi (člen 1/a/i). Prav tako se ti jeziki razlikujejo od uradnega jezika posamezne države in ne vsebujejo dialekta uradnega jezika posamezne države, niti jezikov migrantov (člen 1/a/ii). Vsaka država podpisnica mora sprejeti ukrepe, zapisane v delu II, z naslovom Cilji in načela, ki so v skladu s členom 2, odstavek 1, in sicer za vse regionalne ali manjšinske jezike, ki se govorijo znotraj njenih meja (člen 2/1). Omenjeni cilji ter načela II. poglavja člena 7 so sledeči:

- Priznanje regionalnih ali manjšinskih jezikov kot izraz kulturnega bogastva.
- Spoštovanje geografskega območja vsakega regionalnega ali manjšinskega jezika.
- Potreba po odločni dejavnosti, ki podpira takšne jezike.
- Podpora in/ali vzpodbuda uporabe takšnih jezikov v govoru in pisanju, v javnem in zasebnem življenju.
- Ukrepi primernih oblik in sredstev za poučevanje in učenje takšnih jezikov na vseh primernih stopnjah.
- Podpiranje vseh ustreznih transnacionalnih izmenjav.
- Prepoved vseh oblik neupravičenih razlikovanj, izključitev, omejitev ali prednosti, ki se nanašajo na uporabo regionalnega ali manjšinskega jezika, in namer, ki bi skušale preprečiti ali ogroziti njihov obstoj ali razvoj.
- Podpora držav vzajemnemu razumevanju med vsemi državnimi jezikovnimi skupinami.

Prav tako pa mora država podpisnica sprejeti vsaj 35 členov iz dela III, ki veljajo za jezike, ki so v času ratifikacije priznani kot manjšinski ali regionalni jeziki v državi podpisnici (člen 2/2). Tretji del ureja varstvo regionalnih ali manjšinskih jezikov na področju izobraževanja in vzgoje, dostopnosti ter subvencioniranja medijev, uporabe regionalnih ali manjšinskih jezikov v občevarstvu pred sodišči in upravnimi organi ter na področju gospodarskega, kulturnega in družbenega življenja.

Parlament Republike Avstrije je Evropsko listino regionalnih ali manjšinskih jezikov, t.i. jezikovno listino, potrdil 10. maja 2001, v veljavo pa je stopila 1. oktobra 2001. Manjšinski jeziki, za katere veljajo pravice iz tretjega dela jezikovne listine, so hrvaški jezik na hrvaškem jezikovnem območju Gradiščanskega, slovenski jezik na slovenskem jezikovnem območju Koroške ter madžarski jezik na madžarskem jezikovnem območju Gradiščanskega. Za

---

¹¹¹ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. *Europäische Charta der Regional- oder Minderheitensprachen*. CETS No. 148, sprejeta 25. 6. 1992, velja od 1. 3. 1998, dostopna na <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Word/148.doc>, 6. 12. 2005.

slovenski jezik veljajo sledeča določila tretjega dela jezikovne listine.¹¹² V členu 8, ki se nanaša na izobraževanje, velja, da bodo v primeru, ko avstrijske javne oblasti nimajo neposrednih pooblastil na področju predšolske vzgoje, podpirale uveljavitev naslednjih ukrepov: zagotovile možnost za predšolsko izobraževanje v slovenskem jeziku, zagotovile možnost, da velik del predšolskega izobraževanja poteka v slovenskem jeziku ali pa bodo slednja ukrepa izvajale vsaj za otroke, katerih družine to želijo in katerih je zadostno število (člen 8/1/a/i,ii,iii,iv). RA se zavezuje, da bo zagotovila možnost za osnovnošolsko izobraževanje v slovenskem jeziku (člen 8/1/b/ii), zagotovila, da je v okviru srednješolskega izobraževanja poučevanje slovenskega jezika sestavni del učnega načrta (člen 8/1/c/iii), zagotovila možnost za strokovno in poklicno izobraževanje v slovenskem jeziku (člen 8/1/d/i), zagotovila možnost, da velik del strokovnega in poklicnega izobraževanja poteka v slovenskem jeziku (8/1/d/ii), zagotovila, da je v okviru strokovnega in poklicnega izobraževanja poučevanje slovenskega jezika del učnih načrtov (člen 8/1/d/iii). Slednje tri ukrepe se izvaja vsaj za učence, ki si to želijo ali to želijo njihove družine in katerih število se šteje za zadostno (člen 8/1/d/iv). Spodbujalo ter omogočalo naj bi se tudi izvajanje univerzitetnega izobraževanja ali drugih oblik visoko- ali višješolskega izobraževanja v slovenskem jeziku ali zagotavljalo možnost za študij slovenskega jezika kot univerzitetnega ali visoko- in višješolskega predmeta, če zaradi vloge države v odnosu do visoko- in višješolskih ustanov ni mogoče zagotoviti možnosti za univerzitetno in drugo visoko- in višješolsko izobraževanje v slovenskem jeziku ter možnosti za študij slovenskega jezika kot univerzitetnega in visoko- ali višješolskega predmeta (člen 8/1/e/i,ii,iii). Nadalje se RA zavezuje k spodbujanju vključevanja slovenskega jezika kot učnega predmeta pri izobraževanju odraslih in nenehnem izobraževanju, ko javne oblasti nimajo neposredne pristojnosti na področju izobraževanja odraslih (člen 8/1/f/iii); k sprejetju predpisov za zagotovitev poučevanja zgodovine in kulture, katerih odraz je slovenski jezik (člen 8/1/g); k zagotavljanju osnovnega in nadaljnega usposabljanja učiteljev, ki je potrebno za uresničevanje vseh pododstavkov a–g, ki jih je RA sprejela (člen 8/1/h); k ustanovitvi nadzornega organa ali organov, ki bodo odgovorni za spremljanje izvajanja sprejetih ukrepov in doseženega napredka pri uvajanju ali razvoju poučevanja slovenskega jezika in za sestavljanje občasnih poročil o svojih ugotovitvah, ki bodo objavljena (člen 8/1/i). Za ozemlja, na katerih se slovenski jezik tradicionalno ne uporablja, se RA glede izobraževanja obvezuje, da bo dovolila, spodbujala ali zagotovila poučevanje v slovenskem jeziku ali poučevanje slovenskega jezika na vseh ustreznih stopnjah, če to upravičuje število tistih, ki uporabljajo slovenski jezik (člen 8/2).

---

¹¹² List of declarations made with respect to treaty No. 148, Austria, dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=148&CM=8&DF=6/12/2007&CL=ENG&VL=1>, 7. 2. 2006.

Deveti člen jezikovne listine obravnava področje sodne oblasti. RA se v skladu s tem členom obvezuje, da bo za sodna okrožja, v katerih število prebivalcev, ki uporabljajo slovenski jezik, upravičuje sledeče ukrepe, glede na položaj slovenskega jezika in pod pogojem, da po mnenju sodnika uporaba navedenih ugodnosti ne ovira pravilnika sojenja v kazenskih, civilnih postopkih ter v postopkih pred sodišči, ki so pristojna za upravne zadeve (člen 9/1). V kazenskih postopkih RA zajamči obtožencu pravico do uporabe slovenskega jezika (člen 9/1/a/ii) ter zagotavlja, da se zahteve in dokazi, ne glede na to, ali so pisni ali ustni, ne bodo šteli za nesprejemljive zgolj zato, ker bodo izrečeni v slovenskem jeziku (člen 9/1/a/iii). V civilnih postopkih mora RA omogočiti, da lahko stranka v sporu, v primeru, ko mora osebno priti pred sodišče, uporablja slovenski jezik brez dodatnih stroškov (člen 9/1/b/ii) ter omogočiti, da se dokumentacija in dokazi predložijo v slovenskem jeziku, po potrebi s pomočjo tolmačev in prevodov (člen 9/1/b/iii). V postopkih pred sodišči, pristojnimi za upravne zadeve, se RA obvezuje, da bo omogočila, da lahko stranka v sporu, kadar mora osebno pred sodišče, uporablja slovenski jezik brez dodatnih stroškov (člen 9/1/c/ii) ter da bo omogočila, da se dokumentacija in dokazi predložijo v slovenskem jeziku, po potrebi s pomočjo tolmačev in prevodov (člen 9/1/c/iii). Potrebno je tudi storiti vse potrebno, da uporaba točke i pododstavkov b in c 9. člena in vsaka potrebna pomoč tolmačev in prevodov ne povzročita dodatnih stroškov za prizadete osebe (člen 9/1/d). V drugem paragrafu 9. člena se RA obvezuje, da ne bo zanikala veljavnosti pravnih dokumentov, sestavljenih v določeni državi samo zato, ker so napisani v slovenskem jeziku (člen 9/2/a).

Deseti člen jezikovne listine obravnava upravne organe in javne službe. Na upravnih območjih RA, na katerih število prebivalcev, ki uporabljajo slovenski jezik, upravičuje sledeče določene ukrepe, in glede na položaj slovenskega jezika se RA obvezuje, da če je to mogoče, zagotovi, da uporabniki slovenskega jezika lahko predložijo ustne ali pisne vloge in prejmejo odgovor v teh jezikih (člen 10/1/a/iii) ter dovoli upravnim organom, da sestavijo dokumente v slovenskem jeziku (člen 10/1/c). Glede lokalnih in regionalnih oblasti na območju, na katerem je število prebivalcev, ki uporabljajo slovenski jezik tako, da opravičuje sledeče navedene ukrepe, se RA obvezuje, da dovoli ali spodbuja možnost za uporabnike slovenskega jezika, da preložijo ustne ali pisne vloge v tem jeziku (člen 10/2/b), da dovoli ali spodbuja lokalne oblasti, da objavljajo uradne dokumente tudi v slovenskem jeziku (člen 10/2/d). RA se obvezuje, da bo zagotovila prevajanje in tolmačenje, če se zahteva (člen 10/4), in se obvezuje dovoliti uporabo ali prevzem priimkov v slovenskem jeziku na prošnjo prizadetih oseb (člen 10/5).

Enajsti člen jezikovne listine obravnava področje javnih glasil. RA se obvezuje, da za uporabnike slovenskega jezika na ozemlju, na katerem se ta jezik govori, v skladu s položajem

slovenskega jezika, stopnjo posredne ali neposredne pristojnosti organov javne oblasti in njihovih pooblastil ali vloge na tem področju ob spoštovanju načela neodvisnosti in samostojnosti javnih glasil spodbuja in omogoča redno oddajanje radijskih programov v slovenskem jeziku (člen 11/1/bii), redno oddajanje televizijskih programov v slovenskem jeziku (člen 11/1/cii), produkcijo in distribucijo avdio in avdiovizualnih del v slovenskem jeziku (člen 11/1/d), ustanovitev in vzdrževanje vsaj enega časopisa v slovenskem jeziku (člen 11/1/e/i), izvajanje obstoječih ukrepov za finančno pomoč tudi za avdiovizualne produkcije v slovenskem jeziku (člen 11/1/f/ii). RA se obvezuje zagotoviti svobodo neposrednega sprejemanja radijskih in televizijskih oddaj iz sosednjih držav v jeziku, ki se uporablja v enaki ali podobni obliki, kot je slovenski jezik, in ne bo nasprotovala prenašanju radijskih in televizijskih oddaj iz sosednjih držav v slovenskem jeziku. Nadalje se obvezuje zagotoviti, da ne bo nobenih omejitev glede svobode izražanja in prostega pretoka informacij v tisku, napisanih v jeziku, ki se uporablja v enaki ali podobni obliki, kot je slovenski jezik (člen 11/2).

Dvanajsti člen jezikovne listine ureja področje kulturnih dejavnosti in ustanov. Glede kulturnih dejavnosti in ustanov – še posebej knjižnic, videotek, kulturnih centrov, muzejev, arhivov, akademij, gledališč in kinematografov kakor tudi literarnih del in filmskih produkcij, oblik izražanja ljudske kulture, festivalov in s kulturo povezanih dejavnosti, med drugim vključno z uporabo novih tehnologij – se RA obvezuje, da na ozemlju, kjer se uporablja slovenski jezik, ter v obsegu pristojnosti organov javne oblasti in njihovih pooblastil ali vloge na tem območju: spodbuja tiste vrste izražanja in pobude, ki so značilne za slovenski jezik in pospešujejo različne možnosti dostopa do del v tem jeziku (člen 12/1/a); zagotavlja, da organi, odgovorni za organiziranje ali podpiranje različnih kulturnih dejavnosti, primerno podpirajo vključevanje poznavanja in rabe slovenskega jezika in kulture v projekte, za katere dajo pobudo ali finančna sredstva (člen 12/1/d); spodbujajo neposredno sodelovanje predstavnikov uporabnikov slovenskega jezika pri zagotavljanju možnosti in načrtovanju kulturnih dejavnosti (člen 12/1/f). Za ozemlja, na katerih se slovenski jezik tradicionalno ne uporablja, se RA obvezuje, da bo dovolila, spodbujala in zagotavljala primerne kulturne dejavnosti in možnosti, če to upravičuje število tistih, ki uporabljajo slovenski jezik (člen 12/2). Obenem pa se RA obvezuje v svoji kulturni politiki v tujini dati ustrezno mesto slovenskemu jeziku in kulturi, katere odraz je (člen 12/3).

V trinajstem členu jezikovne listine je obravnavano gospodarsko in družbeno življenje. Tako se v zvezi s tem RA obvezuje, da v vsej državi izloči iz svoje zakonodaje vsako določilo, ki neupravičeno prepoveduje ali omejuje uporabo slovenskega jezika v dokumentih, ki se nanašajo na gospodarsko ali družbeno življenje, še zlasti v pogodbah o delu ter v strokovnih

dokumentih, kot so navodila za uporabo izdelkov ali opreme (člen 13/1a); prepove v notranje pravilnike podjetij in v osebne dokumente vstavljati kakršne koli določbe, ki izključujejo ali omejujejo uporabo slovenskega jezika vsaj med uporabo istega jezika (člen 13/1b); nasprotuje praksi, katere namen je odvrčanje od uporabe slovenskega jezika v zvezi z gospodarskimi in družbenimi dejavnostmi (člen 13/1/c); olajšuje in spodbuja uporabo slovenskega jezika tudi z drugimi sredstvi poleg že navedenih (člen 13/1/d).

V okviru štirinajstega člena, ki ureja področje čezmejne izmenjave, se RA obvezuje, da bo v dobro slovenskemu jeziku olajševala in spodbujala čezmejno sodelovanje, še zlasti med tistimi regionalnimi in lokalnimi skupnostmi, na ozemlju katerih se uporablja isti (slovenski) jezik v enaki ali podobni obliki (člen 14/b).

4.1.6 Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito mednarodnih manjšin

Okvirno konvencijo za zaščito mednarodnih manjšin¹¹³ je Svet Evrope sprejel 10. novembra 1994. Med podpisnicami konvencije je tudi Republika Avstrija, ki jo je podpisala 1. 2. 1995, v veljavo pa je stopila 1. julija 1998.

OK vsebuje mednarodnopravno obvezujoča načela na področju varstva narodnih manjšin. Države se z njo obvezujejo k sprejetju ukrepov, ki bodo izboljšali varstvo pravic narodnih manjšin na njihovih ozemljih. Predstavlja pomemben standard v zvezi z zaščito narodnih manjšin v Evropi. Nadzor nad izvajanjem ukrepov, ki jih predpisuje konvencija, izvaja Odbor ministrov¹¹⁴ s pomočjo Svetovalnega odbora.¹¹⁵ Države pogodbenice morajo v roku enega leta po pričetku veljavnosti konvencije generalnemu sekretarju Sveta Evrope poslati poročilo o uveljavljanju načel konvencije. Nadaljnja poročila se pošljejo vsakih pet let in na zahtevo Odbora ministrov (Hajós 2002: 86). Potrebno pa je poudariti, da določbe konvencije niso neposredno uporabljive, zato jih morajo države izvajati s svojo notranjo zakonodajo. Določbe so dovolj ohlapne, da se države pogodbenice, ki niso naklonjene varstvu pravic narodnih manjšin, lahko izognejo izpolnjevanju prevzetih obveznosti. (Novak 2005: 67).

Konvencijo sestavlja preambula in pet poglavij, ki vsebujejo 32 členov. Prvo poglavje vsebuje splošna načela. Tako je varstvo narodnih manjšin ter pravic in svoboščin pripadnikov omenjenih manjšin sestavni del mednarodnega varstva človekovih pravic in spada v okvir

---

¹¹³ Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin. *Council of Europe Framework Convention for the Protection of National Minorities*. ETS No. 157, sprejeta 10. 11. 1994, velja od 1. 2. 1998, dostopna na <http://www.coe.fr/eng/legaltxt/157e.htm>, 10. 3. 2006.

¹¹⁴ Odbor ministrov je organ, ki sprejema odločitve Sveta Evrope. Vsaka država članica ima v Odboru ministrov svojega predstavnika (to je zunanji minister ali njegov zastopnik). Več o tem glej Struktur und Tätigkeit des Ministerkomitees, dostopno na <http://www.coe.int/t/d/Ministerkomitee/intro.asp#was>, 10. 3. 2006.

¹¹⁵ Svetovalni odbor ima 18 članov, ki ga s seznama priznanih strokovnjakov za zaščito narodnih manjšin držav članic izvoli Odbor ministrov (Hajós 2002: 86).

mednarodnega sodelovanja (člen 1). 3. člen pravi, da je pripadnost narodni manjšini stvar posameznikove izbire, na podlagi katere ne morejo slediti zanj neugodne posledice (člen 3/1). Pravice, zagotovljene s konvencijo, posamezniki, pripadniki narodnih manjšin, uresničujejo individualno ali skupno (člen 3/2). Drugo poglavje obsega načela, ki so jih države pogodbenice dolžne uveljaviti v svoji zakonodaji. Posvetila se bom zgolj načelom, ki se nanašajo na jezikovne pravice. Pravica do svobode izražanja vključuje svobodo mnenja, sprejemanja in dajanja informacij ter idej v jeziku manjšine brez vmešavanja javnih organov ter ne glede na meje (člen 9/1). Pripadniki manjšin ne smejo biti ovirani pri ustanavljanju in uporabi tiskanih medijev ter morajo imeti zagotovljeno možnost za ustanavljanje ter uporabo lastnih medijev (člen 9/3). Pogodbenice morajo pripadnikom narodnih manjšin olajšati dostop do javnih medijev s pomočjo sprejema ustreznih ukrepov v okviru lastnega pravnega sistema (člen 9/4). Pravico do uporabe manjšinskega jezika zasebno, v javnosti, pred upravnimi organi ter sodišči vsebuje člen 10. Pripadnik narodne manjšine mora biti obveščen v jeziku, ki ga razume, o razlogih za odvzem prostosti ter o vzroku za kakršnekoli obtožbe proti njemu, obenem pa se sme braniti v lastnem jeziku ter s pomočjo brezplačnega tolmača (člen 10/3). Vsak pripadnik narodne manjšine sme uporabljati svoj priimek in ime v jeziku manjšine, kateri pripada (člen 11/1). Določila o pravici do topografskih napisov v jeziku narodne manjšine ureja člen 11/3, do katerih je narodna manjšina upravičena na območju, kjer tradicionalno v znatnem številu prebivajo njeni pripadniki. Pogodbenice se obvezujejo, da bodo pospeševale enake možnosti vseh pripadnikov narodnih manjšin za dostop do izobraževanja na vseh ravneh (člen 12/3). Pripadniki narodnih manjšin imajo pravico do ustanavljanja ter vodenja lastnih zasebnih izobraževalnih ustanov (člen 13/1). Vsak pripadnik narodne manjšine mora imeti možnost učiti se jezika svoje manjšine ter se izobraževati v jeziku svoje manjšine, kar pa ne sme vplivati na učenje uradnega jezika ter poučevanje v letem (člen 14). Četrto poglavje vsebuje določila, ki se nanašajo na mehanizme spremljanja in nadzora nad izvajanjem določil konvencije.

4.2 PODROČJE RABE JEZIKA

4.2.1 Raba jezika v upravnih organih in javnih službah

Osrednji organizaciji koroških Slovencev (NSKS ter Zveza slovenskih organizacij na Koroškem – ZSO)¹¹⁶ sta 11. oktobra 1955 avstrijski zvezni vladi izročili spomenico o odprtih vprašanjih manjšinskega varstva ter 7. člena ADP.¹¹⁷ Pomen spomenice je viden v združitvi slovenskih sil na avstrijskem Koroškem pri prizadevanju za uresničevanje pravno zagotovljenih pravic slovenske manjšine. Tako so Slovenci v spomenici, kot navaja Nečak (1985: 111–113), glede na besedilo 7. člena ADP,¹¹⁸ med temeljne pravice šteli pravico do enakega obravnavanja ter uporabe materinega jezika. Glede slovenskega jezika kot uradnega jezika v upravnih in sodnih okrajih, kjer živi slovenska manjšina, ugotavljajo Slovenci, da za izvedbo navedenega ni potrebna nobena izvedbena zakonodaja.

Meseca maja 1967 je »koroška deželna vlada brez posvetovanja s predstavniki slovenske manjšine sprejela osnutek zakona o uporabi slovenščine pred deželnimi uradnimi organi, zaradi česar so predstavniki obeh krovnih organizacij koroških Slovencev ostro protestirali pri zvezni vladi.« (Klemenčič in Klemenčič 2006: 90).

Na podlagi ZoNS,¹¹⁹ ki je na vsak način poskušal omejiti med drugim tudi jezikovne pravice slovenske manjšine, je zvezna vlada 31. maja 1977 sprejela uredbo o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih službenih mest, pri katerih se dopušča slovenski jezik kot uradni jezik dodatno k nemškemu.¹²⁰ Uredba zniža število občin kjer je slovenski jezik kot uradni jezik dopuščen dodatno k nemškemu iz 41 tedanjih občin na dvojezičnem ozemlju na 14 občin, tako Klemenčič in Klemenčič (2006: 167).

Novak (2005: 227–228) omenja operativni koledar, ki sta ga NSKS in ZSO naslovili na zvezno vlado Republike Avstrije decembra 1979. V omenjenem koledarju sta osrednji slovenski organizaciji časovno opredelili termine do kdaj naj bi zvezna vlada uresničila posamezne zahteve slovenske manjšine. Na področju rabe jezika v upravnih organih in javnih

---

¹¹⁶ ZSO – je bila ustanovljena marca 1955 kot naslednica Demokratske fronte delovnega ljudstva (DFDL), pod predsedstvom dr. Francija Zwitterja. Gre za zbirno in nadstrankarsko narodnopolitično organizacijo koroških Slovencev, ki so liberalno usmerjeni (več o tem glej ZSO - Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, dostopno na http://www.slo.at/docs/ZSO_sl_screen.pdf, 18. 3. 2006).

¹¹⁷ Projekt dijakov slovenske gimnazije, Pregled dogodkov 1938–1960, dostopno na <http://www.magnifique.at/gimnazija/kategorie1/index.html>, 18. 3. 2006.

¹¹⁸ Prvi odstavek 7. člena ADP vsebuje pravico do lastnih organizacij, zborovanj in tiska v lastnem jeziku (več o tem glej poglavje 4.1.1).

¹¹⁹ Zakon o narodnih skupnostih. *Volksgruppengesetz*. BGBl. 396/1976, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 35/2002, sprejet 7. 7. 1976, dostopen na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/volksgruppengesetz.pdf>, 28. 11. 2005.

¹²⁰ Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih uradov, pred katerimi je slovenščina pripuščena kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung der Gerichte, Verwaltungsbehörden und sonstige Dienststellen, vor denen die slowenische Sprache zusätzlich zur deutsche Sprache als Amtssprache zugelassen wird*. BGBl. 307/1977, v različici BGBl. II 428/2000, dostopna na http://www.austria.gv.at/2004/4/16/amtssprache_slowenisch.pdf, 29. 11. 2005.

službah zahtevata omenjeni organizaciji, da se do 1. januarja 1982 uredi problematika sprejemanja Slovencev v javne službe, nastavitve dvojezičnih uradnikov ter uvedbe dvojezičnosti v upravo.

Pomemben uspeh je v upravnem sporu dosegel tudi znani slovenski odvetnik, dr. Ludwig Druml, ki je na zahtevo svojega mandanta, Urbana Popotnika, sprožil upravni postopek pred okrajnim glavarstvom v Beljaku/Villach, ki U. Popotniku ni dodelilo pravice, da sme pred omenjenim organom uporabljati slovenski jezik kot uradni jezik. Kot razlog je glavarstvo navedlo dejstvo, da U. Popotnik ne živi v eni izmed v uredbi¹²¹ naštetih dvojezičnih občin. Po omenjeni uredbi smejo namreč zgolj osebe, ki živijo v omenjenih dvojezičnih občinah, uporabljati slovenski jezik kot uradni jezik. Po pritožbi pred Neodvisnim upravnim senatom za Koroško je le-ta avgusta 1992 izdal odločbo, v kateri senat ugotavlja, »da imajo vse osebe, ki živijo v političnih okrajih z mešanim prebivalstvom (Beljak-podeželje/Villach-Land, Celovec-podeželje/Klagenfurt-Land in Velikovec/Völkermarkt) pravico do uporabe slovenščine v komuniciranju z omenjenimi okrajnimi glavarstvi« (Klemenčič in Klemenčič 2006: 232)

Za zagotovitev jezikovnih pravic slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem je pomembna tudi rzsodba ustavnega sodišča VfSlg 15.582, ki jo je le-to sprejelo 2. 10. 1999 in se nanaša na uporabo slovenskega jezika pred zveznimi in deželnimi uradi. Gre za uporabo slovenskega jezika kot uradnega jezika dodatno k nemškemu jeziku. Tako lahko slovenski jezik kot uradni jezik pred zgoraj omenjenimi uradi uporabljajo vsi pripadniki slovenske manjšine. Do te rzsodbe je bila namreč pravica uporabe slovenskega jezika kot uradnega jezika pridržana zgolj za pripadnike slovenske manjšine, ki živijo v uradno priznanih dvojezičnih občinah (2006: 12).¹²²

4. 10. 2000 pa je ustavno sodišče RA s svojo rzsodbo V 91/99 znova pozitivno pripomoglo k zagotavljanju pravne osnove za uresničevanje jezikovnih pravic slovenske manjšine. Tako je sodišče »odločilo, da je treba slovenščino pripustiti kot uradni jezik vsekakor v občinah, ki imajo skozi daljše obdobje 10 odstotkov slovenskega prebivalstva. S to rzsodbo je sodišče razveljavilo del uredbe o slovenščini kot uradnem jeziku, BGBl. 307/1977, ker ni ustrezala 7. členu ADP. Do te rzsodbe je za pripustitev slovenščine kot uradnega jezika na občinski ravni

---

¹²¹ Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih uradov, pred katerimi je slovenščina pripuščena kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung der Gerichte, Verwaltungsbehörden und sonstige Dienststellen, vor denen die slowenische Sprache zusätzlich zur deutsche Sprache als Amtssprache zugelassen wird.* BGBl. 307/1977, v različici BGBl. II 428/2000, dostopna na http://www.austria.gv.at/2004/4/16/amtssprache_slowenisch.pdf, 29. 11. 2005.

¹²² O položaju koroških Slovencev 2006 v letu predsedovanja Republike Avstrije EU (2006). Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva/Hermagoras.

veljala 20-odstotna klavzula« (*ibid.*). Postopek o presoji, ali občina Dobrla vas spada med dvojezične občine »je sprožil Rudi Vouk, ki je v gradbeni zadevi zahteval, da se mu izda odločba v slovenskem jeziku« (Novak, 2005: 186).

V občinah,¹²³ kjer je slovenski jezik kot uradni jezik pripuščen dodatno k nemškemu jeziku, lahko pripadnik slovenske manjšine slovenski jezik uporablja kot uradni jezik, če za to posebej zaprosi. Uresničevanje te pravno zagotovljene pravice je v praksi omejeno oz. otežkočeno. Za posameznika slovenske manjšine pomeni zaprositev dodaten trud, kar veliko pripadnikov slovenske manjšine odvrča od uresničevanja omenjene pravice. Občine v večini ne izdajajo lastnih dopisov dvojezično, prav tako obstaja zgolj malo število dvojezičnih formularjev. Na okrajni in deželni ravni uradne prošnje, formularje ter zahtevke v slovenskem jeziku, ki prihajajo iz občin, kjer slovenski jezik kot uradni jezik ni pripuščen dodatno k nemškemu jeziku, zavračajo z obrazložitvijo, da jih niso dolžni sprejeti. Edina svetla izjema je Davčni urad,¹²⁴ ki svoje formularje in informacijske brošure ponuja tudi v slovenskem jeziku. (Volksgruppenreport 2000 2000: 77–78).

Na državni ravni je v številnih primerih oblastem prepuščeno, da same odločijo o pripuščenosti slovenskega jezika kot uradnega jezika. Agrarmarkt Austria,¹²⁵ je urad, ki ima pomembno vlogo na področju kmetijstva. To področje je za slovensko manjšino zelo pomembno. V tem primeru so avstrijske oblasti odločile, da se slovenski jezik v tem uradu ne uporablja kot uradni jezik, saj omenjeni urad nima sedeža v deželi Koroški, ne glede na dejstvo, da ima morebitni prosilec za uporabo slovenskega jezika stalno prebivališče v eni izmed občin, kjer se slovenski jezik uporablja kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku (Volksgruppenreport 1997 1997: 84).

Na področju zbornic in drugih javnopravnih interesnih zastopstev uporaba slovenskega jezika ni dopustna. Prav tako pa slovenski jezik ni dopusten na področju zasebne gospodarske uprave, saj se pravica do uporabe slovenskega jezika kot uradnega jezika nanaša zgolj na primere, ko oblast deluje oblastveno.¹²⁶ V praksi se pojavlja problem, saj je težko določiti mejo, kdaj neka oblast deluje oblastveno in kdaj zasebno gospodarsko (Volksgruppenreport 2000 2000: 78).

---

¹²³ več o tem glej poglavje 4.1.3

¹²⁴ Na uradni internetni strani Ministrstva za finance Republike Avstrije je mogoče zaslediti tudi formularje v slovenskem jeziku. Več o tem glej Vordrucke 2006, dostopno na https://www.bmf.gv.at/service/formulare/slowenisch/_start.htm, 8. 2. 2006.

¹²⁵ Agrarmarkt Austria je urad Republike Avstrije, ki je po zakonu zadolžen za pospeševanje in podpiranje kmetijskega trženja Republike Avstrije. Več o tem glej Firmenportrait, dostopno na <http://srv301.brz.gv.at/pls/portal30/docs/FOLDER/AGRARMARKTAUSTRIA/FIRMENPORTRAIT/AMA/FIRMENPORTRAIT2005.PDF>, 8. 2. 2006.

¹²⁶ Oblast je »celota organov, oseb, ki imajo pravico odločati v organizirani politični skupnosti...« (Sruk 1995: 219).

Tako je slovenski jezik kot dodatni uradni jezik mogoče uporabljati pri sledečih oblasteh in uradih: Urad koroške deželne vlade, Urad za deželne dajatve, Kmetijska in gozdarska inšpekcija, Deželni agrarni senat, Okrajni agrarnoupravni urad Celovec, Okrajni agrarnoupravni urad Beljak, Okrajno glavarstvo Celovec, Okrajno glavarstvo Beljak, Okrajno glavarstvo Velikovec, Postojanke za gozdno inšpekcijo pri okrajnih glavarstvih Celovec, Beljak in Velikovec, Deželni urad za zaposlovanje za Koroško, Urad za zaposlovanje Velikovec, Urad za zaposlovanje Celovec, Urad za zaposlovanje Beljak, Deželni šolski svet za Koroško, Okrajni šolski svet Celovec-dežela, Okrajni šolski svet Beljak-dežela, Okrajni šolski svet Velikovec, Deželna finančna direkcija za Koroško, Finančni urad Celovec, Finančni urad Beljak, Finančni urad za pristojbine in davke na promet Celovec, Carinski urad Celovec, Carinski urad Podklošter, Carinski urad Pliberk, Carinski urad Področca, Carinski urad Jezersko, Carinski urad Ljubelj predor, Carinski urad Podkoren, Geodetski urad Celovec, Geodetski urad Beljak, Geodetski urad Velikovec, Urad za kontrolo meril Beljak, Urad za kontrolo meril Celovec, Varnostna direkcija za zvezno deželo Koroško, Deželno policijsko poveljstvo za Koroško, Okrajno policijsko poveljstvo Celovec, Okrajno policijsko poveljstvo Beljak, Okrajno policijsko poveljstvo Velikovec, policijske postaje Suha, Pliberk, Globasnica, Železna Kapla, Žrelec, Borovlje, Sele, Bistrica v Rožu, Rožek in Šentjakob v Rožu, Deželni invalidski urad za Koroško, Urad za preizkušnjo strelnega orožja, Rudarsko glavarstvo Celovec, Vojaško poveljstvo za Koroško, Poštna in telegrafska direkcija za Koroško, Delovni inšpektorat za 13. nadzorni okraj, Zvezna železniška direkcija Beljak (Merkač 1992: 71–101). Velik problem za uporabo slovenskega jezika kot uradnega jezika pa predstavljajo tudi uradniki, ki ne obvladajo slovenskega jezika. Pripadnik slovenske manjšine seveda ni pripravljen poklicati uradnega prevajalca vsakič, ko mora pred oblastmi urediti kakšno uradno zadevo. Slovenski jezik se kot uradni jezik zato uporablja predvsem v kazenskih in davčnih postopkih, manj pa v gradbenih ter pravnoobrotnih postopkih, kjer še vedno prednjači nemški jezik (Volksgruppenreport 1997 1997: 87).

Poročilo Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ELRMJ)¹²⁷ (2002: 40–41), ki ga je pripravila vlada RA, ugotavlja, da lahko pripadniki slovenske manjšine v upravnih

---

¹²⁷ Poročilo Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. *Bericht gemäs Art 15 Abs.1 der Europäischen Charta der Regional- oder Minderheitensprachen*. Wien, 1.oktober 2002, dostopno na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/staatenberichtcharta.pdf>, 8. 2. 2006. Pogodbenice Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih so generalnemu sekretarju Sveta Evrope dolžne predložiti poročilo o politiki, ki jo izvajajo v skladu z II. delom listine ter o ukrepih za izvajanje tistih določb III. dela, ki so jih sprejele. Prvo poročilo morajo pogodbenice predložiti v enem letu po začetku veljavnosti listine za posamezno pogodbenico, naslednja poročila pa vsake tri leta po prvem poročilu (IV/15/1). Vir: Zakon o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih /MELRJ/. Ur.l. RS-MP št. 17/2000, sprejet 19. 7. 2000, velja od 5. 8. 2000, dostopen na

postopkih predložijo ustne ali pisne vloge in prejmejo odgovor v teh jezikih. Vse stroške nastale s prevajanjem nosi upravni organ.

2. avstrijsko poročilo Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin (OK)¹²⁸ (2006: 14) navaja, da se slovenski jezik kot uradni jezik uporablja bolj pogosto v pogovorni ter redkeje v pisni obliki.

4.2.2 Raba jezika pred sodnimi oblastmi

19. marca 1959 je bil sprejet zakon o sodnem jeziku,¹²⁹ ki je pravico do uporabe slovenskega jezika pred sodnimi oblastmi omejil od prejšnjih devetih na naslednje tri sodne okraje – Železna Kapla/Eisenkappel, Pliberk/Bleiburg in Borovlje/Ferlach, kljub dejstvu, da slovenska manjšina tako pred kot po sprejetju zakona poseljuje območje devetih sodnih okrajev.¹³⁰ Avstrijski parlament je omejitev na tri sodne okraje utemeljil z deležem slovenskega prebivalstva v posameznem sodnem okraju, kljub temu da 7.člen ADP pravic manjšin ne omejuje s številom pripadnikov posamezni manjšini. Podlaga zakonu je bilo nestrokovno ljudsko štetje iz leta 1951.¹³¹ Tako je zakon izbral sodne okraje, kjer je bil delež slovenskega prebivalstva nad 30%, za sodne okraje, v katerih je slovenski jezik pred sodišči dopuščen dodatno k nemškemu jeziku. Sodni zakon pa ne velja pred deželnim sodiščem v Celovcu/Klagenfurtu, ki je prizivno sodišče okrajnih sodišč. Dodaten problem je predstavljala tudi neusposobljenost sodnikov in uradnikov, da bi poslovali v slovenskem sodnem jeziku v vseh treh sodnih okrajih. Tako je poslovanje mogoče zgolj preko tolmača, kar pa je povezano z dodatnimi stroški in izgubo časa za stranko (Malle 1974: 49).

Zaradi zgoraj navedenih dejstev ni mogoče govoriti o popolni izpolnitvi 3. odstavka 7 člena ADP. Dodati je potrebno, da se vse sodne odločitve izdajajo zgolj v nemškem jeziku, pravna sredstva pa je dopustno vložiti le v nemškem jeziku. Zemljiškoknjižne vloge se smejo sprejemati le v nemškem jeziku, prav tako se vodijo le v nemščini javne knjige. Le v nemškem jeziku so dovoljeni uradni napisi okrajnih sodišč. Koroški Slovenci so v spomenici

---

http://www2.gov.si/zak/Zak_vel.nsf/bb4e2c79e4d137bac1256616002db419/c12563a400338836c1256922002b5da1?OpenDocument, 9. 2. 2006.

¹²⁸ 2. avstrijsko poročilo Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin. 2. *Bericht Österreichs gemäß Artikel 25 Abs. 2 des Rahmensübereinkommens zum Schutz nationaler Minderheiten*. Wien, september, 2006, dostopno na <http://www.austria.gv.at/DocView.axd?CobId=21385>, 13.05.2007. 25. člen, 2. odstavek OK določa, da mora »vsaka pogodbenica občasno in kadar to zahteva Odbor ministrov, sporočiti/ti/ generalnemu sekretarju katero koli dodatno informacijo, ki je pomembna za uresničevanje te okvirne konvencije« (več o tem glej poglavje 4.1.6).

¹²⁹ Zakon o sodnem jeziku. *Gerichtssprachengesetz*. BGBl. 102/1959, sprejet 19. 3. 1959.

¹³⁰ Sodni okraji, ki jih poseljuje slovenska manjšina so sledeči: Šmohor/Hermagor, Beljak/Villach, Rožek/Rosseg, Celovec/Klagenfurt, Borovlje/Ferlach, Železna Kapla/Eisenkappel, Dobrla vas/Eberndorf, Pliberk/Bleiburg in Velikovec, Völkermarkt (več o tem glej Malle, 1974: 49).

¹³¹ Več o tem glej poglavje 3 in Pleterski 2000: 118–125.

z dne 8. marca 1960 odklonili določila zakona o sodnem jeziku in jih označili kot protiustavna (Inzko 1985: 153). Tudi jugoslovanska vlada je ostro nasprotovala zakonu in avstrijski vladi 21. 4. 1959 poslala uradno protestno noto, tako Nećak v Klemenčič in Klemenčič (2006: 89). Na podlagi ZoNS¹³² je bila 31. 5. 1977 sprejeta uredba o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih službenih mest, pri katerih se dopušča slovenski jezik kot uradni jezik dodatno k nemškemu,¹³³ ki je omejila jezikovne pravice slovenske manjšine. Tako velja za pripadnike slovenske manjšine, ki imajo stalno prebivališče v določenih občinah¹³⁴ in so avstrijski državljani, pravica uporabe slovenskega jezika kot uradnega jezika dodatno k nemškemu jeziku pred okrožnimi sodišči v krajih Borovlje/Ferlach, Železna Kapla/Eisenkappel in Pliberk/Bleiburg ter pred okrajnimi glavarstvi Beljak podeželje/Villach Land, Celovec podeželje/Klagenfurt Land (z izjemo ekspoziture Trg/Feldkirchen) in Velikovec/Völkermarkt. Z omenjeno uredbo je uporaba slovenskega jezika pred sodnimi organi »omejena le na tretjino avtohtonega poselitvenega prostora koroških Slovencev« (Klemenčič in Klemenčič, 2006: 167).

Pred okrožnimi sodišči Pliberk/Bleiburg, Železna Kapla/Eisenkappel in Borovlje/Ferlach poteka uporaba slovenskega jezika kot uradnega jezika dodatno k nemškemu jeziku brez problemov, saj sodniki na omenjenih sodiščih obvladajo tudi slovenski jezik. Večji problem predstavlja uporaba slovenskega jezika pred deželnim sodiščem Celovec/Klagenfurt, saj je v primeru uporabe slovenskega jezika potrebno najeti prevajalce, kar pa predstavlja psihološko oviro za pripadnike slovenske manjšine. Pred okrajnimi sodišči Velikovec/Völkermarkt, Celovec/Klagenfurt, Beljak/Villach in Šmohor/Hermagor, ki so pristojni za večji del dvojezičnega območja slovenske manjšine, slovenski jezik kot uradni jezik ni dopuščen (Volksgruppenreport 2000 2000: 78).

Zakonodajalec področja uporabe slovenskega jezika pred sodnimi oblastmi ne ureja dosledno, na kar kaže naslednji primer. Pripadnik slovenske manjšine, ki ima stalno prebivališče v občini Galicija/Gallizien, ima možnost uporabe slovenskega jezika pred sodnimi oblastmi, čeprav ta občina ni priznana kot dvojezična občina. Občani, pripadniki slovenske manjšine, iz občin Bilčovs/Ludmannsdorf, Žrelec/Ebental, Šentjakob v Rožu/St.Jakob im Rosental in

---

¹³² Zakon o narodnih skupnostih. *Volksgruppengesetz*. BGBl. 396/1976, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 35/2002, sprejet 7. 7. 1976, dostopen na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/volksgruppengesetz.pdf>, 28. 11. 2005.

¹³³ Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih uradov, pri katerih je slovenščina dopuščena kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung der Gerichte, Verwaltungsbehörden und sonstige Dienststellen, vor denen die slowenische Sprache zusätzlich zur deutsche Sprache als Amtssprache zugelassen wird*. BGBl. 307/1977, v različici BGBl. II 428/2000, dostopna na http://www.austria.gv.at/2004/4/16/amtssprache_slowenisch.pdf, 29. 11. 2005.

¹³⁴ več o tem glej poglavje 4.1.3

Rožek/Rosegg pa živijo v občinah, ki so uradno priznane kot dvojezične občine, kljub temu pa ti občani pred sodnimi oblastmi ne smejo uporabljati slovenskega jezika (*ibid.*).

Poročilo ELRMJ (2002: 41–42) navaja, da se sme slovenski jezik uporabljati kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku tako v civilnih kot v kazenskih postopkih ter da se predložitev zahtev in dokazov, tako pisnih kot ustnih, v slovenskem jeziku šteje za veljavne. Vse dodatne stroške, ki jih povzroči pomoč tolmačev in prevodov nosi sodni organ.

2. avstrijsko poročilo OK (2006: 15) ugotavlja naslednje stanje na področju zaposlenih, ki obvladajo slovenski jezik pri okrožnih sodiščih. Okrožno sodišče Pliberk/Bleiburg zaposluje 3 slovenskogovoreče osebe, med njimi načelnika okrožnega sodišča in načelnika poslovne enote. Okrožno sodišče Železna Kapla/Eisenkappel zaposluje 4 slovenskogovoreče osebe, med njimi načelnika okrožnega sodišča in načelnika poslovne enote. Okrožno sodišče Borovlje/Ferlach zaposluje 5 slovenskogovorečih oseb, med njimi načelnika okrožnega sodišča, dva sodnika in načelnika poslovne enote. V letu 2000 je pred okrožnimi sodišči, kjer je dopuščena raba slovenskega jezika kot uradnega jezika dodatno k nemškemu, potekalo 158 postopkov v slovenskem jeziku, v letu 2001 - 83 postopkov, v letu 2002 - 69 postopkov, v letu 2003 – 89 postopkov in v letu 2004 – 100 postopkov v slovenskem jeziku.

4.2.3 Raba jezika v medijih

Na področju tiskanih medijev je potrebno omeniti časopise, ki izhajajo tedensko. Slovenski cerkveni tednik *Nedelja*¹³⁵ je leta 2006 praznoval 80-letnico ustanovitve. Izhajati je začel leta 1926, leta 1941 je prišlo do njegove nasilne ukinitve, ponovno je pričel izhajati leta 1945.¹³⁶ Od junija 1946 so koroški Slovenci sami izdajali Slovenski vestnik. Predstavljal je glasilo Osvobodilne fronte (OF).¹³⁷ Izdajala ga je Zveza slovenskih organizacij na Koroškem od leta 1955 do marca 2003. Po svoji ustanovitvi je Narodni svet koroških Slovencev (NSKS)¹³⁸ septembra 1949 začel izdajati svoje glasilo *Naš tednik*. Marca 2003 je prišlo do združitve omenjenih dveh tednikov. Skupni časopis se zdaj imenuje *Novice*.¹³⁹ Od leta 1948 izdajata

---

¹³⁵ dostopen na www.nedelja.at.

¹³⁶ Od *Nedelje* do *Nedelje I – Začetek*, dostopno na http://www.nedelja.at/ex/index.php/topstory/more/od_nedelje_do_nedelje_in_zacetek/, 9. 2. 2006.

¹³⁷ Osvobodilna fronta je med drugo svetovno vojno ustanovljena politična organizacija, eden njenih ciljev je bil osvoboditev in združitev Slovencev. Več o tem glej *Osvobodilna fronta*, dostopno na http://sl.wikipedia.org/wiki/Osvobodilna_fronta_slovenskega_naroda, 25. 6. 2007.

¹³⁸ Narodni svet koroških Slovencev je bil ustanovljen 28. junija leta 1949 na osnovi krščanskih in demokratičnih načel. Kot politično interesno zastopstvo se Narodni svet koroških Slovencev zavzema za pravice narodne skupnosti na osnovi mednarodnih in meddržavnih pogodb, konvencij, načel in priporočil o varstvu človekovih pravic, še zlasti pa na osnovi Avstrijske državne pogodbe s 15. maja 1955. Več o tem glej *Cilji NSKS*, dostopno na http://www.nsk.at/unsereziele_slo.php, 9. 2. 2006.

¹³⁹ Dostopen na www.novice.at.

periodične publikacije in knjige slovenska založba Mohorjeva družba¹⁴⁰ in Slovenska prosvetna zveza. Pod okriljem Mohorjeve družbe šestkrat letno izide revija Družina in dom. Na Koroškem obstajata poleg Mohorjeve družbe še Založba Drava¹⁴¹ in Založba Wieser,¹⁴² slovensko literaturo pa je mogoče kupiti v knjigarnah Mohorjeva,¹⁴³ Haček¹⁴⁴ in Naša knjiga.¹⁴⁵ Na področju šolstva je potrebno omeniti mladinski časopis Mladi rod, ki izhaja vsaka dva meseca (Volksgruppenreport 2000 2000: 63). Slovenski časopisi Naš tednik, Slovenski vestnik in Nedelja dobivajo na podlagi Zakona o subvencioniranju tiska¹⁴⁶ finančno podporo. Časopis Novice dobiva sredstva tudi iz subvencij,¹⁴⁷ do katerih so upravičene etnične manjšine v RA (Poročilo ELRMJ, 2002: 44). Slovenski časopisi na avstrijskem Koroškem se vedno znova borijo za lastno eksistenco.

Avstrijska radijska in televizijska hiša (ORF) oddaja slovenski radijski program od leta 1946, televizijski program pa od leta 1989. Oddaje pripravlja slovenska redakcija koroškega deželnega studia ORF v Celovcu, ki ima tudi svojo internetno stran. (Volksgruppenreport 2000 2000: 63). Koroški deželni studio predvaja vsako nedeljo od 13.30 do 14.00 ure slovensko televizijsko oddajo Dober dan Koroška. Oddajo predvajajo na 2. lokalnem programu ORF. Njegov signal je viden po celotni Koroški. Ponovitev oddaje si je mogoče ogledati ob ponedeljkih ponoči na 2. programu ORF, in sicer po vsej Avstriji. Tedenska oddaja pa je na ogled tudi na internetni strani slovenskega sporeda koroškega deželnega studia ORF. Tako imajo možnost ogleda tudi Slovenci, ki ne živijo v deželi Koroški. (2. avstrijsko poročilo OK 2006: 73). Internetna stran slovenskega programa koroškega deželnega studia ORF¹⁴⁸ je bila vzpostavljena maja 2004 v okviru skupne internetne strani za vse narodne skupnosti v RA.¹⁴⁹ Koroškim Slovencem prinaša omenjena internetna stran aktualne novice z osredotočenostjo na manjšinsko problematiko (*ibid.*: 75). Tudi ORF TELETEXT ponuja na strani 639 pregled radijskega ter televizijskega programa in aktualne informacije o prireditvah, ki so pomembne za narodnostne skupnosti v Avstriji (*ibid.*: 76).

---

¹⁴⁰ Dostopna na www.mohorjeva.at.

¹⁴¹ Dostopna na www.drava.at.

¹⁴² Dostopna na www.wieser-verlag.com.

¹⁴³ Dostopna na www.mohorjeva.at.

¹⁴⁴ Dostopna na www.hacek.at.

¹⁴⁵ Dostopna na www.nasaknjiga.com.

¹⁴⁶ Zakon o subvencioniranju tiska. *Presseförderungsgesetz*. BGBl. Nr. 228/1985 v različici BGBl. Nr. 136 / 2003, velja od 1. 1. 2004, dostopen na [http://www.rtr.at/web.nsf/lookuid/6C307A5F6FF607B2C1256F900034B2F5/\\$file/Presseförderungsgesetz2004-BGBl.pdf](http://www.rtr.at/web.nsf/lookuid/6C307A5F6FF607B2C1256F900034B2F5/$file/Presseförderungsgesetz2004-BGBl.pdf), 9. 2. 2006. V prvem členu zakona je zapisano: »Zveza podpira avstrijske dnevne in tedenske časopise s finančno pomočjo, da bi spodbujala raznolikosti tiska v Avstriji« (člen1/1).

¹⁴⁷ Subvencije za etnične manjšine (Volksgruppenförderung) so finančna podpora vlade RA, do katere so upravičeni skladi, ustanove in društva. Tako bi ohranjali in varovali etnične manjšine in narodnosti. Več o tem glej <http://www.austria.gv.at/DesktopDefault.aspx?TabID=3518&Alias=bka>, 9. 2. 2006.

¹⁴⁸ Dostopna na <http://volksgruppen.orf.at/slovinci/novice/>, 13. 5. 2007.

¹⁴⁹ Dostopna na <http://volksgruppen.orf.at>, 13. 5.2007.

Prva zahteva po ustanovitvi posebnega oddelka pri radiu Celovec, ki bi mu bilo potrebno zagotoviti zadostno število oddaj v slovenskem jeziku, je bila s strani osrednjih slovenskih organizacij na avstrijskem Koroškem posredovana v spomenici iz leta 1955 (Nečak 1985: 113). V operativnem koledarju iz leta 1979 je mogoče zaslediti zahtevo osrednjih organizacij koroških Slovencev po razširitvi slovenskega radijskega programa v okviru ORF na celodnevni program. Med drugim sta organizaciji zahtevali tudi najmanj polurni TV program v slovenskem jeziku dnevno ter omogočanje sprejema programa TV Ljubljana po vsem dvojezičnem ozemlju. Za izpolnitev zahtev je bil postavljen datum 1. januar 1981 (Novak 2005: 227–228).

Konec leta 2002 se je končal projekt pod okriljem ORF, ki je s finančno podporo omogočal celodnevni slovenski radijski program. V njem sta sodelovala dve zasebni radijski postaji – Agora in Korotan (kasneje se je preimenoval v Radio dva) ter ORF (Novak 2005: 218). Projekt se je odvijal na osnovi zakona o avstrijski radioteleviziji, ki je bil sprejet leta 2001 (glej poglavje 4.1.2). 31. 12. 2002 so bile projektu »z izgovorom na pomanjkanje sredstev – dejansko pa kot kazenski ukrep zaradi *nekooperativnosti* koroških Slovencev v zvezi z dvojezično topografijo – ukinjene vse podpore« (*ibid.*: 219). Kljub ukinitvi sredstev slovenski radijski program ni utihnil, temveč so sodelavci oblikovali spored brezplačno. V začetku februarja 2003 so skušali sodelavci Radia dva »z opozorilno gladovno stavko dodatno podkrepiti zahtevo po zagotovitvi celodnevnega slovenskega radijskega programa na Koroškem«. ¹⁵⁰ Stavko so podprli tudi dijaki obeh slovenskih srednješolskih ustanov v Celovcu ter Koroška dijaška zveza (KDZ), ¹⁵¹ ki so za eno šolsko uro izostali od pouka (Wutti 2003: Stavka šolarjev za dvojezični radio). ¹⁵² V podporo slovenskemu radiu je KDZ organizirala tudi demonstracijo, »ki naj bi zbudila javnost in potegnila pozornost na to nepravilnost« (Wutti 2003: Pohod za dvojezični radio). ¹⁵³ Gladovna stavka je povzročila velik medijski odziv, politično vodstvo RA pa za petdnevno stavko ni pokazalo velikega zanimanja. V podporo gladovalcem je zahtevo za ohranitev celodnevnega radijskega programa podpisalo 10.000 ljudi. Podpise so predstavniki koroških Slovencev 20. februarja predali takratnemu državnemu sekretarju za kulturo - Franzu Moraku. Podpore za ohranitev slovenskega radia so predstavniki slovenske manjšine iskali tudi pri Svetu Evrope in

---

¹⁵⁰ Zakaj? : gladovna stavka = Warum? : warum Hungenstreik (2003). Celovec: Radio dva.

¹⁵¹ Koroška dijaška zveza je organizacija mladine koroških Slovencev. Glavni cilji organizacije so povezovanje slovenske mladine na Koroškem, prirejanje različnih akcij za mladino ter si prizadevati za vidno dvojezičnost. Več o tem glej Wutti (2006): Kaj je KDZ?, dostopno na www.kdz.net.at/index.php?option=com_content&task=view&id=888&Itemid=56&lang=si, 14. 7. 2007.

¹⁵² http://www.kdznet.at/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=26&lang=si, 13. 1. 2007.

¹⁵³ http://www.kdznet.at/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=26&lang=si, 13. 1. 2007.

Evropskem parlamentu.¹⁵⁴ Ker vse omenjene akcije niso pomagale, so se sodelavci Radia dva konec marca ponovno odločili za gladovno stavko, ki je trajala od 24. do 27. 3. Tokrat se jim je pridružilo devet dijakov, članov KDZ. Stavko, ki je trajala štiri dni, so zaradi ugodnega razvoja dogodkov (napovedane možnosti o ustanovitvi lastnega slovenskega radijskega kanala in pripravljenost ORF, da razreši problem v prid slovenski manjšini v primernem času) 27. 3. 2003 prekinili.¹⁵⁵ Jeseni istega leta so potekali pogovori med vodstvom obeh osrednjih političnih organizacij koroških Slovencev, predstavniki Radia Agora in Radia dva ter predstavniki ORF. 30. septembra je bil sprejet dogovor o bodočnosti slovenskega radia. Tako naj bi od februarja 2004 slovenski radio oddajal zgolj na eni privatni frekvenci. Slovensko uredništvo ORF-a naj bi dnevno oblikovalo osem ur programa v slovenskem jeziku. Preostali del pa bi si med seboj razdelila Radio Agora in Radio dva.¹⁵⁶

Od 21. marca 2004 slovenska narodna skupnost na avstrijskem Koroškem v okviru kooperacije družbe AKO-lokalni radio in ORF-a predvaja dnevno 12 ur informacijskega in zabavnega programa v slovenskem jeziku. Uredništvo slovenskih programov ORF-a oblikuje spored od 6.00 do 10.00, od 12.00 do 13.00 ter od 15.00 do 18.00. Od 10.00 do 12.00 ter od 13.00 do 15.00 pa oblikujeta program Radio dva, ki oddaja večinoma v slovenskem jeziku, oziroma Radio Agora, ki oddaja tako v nemškem kot v slovenskem jeziku, pri tem pa upošteva tudi druge jezike alpsko-jadranskega območja. Svobodni Radio Agora pa oddaja od 18.00 do 6.00. Tako je mogoče na frekvencah 105,5 (Dobrač/Dobratsch); 106,8 (Golica/Koralm); 100,9 (Železna Kapla 2/Bad Eisenkappel 2), 100,0 (Železna Kapla 1/Bad Eisenkappel 1); 107,5 (Slovenji Plajberk/Windisch Bleiberg); 106,6 (Sele/Zell); 100,6 (Mostič/Brückl) ter 98,8 (Vetrinj/Viktring) poslušati celodnevni slovenski radijski program.

4.2.4 Jezik manjšine, dvojezični dokumenti in osebna imena

Leta 1996, natančneje 5. 3. 1996, je ustavno sodišče RA s sodbo VfSlg 14.452

odločilo, da imajo pripadniki avstrijskih manjšin po vsej Avstriji pravico, da se jim izstavijo osebne listine (rojstni list, poročni list, smrti list) tudi v njihovem jeziku. Do te odločitve so uradi upoštevali to pravico le v uradno priznanih dvojezičnih krajih. Ker pa se npr. večina otrok rodi v bolnišnicah zunaj dvojezičnega ozemlja in seveda tudi mnogo ljudi umre v takšnih bolnišnicah, bi po tej praksi člani manjšin lahko le v redkih primerih dobili osebne listine v svojem jeziku (2006: 12).¹⁵⁷

¹⁵⁴ ORF-Slowenen: ARCHIV, dostopno na <http://vgarchiv.orf.at/slovensci/arhiv/2003/200302.htm>, 13. 1. 2007.

¹⁵⁵ ORF- Slowenen: ARCHIV, dostopno na <http://vgarchiv.orf.at/slovensci/arhiv/2003/200303.htm>, 13. 1. 2007.

¹⁵⁶ več o tem glej ORF-Slowenen: ARCHIV, dostopno na <http://vgarchiv.orf.at/slovensci/arhiv/2003/200309.htm>, 13. 1. 2007.

¹⁵⁷ O položaju koroških Slovencev 2006 v letu predsedovanja Republike Avstrije EU (2006). Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva/Hermagoras.

V Republiki Avstriji ne poznajo dvojezičnih dokumentov, kot jih pozna Republika Slovenija.¹⁵⁸ Avstrijska državna pogodba vprašanja osebnih imen in priimkov pripadnikov manjšin ne obravnava. Po 154. členu Splošnega civilnega zakonika¹⁵⁹ določijo osebno ime otroka starši.¹⁶⁰ Avstrijski pravni red ne določa, da bi morala biti ime in priimek posameznega avstrijskega državljana v nemškem jeziku. Pri zapisu osebnih imen je potrebno prevzeti tudi znake/črke, ki se v nemškem jeziku ne pojavljajo, in sicer v skladu s pravili prečrkovanja (člen 11/1).¹⁶¹ Javni dokumenti in matične knjige se vodijo v nemškem jeziku (člen 18). V primeru, ko pripadnik slovenske manjšine predloži avstrijskim oblastem listino v slovenskem jeziku z namenom vnosa podatkov v matično knjigo, so avstrijske oblasti listino dolžne prevesti. Izpiske iz matične knjige je na zahtevo pripadnikov slovenske manjšine potrebno prevesti v slovenski jezik.¹⁶² S sprejemom zakona o spremembi imena¹⁶³ je v RA prišlo do široke liberalizacije možnosti na področju spremembe imena. To daje možnost pripadnikom slovenske manjšine, da svoja ponemčena imena spremenijo v obliko prvobitnih imen. Za spremembo imena pa je potrebno imeti pomemben razlog. V drugem členu zakona je, kot pomemben, ponujen naslednji razlog: prositelj za spremembo imena mora biti prepričan, da bi nesprememba družinskega imena povzročila nesprejemljivo škodo tako v gospodarskem smislu kot tudi na področju njegovih družbenih vezi, ta škoda pa se na drug način ne da preprečiti (člen 2/1/10).

V praksi se velikokrat dogaja, da se pri navedbi slovenskih imen s strani avstrijskih oblasti rado pozabi na posebnosti slovenskega jezika, kot je strešica nad šumniki, ali pa se le-ta napačno uporablja. Velikokrat pa elektronska obdelava podatkov ne dopušča vnosa pravih oblik slovenskih imen, saj so računalniški programi za pisanje pomanjkljivi in prilagojeni zgolj nemškemu zapisu (Volksgruppenreport 2000 2000: 86).

---

¹⁵⁸ Kot navaja Komac (1999: 43): »Dvojezični dokumenti so obvezni za vse prebivalce narodnostno mešanega ozemlja, ne glede na njihovo narodnostno pripadnost«.

¹⁵⁹ Splošni civilni zakonik. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)*. Avstrijski zakonik zasebnega prava, ki je bil razglašen 1. 6. 1811. Več o tem glej *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB*, dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.a/a284900.htm>, 10. 2. 2006.

¹⁶⁰ Splošni civilni zakonik. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*. BGBl. Nr. 118/2002, dostopen na <http://www.ibiblio.org/ais/abgb1.htm>, 15. 7. 2007.

¹⁶¹ Zakon o osebnem statusu. Bundesgesetz vom 19. Jänner 1983 über die Regelung der Personenstandsangelegenheiten einschließlich des Matrikenwesens (Personenstandsgesetz – PStG). BGBl. Nr. 60/1983, nazadnje dopolnjen z BGBl. I Nr. 100/2005. Dostopen na <http://www.bmi.gv.at/downloadarea/kunsttexte/Personenstandsgesetz.doc>, 10. 2. 2006.

¹⁶² Zakon o narodnih skupinah. *Volksgruppengesetz*. BGBl. 396/1976, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 35/2002, sprejet 7.7.1976, dostopen na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/volksgruppengesetz.pdf>, 10. 2. 2006.

¹⁶³ Zakon o spremembi imena. *Namensänderungsgesetz*. BGBl. Nr. 195/1988, nazadnje dopolnjen z BGBl. Nr. 25/1995, dostopen na http://transx.transgender.at/Dokumente/NaeG_95.pdf, 10. 2. 2006.

4.2.5 Topografske oznake

Kar zadeva uradno toponomijo, poudarjajo politični in pravni mednarodni dokumenti potrebo po sprejemu uporabe manjšinskih jezikov na območjih, kjer živi manjšina strnjeno in dovolj številčno. Tako so lokalne in regionalne oblasti dolžne uporabljati manjšinska imena mest, geografska imena in včasih celo imena ulic oziroma cest skupaj s tistim v uradnem jeziku (de Varennes 2000: 268).

Eden izmed pokazateljev uresničevanja pravice do rabe jezika slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem so označbe in napisi topografskega značaja, ki so zapisani tako v nemškem kot v slovenskem jeziku. Pravico do dvojezičnih označb in napisov topografskega značaja zagotavlja že ADP iz leta 1955. Ker do postavitve dvojezičnih napisov ni prišlo, sta osrednji slovenski organizaciji na avstrijskem Koroškem v spomenici iz leta 1955 zapisali, da za postavitev označb in napisov topografskega značaja na dvojezičnem območju ni potrebna nobena izvedbena zakonodaja, zato se od RA zahteva postavitev dvojezičnih topografskih napisov v roku enega leta (Nećak 1985: 113).

Leta 1968 so se pričele prve aktivnosti mazanja dvojezičnih napisov. Tako so neznanzi poleti 1968 pomazali slovenski napis na poslopju Posojilnice-Bank v Velikovcu ter pripisali parolo: Koroška je nemška (OT-Doku. v Gstettner 2004: 259). Pripadniki slovenske manjšine pa so dopolnjevali enojezične krajevne napise s slovenskimi imeni. Pri eni taki akciji, natančneje dne 26. 10. 1970 je bil pri dopolnjevanju enojezičnih krajevnih napisov v kraju Šmohor/Hermagor ovaden Marjan Sturm.¹⁶⁴ Proces proti Sturmju je sprožil mednarodni medijski odmev (Korschil 2005). Leta 1970 so na Koroškem praznovali 50-letnico koroškega plebiscita.¹⁶⁵ To praznovanje, na katerem je bil izrečen stavek, »da se bo koroški narodnostni boj nehal šele takrat, ko ena od obeh koroških narodnih skupin ne bo več obstajala« (Inzko 1985: 154), je obudilo koroške nemškonacionalne tradicije. Slovencem so nemškonacionalistične organizacije očitale domovinsko nezvestobo. Na omenjene dogodke je ZSO reagirala s spomenico, ki jo je 26. oktobra 1970 poslala zveznemu kanclerju¹⁶⁶ Bruno

---

¹⁶⁴ Marjan Sturm je (21. 3. 2006) predsednik ZSO in predsednik Sveta za slovensko etnično skupino pri zveznem predsedniškem uradu (Volksgruppenbeirat im Bundeskanzleramt). Vsaka etnična skupina ima svoj svet, ki je posvetovalni odbor pri zveznem predsedniškem uradu (Volksgruppenbeirat für die Kärntner Slowenen/Sosvet za slovensko narodno skupnost, dostopno na http://www.nsk.at/ueberuns.php?id=C0_45_8, 21. 3. 2006).

¹⁶⁵ Do koroškega plebiscita (10. 10. 1920) je prišlo po odločitvi pariške mirovne konference (1919). Tako je bila Koroška razdeljena na cono A (kjer je bil večji del prebivalstva slovenski) in cono B (kjer je bil delež slovenskega prebivalstva majhen). Cona A se je z rezultatom 59% proti 41% odločila za priključitev tega ozemlja k Republiki Avstriji. Cona B je tako avtomatično prešla pod oblast Avstrije (Kärntner Volksabstimmung, dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.k/k184649.htm>, 21. 3. 2006).

¹⁶⁶ Zvezni kancler v RA vodi lastno ministrstvo – Urad zveznega kanclerja ter predseduje zvezni vladi. (več o tem glej Hausmaninger 2002: 63–64).

Kreiskemu.¹⁶⁷ V spomenici so zavračali očitke glede nezvestobe RA in pozvali vlado, naj prične reševati odprta vprašanja slovenske manjšine v skladu s spomenico iz leta 1955. ZSO in NSKS sta poslali tudi protestno pismo zveznemu predsedniku Franzu Jonasu, v katerem sta izrazili ogorčenje proti izjavam KHD in prav tako pozvali k reševanju odprtih vprašanj slovenske manjšine v skladu s spomenico iz leta 1955. Po mesecu dni sta osrednji slovenski organizaciji dobili odgovor, da zvezni predsednik ni pristojen za manjšinske zadeve (Nećak 1985: 142). Zvezni kancler Kreisky je 18. decembra 1970 sprejel slovensko delegacijo in ji zagotovil, da nima namena ugotavljati številčnosti slovenske manjšine. Glavna tema pogovora je bila uresničevanje neizpoljenih obveznosti iz 7.člena ADP, pri kateri je bilo težišče usmerjeno na postavitve dvojezičnih krajevnih napisov (*ibid.*: 143). Vsi ti dogodki so vodili k sprejemu Zakona o krajevnih napisih in nasprotovanju Avstrijcev dvojezičnim napisom. V začetku leta 1972 je poslala zvezna vlada deželni vladi osnutek zakona o postavitvi dvojezičnih napisov na južnem Koroškem. Le-ti naj bi se postavili v 205 krajih v 31 občinah. Postavitve naj bi temeljila na ljudskem štetju iz leta 1961 ob upoštevanju 20% klavzule (Gstettner 2004: 260). To pomeni, da bi se dvojezični krajevni napisi postavili zgolj na območjih, kjer so števni komisarji prešteli 20% slovensko govorečega prebivalstva. Jezikovne kategorije vindiš, vindiš-nemški ter nemški-vindiš je zakonodajalec prištel k nemški jezikovni skupini ter tako povečal odstotek nemško govorečega prebivalstva na račun slovensko govorečega (Malle 1974: 53). Predstavniki Slovenske manjšine so se s kanclerjem sestali 6. aprila istega leta ter predlog zakona zavrnilo (Nećak 1985: 145). KHD je bila proti predlogu zakona. Nećak (*ibid.*: 146) navaja, da so heimatdienstovci zahtevali »ljudsko povpraševanje« (Volksbefragung), povišanje pogojnega odstotka z 20 na 30 odstotkov, trdili, da predlog ni v skladu z določili ADP, se sklicevali na varnost južne meje, ki naj bi bila s tem zakonom ogrožena, zlasti pa so očitali vladni stranki, da se o tem ni posvetovala z nobeno opozicijsko stranko«. Osrednji slovenski organizaciji sta izdelali pripombe k zakonskemu predlogu in jih poslali zvezni vladi v upoštevanje. Tako sta med drugim odklonili ljudsko štetje kot merilo, na katerem temelji zakonski predlog in opozorili, da 7. člen ADP ne govori zgolj o dvojezičnih krajevnih napisih, temveč o dvojezičnih napisih in topografskih označbah (*ibid.*). Slovenske pripombe na predlog zakona niso vplivale. Zakon o krajevnih napisih je državni zbor sprejel 6. julija 1972. Zanj so glasovali le socialisti, obe opozicijski stranki pa sta bili proti (*ibid.*: 147).

---

¹⁶⁷ Bruno Kreisky iz vrst SPÖ (Sozialdemokratische Partei Österreichs. Socialdemokratska stranka Avstrije, več o tem glej www.spoe.at, 7. 3. 2006) je zasedal mesto zveznega kanclerja od leta 1970 do 1983, ko je SPÖ izgubila absolutno večino (več o tem glej Hausmaninger 2002: 15).

Prvi krajevni napisi so bili postavljeni v noči 20. na 21. september 1972. Že 24 ur kasneje pa so nasprotniki pričeli mazati in odstranjevati napise. Neznanci so grozili z bombnimi napadi na deželno poslopje in šolo v Velikovcu/Völkermarkt. Ortstafelsturm.¹⁶⁸ V noči 24. na 25. september so nemškonacionalistične tolpe nadaljevale z uničevanjem. Policija je dobila okrepitev iz drugih dežel. Varnostni organi so pričeli dobivati grozilna pisma, nasprotniki dvojezičnih napisov pa so se Slovencev lotevali tudi fizično (Gstettner 2004: 262). »V eni sami noči se je nad 1000 ljudi s približno 600 avtomobili pridružilo temu napadu na dvojezične napise« (*ibid.*: 271). Do 10. oktobra so bili odstranjeni vsi dvojezični napisi, izvedenih je bilo približno 120 akcij proti dvojezičnim napisom (*ibid.*: 262). Varnostni organi RA omenjenih akcij proti dvojezičnim krajevnim napisom niso ustavili in v zadevi Ortstafelsturm sploh niso posredovali (Nečák 1985: 148). Kot navaja avtor (Gstettner 2004: 267), naj bi avstrijske oblasti zaslišale okrog 300 udeležencev Ortstafelsturmu, ki pa jih državno tožilstvo v Celovcu ni moglo potrditi. Število ovadenih, ki jih je bilo mogoče potrditi, se je ustavilo pri 24. Leto kasneje, 1973, so se vsi postopki proti ovadenim osebam v zvezi z zadevo dvojezični krajevni napisi ustavili ali končali. Po Ortstafelsturmu in izgubi SPÖ na občinskih volitvah je bila deželnemu glavarju Hansu Simi 19. 5. 1973 izglasovana nezaupnica,¹⁶⁹ zato je odstopil s položaja predsednika koroške SPÖ. Nasledil ga je Leopold Wagner, ki je 19. aprila 1974 postal tudi deželni glavar Koroške (Hren 1998: 58).

Koroški Slovenci so ostro obsodili nemškonacionalistične akcije in pasivno vedenje avstrijske oblasti. 11. oktobra 1972 so se v Celovcu zbrali predstavniki NSKS in ZSO ter sprejeli resolucijo o svojih nadaljnjih aktivnostih. Zaradi nezadovoljstva z manjšinkso politiko avstrijskih oblasti so se odločili obrniti se na mednarodno skupnost. Že dan po sprejemu resolucije so koroški Slovenci sklicali tiskovno konferenco, na katero so povabili tako domače kot tuje novinarje, za pomoč pa so se obrnili tudi na jugoslovanskega generalnega konzula v Celovcu, Bojana Lubeja. Mednarodna javnost se je pričela zanimati za položaj koroških Slovencev, odnosi med RA in Jugoslavijo pa so se zelo ohladili (Nečák 1985: 151–152).

Jugoslavija je na nesoglasje z ravnanjem avstrijske javnosti na področju dvojezičnih topografskih napisov poskušala opozoriti s protestno noto, ki jo je predala avstrijski vladi 6. 11. 1972. Avstrijska vlada je v odgovor navedla ukrepe, ki jih je sprejela v korist slovenske

---

¹⁶⁸ Ortstafelsturm (napad na krajevne table – prevedla avtorica diplomskega dela)

¹⁶⁹ »Z n. izglasuje Predstavniško telo odločitev o razrešitvi celotne vlade ali pa posameznega ministra. Če parlament o kakem pomembnem vprašanju vladi ne izglasuje *zaupnice*, mora premier ponuditi svoj odstop, ki seveda pomeni tudi odstop vlade. – Marsikdaj govorimo o n. tudi tako, da ni mišljen zgoraj opisani formalni proceduralni akt: npr. n. članstva vodstvu kake stranke ali druge organizacije, temu ali onemu funkcionarju zaradi kakih nesprejemljivih stališč ali dejanj ipd.« (Sruk, 1995: 214).

manjšine v Avstriji (npr. ustanovitev gimnazije, finančno pomoč manjšinskim organizacijam in društvom). 13. 2. 1973 je z jugoslovanske strani sledila nova nota v zvezi z obveznostmi RA na področju pravic manjšine, 17. 5. 1973 pa je sledila predaja temeljev za bilateralno delo na področju reševanja manjšinskega vprašanja. Odgovor RA je sledil šele v začetku leta 1974, v njem je zavrnila vse predloge in zahteve jugoslovanske strani ter napovedala, »da bo varstvo slovenske (in hrvaške) manjšine pogojevala z njenim številom« (Jesih 2004: 294).

Zvezna vlada je jeseni 1972 ustanovila Študijsko komisijo za probleme slovenske narodne skupnosti na Koroškem ali krajše Komisijo za krajevne napise.¹⁷⁰ S tem je skušala pomiriti nemške nacionaliste in Slovence na Koroškem. Sestavljena je bila iz predstavnikov vseh treh, v deželnem zboru zastopanih strank, predstavnikov katoliške in protestantske cerkve, sedmih županov prizadetega območja, štirih predstavnikov slovenske manjšine ter devetih strokovnjakov. Naknadno je bil v komisijo imenovan tudi dr. Valentin Einspieler, ki ga je predlagala ÖVP in naj bi zastopal interese Kärntner Heimatdiensta (Koroška domovinska služba) - KHD¹⁷¹ ter vindišarjev. Zaradi Einspielerjevega članstva v komisiji so predstavniki koroških Slovencev najavili, da v komisiji ne bodo sodelovali. Kreisky se je uklonil zahtevi predstavnikov koroških Slovencev. Vendar pa je dr. Einspielerju uspelo priti v komisijo preko ÖVP (Sima 1998: 68). Komisija si je prizadevala »predlagati takšne rešitve, ki bi bile manjšini naklonjene, kar zadeva upoštevanje slovenščine kot uradnega oziroma sodnega jezika ter glede dvojezičnih krajevnih napisov«, tako Inzko (1985: 155). Kljub temu pa se komisija ni izrekla proti ugotavljanju manjšine ter pogojnim odstotkom (Nećak 1985: 159). Pomemben sklep komisije je bil, da Vindišarji niso posebno ljudstvo, prav tako pa so zanikali obstoj vindišarskega jezika. Sklep je bil enoglasen, se pravi, da se je zanj izrekel tudi dr. Einspieler, predsednik Zveze vindišarjev (Sima 1998: 68). »I/zsledki študijske komisije niso vplivali na manjšinsko politiko zvezne vlade« (Inzko 1985: 156). »Kljub temu, da Komisija

---

¹⁷⁰ Komisija se je uradno imenovala: Studienkommission für Probleme der slowenischen Volksgruppe in Kärnten. Njeno prvo zasedanje je bilo 9. 2. 1973 v palači Dietrichstein na Dunaju, kjer je bila razširjena s predstavniki katoliške in protestantske cerkve. Po dvoletnem delovanju je dne 8. 7. 1975 zaključila svoje delo. Slovenci, z izjemo dr. Valentina Inzka v njenih razpravah niso sodelovali (Nećak 1985: 158). Na začetku je imela komisija 31 članov. SPÖ so zastopali Josef Guttenbrunner, Hans Pawlik, Josef Lubas; ÖVP so zastopali dr. Valentin Einspieler, dr. Wolfgang Mayrhofer-Grünenbühl, FPÖ pa Erich Silla, dr. Gero Ferrari-Brunnenfeld. Med župani je bilo zaslediti naslednja imena: Thomas Sorgo, Josef Nessmann, Herman Velik in Johann Stoif. Predstavniki cerkve so bili Paul Pellar, dr. Ernst Waldstein in dr. Valentin Inzko. Slovenski predstavniki so bili dr. Reginald Vospernik, dr. Franz Zwitter, Filip Warasch in dr. Paul Apovnik. Sodelovali pa so tudi naslednji univerzitetni profesorji: dr. Stephan Verosta, dr. Karl Zemanek, dr. Ludwig Jedlicka, dr. Gerald Stourzh, dr. Robert Walter, dr. Alexander Issatschenko, dr. Friedrich Koja, dr. Franz Matscher in dr. Felix Ermancora (Sima 1998: 67).

¹⁷¹ KHD – sam zase pravi, da je s svojimi 25.000 člani največja avstrijska nestrankarska patriotska meščanska iniciativa. Organizacija, ki simpatizira tako s FPÖ, SPÖ kot s ÖVP, naj bi skrbela za nezadovoljne državljane (več o tem glej KHD – Kurzportrait, dostopno na http://www.khd.at/k_potrtrait/kurzportrait.html, 17. 3. 2006). Kot pravi Nećak (1985: 115): »je koroški Heimatdienst zbirna organizacija nemških nacionalistov, v katerih je zbranih, kot so zapisali poznavalci, 17 takih organizacij. Med njimi sta tudi »Zveza koroških vindišarjev – Bund der Kärntner Windischen«, ustanovljena leta 1985 z namenom razcepiti Slovence in dokazati, da to pravzaprav niso, ter organizacija bivših esesovskih vojnih »veteranov »Kameradschaft IV««.

za krajevne napise ni imela praktičnega učinka, je bil to dober poskus za rešitev narodnostnih konfliktov« (Sima 1998: 79).

Konec junija 1973 je vlada RA ustanovila še eno telo – kontaktni komite za pravice koroških Slovencev, ki je prvič zasedal 11. septembra 1973. Komite je sestavljalo pet predstavnikov NSKS in ZSO, zvezni kancler ter pristojna ministrstva (notranje ministrstvo, ministrstvo za zunanje zadeve, ministrstvo za sodstvo in ministrstvo za šolstvo in kulturo), dva zastopnika koroške deželne vlade in po en predstavnik političnih strank, ki so zastopane v deželnem ter državnem zboru. Predstavniki ÖVP so zavrnili sodelovanje v komiteju, češ da ob obstoju Komisije za krajevne napise obstoj komiteja ni potreben. Naloga komiteja je bila izpolnitev 7. člena ADP, vendar pa komite ni mogel sprejemati nikakršnih obvezujočih sklepov (Tehovnik 1998: 18).

Na podlagi ZoNS,¹⁷² ki je na vsak način poskušal omejiti med drugim tudi jezikovne pravice slovenske manjšine, je zvezna vlada 31. maja 1977 sprejela uredbo za določitev delov območij, na katerih je potrebno postaviti dvojezične topografske oznake v nemškem in slovenskem jeziku.¹⁷³ Uredba »omeji območje izvajanja le na šestino vsega avtohtonega poselitvenega prostora« (Klemenčič in Klemenčič, 2006: 167). Koroški Slovenci so nasprotovali omejevanju manjšinskih pravic preko ZoNS. Na slab položaj slovenske manjšine v RA so opozorili tudi svetovno javnost preko zasedanja komisije OZN za odpravo rasne diskriminacije, ki je potekalo konec marca in v začetku aprila leta 1977 na Dunaju. Ob tem dogodku so pripravili obsežno dokumentacijo, ki je vsebovala opise protimanjšinskih ukrepov RA, ki kršijo mednarodno konvencijo o odpravi rasne diskriminacije¹⁷⁴ (*ibid.*: 163). »Dokumentacijo so poslali tudi generalnemu sekretarju OZN Kurtu Waldheimu in Komisiji OZN za človekove pravice v Ženevi«¹⁷⁵ (*ibid.*).

Proti predvidenemu izvajanju ZoNS so predstavniki slovenske manjšine napovedali celo pritožbo pred ustavnim sodiščem (*ibid.*: 168).

---

¹⁷² Zakon o narodnih skupnostih. *Volksgruppengesetz*. BGBl. 396/1976, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 35/2002, sprejet 7. 7. 1976, dostopen na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/volksgruppengesetz.pdf>, 28. 11. 2005.

¹⁷³ Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi delov ozemlja, na katerih je treba postaviti topografske napise v nemškem in slovenskem jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung von Gebietsteilen in denen topographische Bezeichnungen in deutscher und slowenischer Sprache anzubringen sind*. BGBl. 306/1977 v različici BGBl. II 37/2002, sprejeta 31. 5. 1977, dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/topographischeVOkaernten.pdf>, 29. 11. 2005.

¹⁷⁴ Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. *International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination*. General Assembly resolution 2106 (XX), sprejeta 21. 12. 1965, velja od 4. 1. 1969, dostopna na <http://www.ohchr.org/english/law/cerd.htm>, 5. 11. 2005. RA je omenjeno konvencijo ratificirala 9. 5. 1972, v veljavo pa je stopila 8. 6. 1972.

¹⁷⁵ Komisija OZN za človekove pravice v Ženevi se ukvarja s področjem človekovih pravic in si prizadeva za njihovo upoštevanje po celem svetu. Več o tem glej UNHCHR, <http://de.wikipedia.org/wiki/UNHCHR>, 18. 5. 2007.

Ustavno sodišče z razsodbo G213/01, V 62/01 B 2075/99,¹⁷⁶ sprejeto 13. decembra 2001, ugotovilo, da je potrebno na ozemljih, kjer daljše časovno obdobje živi 10% slovenskega prebivalstva, postaviti dvojezične krajevne napise (*ibid.*: 13). Pot do omenjene razsodbe je bila zelo dolga, v boj za pravice slovenske manjšine pa se je podal odvetnik, koroški Slovenec, ki se je septembra leta 1994 z avtom peljal skozi naselje Škocjan/St. Kanzian. Ustavila ga je policija in mu izrekla kazen za prehitro vožnjo. Gospod Vouk denarne kazni ni želel plačati na mestu prekrška (Vouk 2004: 101), zato je dobil izdano kazensko uredbo v nemškem jeziku. Po vložitvi zahteve za izstavitve kazenske odredbe v slovenskem jeziku je sledila vročitev slovenske kazenske odredbe, na katero se je g. Vouk pritožil, saj kraj Škocjan/St. Kanzian ni imel dvojezičnega krajevnega napisa, kot to predvideva 7. člen ADP (*ibid.*: 88). ZoNS iz leta 1976 je predvideval postavitve dvojezičnih krajevnih napisov v krajih, kjer živi vsaj 25% slovenskega prebivalstva. Ustavno sodišče se je pri svoji odločitvi opiralo na razsodbo o slovenskem jeziku kot uradnem jeziku iz leta 2000 (glej prejšnji odstavek). Tako je sodišče ugotovilo, »da območje uporabe 2. stavka 3. odstavka 7. člena ADP (topografija) ne more biti drugačno kot območje uporabe 1. stavka 3. odstavka 7. člena (uradni jezik)« (Novak 2005: 195). Odziv deželnega glavarja, Jörga Haiderja,¹⁷⁷ na razsodbo ustavnega sodišča je bil vse prej kot pozitiven. Tako navaja Kukovica (2002: 54), da je Haider grobo napadel tako člane ustavnega sodišča kot samega predsednika le-tega ter najavil, da se na Koroškem ne bo postavljalo novih dvojezičnih napisov. »Večkrat je koroškim Slovencem tudi zagrozil, da bodo lahko ob vse pridobitve zadnjih let« (*ibid.*: 54). Koroški politiki vsekakor niso pripomogli k ustvarjanju koroškim Slovencem naklonjenega ozračja, saj ljudem na Koroškem niso niti poizkušali obrazložiti in približati razsodb ustavnega sodišča (Vouk 2004: 97).¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/Topographieerkenntnis.pdf>, 2. 12. 2005.

¹⁷⁷ Jörg Haider je mesto deželnega glavarja zasedel po deželnozborskih volitvah 1999, ko je njegova stranka FPÖ prvič v zgodovini dosegla največ glasov za drugouvrščeno SPÖ. V deželni zbor pa se je uspelo uvrstiti tudi ÖVP. Prične se obdobje FPÖ-ÖVP koalicije. Nastala koalicija med FPÖ in ÖVP, po zmagi FPÖ na koroških deželnih volitvah leta 1999, ne traja dolgo. ÖVP prekine koalicijsko razmerje oktobra 2001, po sklenitvi skupnega dogovora za gradnjo deželne bolnišnice v Celovcu med FPÖ in SPÖ (Hellwig 2005: 254–255). Na deželnih volitvah leta 2004 doseže FPÖ 42,2% glasov in je ponovna zmagovalka. Na drugem mestu pristane SPÖ z 38,4% glasov, tretje mesto pa zasede ÖVP z 11,7%. Zeleni so dosegli 6,7% in se tako prvič v zgodovini prebili z dvema mandatoma prebili v deželni zbor (*ibid.*: 257). Marca 2004 je bil Jörg Haider ponovno izvoljen za deželnega glavarja.

¹⁷⁸ Prav v obdobju navideznega uspeha odvetnika Rudija Volka, ko je po pravni poti skušal koroške politike prisiliti v postavitve dvojezičnih krajevnih napisov, so na drugi strani RA, na Gradiščanskem, dvojezični krajevni napisi že stali. Na Gradiščanskem si je hrvaška manjšina prizadevala za postavitve po 7. členu ADP zagotovljenih topografskih napisov. Že novembra 1993 je svet hrvaške manjšine zaprosil avstrijsko zvezno vlado za izdajo potrebne uredbe, ko bo omogočala postavitve dvojezičnih napisov. Zvezna vlada je z izdajo uredbe zavlačevala, saj se je bala, da bi se tudi na Gradiščanskem ponovila koroška zgodovina. Prvi dvojezični napis so tako postavili šele julija 2000, vsi predvideni napisi pa so bili postavljeni v naslednjih dveh mesecih. Do izgredev ali razburjenja zaradi postavljanja dvojezičnih topografskih napisov ni prišlo (Gieler 2004: 78).

Na področju dvojezičnih krajevnih napisov so se v letu 2002 zvrstile tri konference konsenza (25. aprila, 12. julija in 11. septembra). Sklic jih je predsednik vlade, Wolfgang Schüssel. Skupen jezik glede dvojezičnih krajevnih napisov na Koroškem so iskali predstavniki parlamentarnih strank, predstavniki vladnih strank v koroškem deželnem zboru, predstavniki koroških domovinskih organizacij in predstavniki slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem (Karner 2006: 94–95). Predstavniki slovenske manjšine so junija 2002 predstavili predlog za ureditev dvojezične topografije na Koroškem (Vouk 2004: 98). Predlog se pri določitvi števila dvojezičnih napisov opira na ljudska štetja iz let 1971, 1981, 1991 in 2001. Tako naj bi na Koroškem stalo 394 dvojezičnih krajevnih napisov: 92 napisov v krajih po uredbi iz 1977 (glej poglavje 4.1.3), 55 napisov v krajih s 25 % deležem slovenskega prebivalstva po ljudskem štetju iz leta 2001, 78 napisov v krajih z več kot 10 % deležem slovenskega prebivalstva po ljudskem štetju iz leta 2001, 51 napisov v krajih z več kot 10 % deležem slovenskega prebivalstva po ljudskem štetju iz leta 1991, 22 napisov v krajih z več kot 25 % deležem slovenskega prebivalstva po ljudskem štetju iz leta 1971, 63 napisov v krajih z več kot 10 % deležem slovenskega prebivalstva po ljudskem štetju iz leta 1971 ter 33 napisov v krajih z več kot 10 % deležem slovenskega prebivalstva po ljudskem štetju iz leta 1971 v primeru upoštevanja navedbe *vindiš*.¹⁷⁹ Predlog zveznega kanclerja je obsegal 147 dvojezičnih napisov. Vouk (2004: 99) opozarja, da kanclerjev predlog ne temelji na nobeni razvidni sistematiki. Krajev z manj kot 50 prebivalci se sploh ni upoštevalo. Zahodno od Št. Jakoba v Rožu/St. Jakob im Rosental se naj ne bi postavil noben krajevni napis. Do sprejetja kompromisa ni prišlo, saj slovenska manjšina tako okrnjenega predloga ni hotela sprejeti. Dodaten razlog za neuspeh pa je bila tudi zahteva s strani avstrijskih oblasti, da Slovenci podpišejo izjavo o v celoti izpolnjenem 7. členu ADP (Kukovica 2004: 55).

K reševanju problema dvojezičnih topografskih napisov je hotela pripomoči tudi skupina poslancev slovenskega Državnega zbora,¹⁸⁰ ki se je v začetku februarja 2005 zadrževala na obisku pri takratnem predsedniku avstrijskega parlamenta, Andreasu Kholu. Le-ta je odklonil reševanje problema na podlagi 7. člena ADP, saj RS po njegovem mnenju ni pravnomočna naslednica omenjene pogodbe. Kholov pogled je močno razburkal javno mnenje ter sprožil polemiko med obema državama o nasledstvu ADP (Klemenčič in Klemenčič 2006: 276–277).

---

¹⁷⁹ Predlog koroških Slovencev za ureditev dvojezične topografije na Koroškem, str. 7–8 <http://www.nsk.at/docs/vorschlag.doc>, 20. 1. 2007.

¹⁸⁰ Državni zbor Republike Slovenije je zakonodajno telo, ki opravlja tudi volilno in nadzorno funkcijo. Med 90-imi poslanci, predstavniki vsega slovenskega ljudstva, sedita tudi en predstavnik madžarske in en predstavnik italijanske narodne skupnosti. Več o tem glej Poslanstvo, dostopno na <http://www.dz-rs.si/index.php?id=67>, 8. 6. 2007.

Podpredsednik NSKS, Rudi Vouk, je zveznemu kanclerju Wolfgangu Schüsslu »poslal pismo s predlogi za postavitev dvojezičnih krajevnih napisov in rešitev drugih manjšinskih vprašanj« (*ibid.*: 277). Zahteve v pismu so avstrijsko javnost zelo presenetile, v krogih FPÖ¹⁸¹ pa se je pojavila nepripravljenost za nadaljnje sodelovanje na konferenci konsenza (*ibid.*).

Omenjene navedbe so pripeljale do tega, da je zvezni kancler, Wolfgang Schüssel, 13. marca 2005 ponovno sklical konferenco konsenza – tokrat četrto. Udeleženci konference, predsednik KHD Josef Feldner, predsednik Kärntner Abwehrkämpferbunda (Koroške zveze brambovcev) KAB¹⁸² – Fritz Schretter, predsednik SKS¹⁸³ – Bernard Sadovnik, predsednik ZSO – Marjan Sturm in vodja pogovorov – Stefan Karner, so že dan poprej podpisali predlog za konferenco konsenza, ki je sledila. Med drugim je predlog vseboval tudi pripravo operativnega koledarja s časovnim načrtom in seznamom ukrepov na področju dvojezičnih krajevnih napisov ter navedbo o izpolnitvi uredbe o topografskih napisih iz leta 1977 (glej poglavje 1.4.1). Na konferenci konsenza, ki so se je udeležili predsednik vlade – Wolfgang Schüssel, koroški deželni glavar – Jörg Haider, predstavniki parlamentarnih strank, predstavniki vladnih strank v koroškem deželnem zboru, predstavniki koroških domovinskih organizacij in predstavniki slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, so med drugim opredelili določila, ki naj bi jih vseboval končni konsenz konference konsenza ob 50. obletnici podpisa ADP. Poleg liste z navedenimi kraji, v katerih je potrebno postaviti dvojezične napise, je mogoče zaslediti tudi določilo o izpolnjenosti 7. člena ADP (Karner 2006: 97–99). Predsednik NSKS – Jože Wakounig, ki se podpisa predloga ni udeležil, je kot komentar na podpisani predlog med drugim navedel: »Odstop od 7. člena in ADP bi bil za nas koroške Slovence do kraja neodgovoren in usoden; ADP je mednarodnopravni in ustavni dokument, njen 7. člen je zakladnica naših pravic v smislu dinamičnega manjšinskega prava (sprotno prilagajanje potrebam in zahtevam). Razna evropska zaščitna določila zaostajajo za tem,« tako Wakounig (2005: Podreditev diktatu KAB in KHD).¹⁸⁴ Stefan Karner je za 21. april 2005 sklical sestanek, na katerem naj bi opredelili operativni koledar s časovnim načrtom in seznamom

---

¹⁸¹ FPÖ – Freiheitliche Partei Österreichs. Svobodnjaška stranka Avstrije. Več o tem glej <http://www.fpoe.at/>, 13. 3. 2006.

¹⁸² KAB – Organizacija je bila ustanovljena 1955 v Celovcu in spada k skupini koroških tradicionalnih/domovinskih zvez, ki so nastale po drugi svetovni vojni in ukvarjajo se predvsem s tematiko plebiscita 10. oktobra 1920 in koroškega odporiškega boja. Več o tem glej Kärntner Traditionsverbände, dostopno na http://de.wikipedia.org/wiki/K%C3%A4rntner_Traditionsverb%C3%A4nde, 15. 7. 2007. Internetna stran KAB je dostopna na www.kab.or.at, 15. 7. 2007.

¹⁸³ SKS – Skupnost koroških Slovencev in Slovenk je poleg NSKS in ZSO tretje predstavniško telo koroških Slovencev. Do ustanovitve SKS je prišlo poleti 2003, po razcepu znotraj NSKS ter odstopu Bernarda Sadovnika z mesta predsednika NSKS. Več o tem glej Gemeinschaft der Kärntner Slowenen, dostopno na <http://oesterreich.orf.at/kaernten/stories/122252/>, 5. 2. 2007. Več podatkov o delovanju SKS najdemo tudi na medmrežju, Skupnost koroških Slovencev in Slovenk / Gemeinschaft der Kärntner Slowenen und Sloweninnen, dostopno na <http://www.skupnost.at/>, 5. 2. 2007.

¹⁸⁴ Dostopno na http://www.nskns.at/praesident_slo_more.php?id=353_0_20_10_M, 5. 2. 2007.

ukrepov za postavitve 158-ih dvojezičnih krajevnih napisov do leta 2010. Sestanka se niso udeležili predstavniki NSKS, so pa 25. aprila 2005 s posameznimi popravki podali soglasje k seznamu ukrepov in časovnemu načrtu, tako Karner (2006: 102).

29. aprila 2005 je sledila nova konferenca konsenza, ki so jo prekinili že po nekaj urah. Wolfgang Schüssel je za javnost objavil t.i. vmesni rezultat, ki je vseboval določilo, da se manjkajoči dvojezični krajevni napisi po uredbi iz leta 1977 postavijo do 26. oktobra 2005.¹⁸⁵ Pred nadaljevanjem prekinjene konference konsenza je Jörg Haider 2. maja javnosti oznanil, da bi bilo potrebno na Koroškem izvesti poseben, tajni popis slovenske manjšine. V začetku maja je KAB odstopil od t.i. Karnerjevega paketa, ki predvideva postavitve 158-ih dvojezičnih napisov. Zavrnitvi Karnerjevega paketa se je pridružil tudi Jörg Haider. Tako ni prišlo do zgodovinskega podpisa kompromisa glede rešitev problema dvojezičnih krajevnih napisov. Iskanje konsenza so preložili za eno leto. Vse politične stranke, z izjemo BZÖ¹⁸⁶ in FPÖ, so t.i. Karnerjev paket označile kot lastno izhodišče v primeru iskanja konsenza na področju dvojezičnih krajevnih napisov (2006: 102–109).

12. maja 2005, tik pred 50-to obletnico podpisa ADP, so na južnem Koroškem postavili prvih pet od skupno dvajsetih še predvidenih dvojezičnih krajevnih napisov po uredbi iz leta 1977. Tako so dvojezične napise postavili v kraju Žvabek/Schwabegg, Slovenji Plajberk/Windisch Bleiberg, Potok/Bach, Kajzaze/Edling in Spodnja Vesca/Niederdörfel. Ob postavitvi dvojezične table v Slovenjem Plajberku/Windisch Bleiberg je potekala slovesnost, na kateri so bili navzoči vsi najvišji deželni, zvezni in manjšinski predstavniki ter zvezni kancler, Wolfgang Schüssel.¹⁸⁷

Do meseca maja 2005 je bilo tako na območju dežele Koroške postavljenih 72, v maju 2005 pa še dodatnih pet dvojezičnih krajevnih napisov. Tako danes stoji 77 od predvidenih 92 dvojezičnih krajevnih napisov.¹⁸⁸

Kraji, ki imajo dvojezične krajevne napise, so naslednji: v občini Pliberk/Bleiburg - Dob/Aich, Dobrova/Dobrawa, Brege/Draurain, Nonča vas/Einersdorf, Komelj/Kömmel, Komeljski Vrh/Kömmelgupf, Blato/Moos, Vogrče/Rinkenbergr, Rinkole/Rinkolach, Rute/Ruttach, Čirkovče/Schilterndorf, Vidra vas/Wiederndorf; v občini Žrelec/Ebental – Kozje/Koissach, Radiše/Radsberg, Dvorec/Schwarz, Tuce/Tutzach; v občini Železna Kapla-Bela/Eissenkappel-Vellach – Zaplaznica/Blasnitzen, Obirsko/Ebriach, Podpeca/Koprein

¹⁸⁵ Konferenco konsenza prekinili (2005). *RTV SLO* 29. 4. 2005, http://www.rtvsllo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=74955, 5. 2. 2007.

¹⁸⁶ BZÖ – Bündnis Zukunft Österreich, Zavezništvo za prihodnost Avstrije. Več o tem glej www.bzoe.at, 20. 6. 2006.

¹⁸⁷ Ortstafelstreit, dostopno na <http://de.wikipedia.org/wiki/Ortstafelstreit>, 5. 2. 2007.

¹⁸⁸ Neue Tafeln aufgestellt, dostopno na <http://kaernten.orf.at/stories/88276/>, 5. 3. 2006.

Petzen, Koprivna/Koprein Sonnseiten, Lepena/Leppen, Lobnik/Lobnig, Rebrca/Rechberg, Remšenik/Remschenig, Korte/Trögern, Podkraj/Unterort, Bela/Vellach, Bela/Weißenbach, Suha/Zauchen; v občini Bistrica pri Pliberku/Feistritz ob Bleiberg - Dolinčiče/Dolintschitschach, Bistrica pri Pliberku/Feistritz ob Bleiburg, Konovece/Gonowitz, Suha/ Hinterlibitsch, Dvor/Hof, Letina/Lettenstätten, Ponikva/ Penk, Breška vas/Pirkdorf, Rišperk/Rischberg, Rute/Ruttach-Schmelz, Šmihel pri Pliberku/St.Michael ob Bleiburg, Črgoviče/Tscherberg, Podlibič/Unterlibitsch, Podkraj/Unterort, Kot/Winkel; v občini Borovlje/Ferlach – Slovenji Plajberk/Windisch Bleiberg; v občini Globasnica/Globasnitz – Globasnica/Globasnitz, Podjuna/Jaunstein, Mala vas/Kleindorf, Breška vas/Pirkdorf, Šteben/St. Stefan, Strpna vas/Traundorf, Podgora/Unterbergen, Večna vas/Wackendorf; v občini Bilčovs/Ludmannsdorf – Bilnjovs/Fellersdorf, Branča vas/Franzendorf, Bilčovs/Ludmannsdorf, Moščenica/Moschenitzen, Velinja vas/Wellersdorf, Spodnja vesca/Niederdörfel, Kajzaze/Edling, Potok/Bach; v občini Suha/Neuhaus – Žvabek/Schwabegg. Kraji, ki naj bi na podlagi uredbe iz leta 1977 dobili dvojezične topografske napise, pa jih do danes (6. 3. 2006) še niso dobili, so naslednji: Replje/Replach, Rute/Rutah, Lipica/Lipizach, Verovce/Werouzach, Poden/Bodental, Brodi/Loiblthal, Strugarje/Strugarjach, Slovenje/Slovenjach, Čepiče/Tschepitschach, Mala Gora/Großkleinberg, Koviče/Lukowitz, Mušava/Muschkau, Zgornja vesca/Oberdörfel (Volksgruppenreport 2000 2000: 87–99).

15. maja 2005 je RA slavnostno praznovala petdeseto obletnico podpisa ADP. Osrednja slovesnost se je odvijala v dvorcu Belveder, kjer je bila pogodba podpisana. Pred dvorcem se je zbralo tudi nekaj protestnikov, ki so javnost opozarjali na neizpolnjevanje 7. člena ADP.¹⁸⁹

4.2.6 Raba jezika na področju šolstva

Od konca druge svetovne vojne do podpisa ADP leta 1955 ne moremo govoriti o samostojni manjšinski politiki RA zaradi okrnjene avstrijske suverenosti.¹⁹⁰ Kljub temu pa je potrebno

---

¹⁸⁹ Obletnica avstrijske državnosti (2005). *RTV SLO* 15. 5. 2005, dostopno na http://www.rtvlo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=2&c_id=76435, 5. 2. 2007.

¹⁹⁰ Spomladi 1945 so štiri velike sile (Velika Britanija, Sovjetska zveza, Združene države Amerike (ZDA) in Francija) vstopile na ozemlje Avstrije ter tako prevzele kontrolo nad njenim ozemljem. Zavezniške sile so razdelile državo na štiri kontrolne cone. Spodnjo Avstrijo, severni del Zgornje Avstrije in Gradiščansko so upravljale zasedbene čete Sovjetske zveze; Solnograško in južni del Zgornje Avstrije zasedbene čete ZDA; Tirolsko in Predarlško zasedbene čete Francije; Koroško, Vzhodno Tirolsko in Štajersko pa zasedbene čete Velike Britanije. Dunaj je bil razdeljen na štiri kontrolne cone. Vsaka zavezniška sila je tako upravljala eno zasedbeno cono. Začasna vlada Avstrije je 27. aprila 1945 razglasila ponovno ustanovitev Avstrije kot demokratične republike. Zavezniške sile so oblikovale Zavezniški svet, ki so ga sestavljali štirje komisarji (eden iz vsake države zasedbenice). Naloga Sveta je bila pregled vseh sprejetih zakonov in sporazumov v Republiki Avstriji (več o tem glej *Nachkriegsgeschichte, Chronologie der Ereignisse*, dostopno na <http://www.oesterreichistfrei.at/geschichte4.htm#bes>, 7. 3. 2006).

omeniti spremembe na področju zaščite jezikovnih pravic slovenske manjšine, ki so potekale v tem času. Tako je na pobudo slovenskega člana v koroški vladi, Joška Tischlerja, provizorična koroška deželna vlada¹⁹¹ 3. oktobra 1945 sprejela uredbo o uvedbi dvojezičnega šolstva (Inzko 1985: 138). Z omenjeno uredbo je prišlo do nove ureditve pouka v obveznem šolstvu na dvojezičnem ozemlju. Vsi učenci na dvojezičnem območju so se na prvih treh stopnjah učili slovenskega jezika, saj je ves pouk potekal v nemškem, polovica pa v slovenskem jeziku. Tako sta postala nemški in slovenski jezik enakopravna učna jezika. Na četrti šolski stopnji se je slovenski jezik poučeval v obsegu štirih šolskih ur na teden, na stopnjah od pete do osme pa v obsegu treh šolskih ur na teden (Kukovica 2002: 26). Verouk se je poučeval izključno v materinem jeziku. Šolska uredba je obsegala 107 dvojezičnih šol, torej celotno ozemlje, na katerem so bili poseljeni koroški Slovenci (Inzko 1985: 138). Šolski model, ki se zgleduje po švicarskem kantonu Graubünden, naj bi bil po mnenju ÖVP¹⁹² in SPÖ¹⁹³ zelo obetaven za prihodnost slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, tako Haas in Stuhlpfarrer (Baumgartner in Perching, 1998: 342). Deželni odbor je uredbo označil kot odškodnino slovenski manjšini. RA si je prizadevala zagotoviti slovenski manjšini določene pravice vsaj v času britanske zasedbe.¹⁹⁴ Velik problem pri izpolnjevanju uredbe je predstavljalo pomanjkanje usposobljenega učiteljskega kadra (Inzko 1985: 139). Dvojezično šolstvo ni uživalo dejanske podpore koroških družbenih elit. Šolski model je bil v nenehni krizi, saj ga je del prizadetega prebivalstva načelno odklanjal. Potrebno pa je poudariti, da ga je del deželnih in državnih političnih sfer podpiral zgolj iz oportunističnih razlogov, saj so si tako obetali ohranitev avstrijske državne meje z Jugoslavijo (Domej 2000/2001: 32). Kasnejša dejanja različnih sil v RA kažejo na dejstvo, da se omenjeni model ni imel možnosti uveljaviti, saj so obvezno dvojezično šolstvo leta 1958 odpravili. Pomembnost uredbe, ki je vidna tudi v današnjem času, je v določitvi dvojezičnega teritorija, tako Jesih (2004: 278). Nećak (1985: 113) navaja, da so se Slovenci v spomenici, ki so jo leta 1955 izročili avstrijski zvezni vladi glede šolstva, zavzeli za izvajanje zakona o obveznem dvojezičnem šolstvu iz leta 1945, zahtevali pa so tudi, naj deželna vlada v Celovcu ustanovi gimnazijo in učiteljišče za avstrijske državljane slovenske narodnosti. Slovenščina naj se uvede kot učni jezik na vseh ostalih šolah na dvojezičnem območju obenem pa tudi v Celovcu, Beljaku in Šmohorju.

---

¹⁹¹ Pod zasedbo Britancev je na Koroškem sprva delovala Začasna deželna vlada, pod vodstvom Hansa Piescha. Član provizorične koroške vlade je bil tudi dr. Joško Tischler, predstavnik koroških Slovencev (več o tem glej Inzko 1985: 137).

¹⁹² Avstrijska ljudska stranka. *Österreichische Volkspartei (ÖVP)*. Več o tem glej <http://www.oevp.at/index.aspx?bhcp=1>, 7. 3. 2006.

¹⁹³ SPÖ – Sozialdemokratische Partei Österreichs. Socialdemokratska stranka Avstrije. Več o tem glej www.spoe.at, 7. 3. 2006.

¹⁹⁴ Slawisches Österreich – Geschichte und Gegenwart der Minderheiten. Die Slowenen in Kärnten, dostopno na http://www-gewi.uni-graz.at/slav/studium/ring_vo/scripts/lk_slow-au.pdf, 16. 3. 2006.

Zahtevali so tudi nostrifikacijo srednješolskih in visokošolskih spričeval za pripadnike slovenske manjšine ter odprtje dodatnih šol na dvojezičnem ozemlju, če se pokaže potreba. Zahtevali so tudi, da se pri deželni vladi ustanovijo oddelki za izobraževanje odraslih, ki so pripadniki slovenske manjšine.

19. maja 1957 je šolski minister za šolstvo, dr. Heinrich Drimmel, izdal odlok o ustanovitvi Slovenske državne realne gimnazije v Celovcu.¹⁹⁵ Gimnazija je dobila lastno stavbo šele 18 let po ustanovitvi (Oblak 1990: 312). Prvi ravnatelj gimnazije je bil Joško Tischler.

Organizacije v okviru KHD so leta 1956 izdale letak, v katerem so postavile naslednje zahteve: »1. Odprava šolske uredbe iz leta 1945 s prisilnim slovenskim poukom. 2. Oblikovanje izvedbene uredbe o državni pogodbi na temelju izhodiščnega načela, da naši 'Windische' niso nobeni (nacionalni) Slovenci. 3. Splošni referendum na južnem Koroškem« (Pleterski 2000: 97). Nadaljnje aktivnosti KHD so organizacija delnega bojkota pouka ob koncu šolskega leta 1957/58. Za začetek šolskega leta 1958/59 so bile napovedane nove šolske stavke (Domej 2000/2001: 33). Koroške deželne oblasti so pod vodstvom deželnega glavarja Ferdinanda Wedeniga, ki je bil tudi predsednik Deželnega šolskega sveta,¹⁹⁶ 22. septembra 1958 s protiustavnim odlokom odpravile odredbo o dvojezičnem šolstvu z dne 3. oktobra 1945 (Malle, 1974: 41–43). Odlok prinaša naslednje spremembe na področju dvojezičnega šolstva:

- a) slovenski jezik se degradira od priznanega drugega deželnega jezika in materinščine dela šoloobveznih otrok na položaj tujega jezika, b) obveznost slovenskega učnega jezika na prvih treh stopnjah in obveznost slovenskega pouka na višjih stopnjah je odpravljena. Etnična pripadnost oziroma jezikovno znanje (materinščina) šoloobveznih otrok je postala irelevantna, šolanje v materinščini je postalo privatna stvar, država daje samo olajšave (Pleterski 2000: 97).

Starši so tako dobili pravico odjaviti otroke od dvojezičnega pouka. Organizacije v okviru KHD so pričele s kampanjo za odjavljanje otrok od dvojezičnega pouka ob pomoči državnih uslužbencev, orožnikov, uradnikov, učiteljev in poslancev. Od 12.774 otrok se jih je od dvojezičnega pouka odjavilo 10.588 (Nečak 1985: 118). 11. novembra 1958 izdani odlok Deželnega šolskega sveta je omogočal ponovno prijavo že odjavljenih otrok od dvojezičnega pouka. Prijavilo se jih je 213. Končno število šolarjev, ki so obiskovali dvojezični pouk, je tako znašalo 2.399 (Pleterski 2000: 98). Pod pritiskom kampanje KHD se je veliko staršev odločilo, da svojih otrok ne bodo izpostavljali pritiskom javnosti in tako niso ponovno prijavi svojih otrok k dvojezičnemu pouku. Bali so se družbene stigmatiziranosti in družbene izključitve slovenskih otrok (Malle in Entner 2004: 13). Izračun koroških Slovencev je

---

¹⁹⁵Zvezna gimnazija in zvezna realna gimnazija za Slovence v Celovcu ima tudi svojo internetno stran - <http://www.bgslo.at/>, 20. 3. 2006.

¹⁹⁶ Več o Deželnem šolskem svetu glej <http://www.landesschulrat-kaernten.at/?siid=161&pagetype=main&root=5>, 20. 3. 2006.

navajal, da se je zaradi različnih pritiskov od dvojezičnega pouka odjavilo 57% slovenskih otrok (Nećak 1985: 120). Proti omenjenemu dejstvu niso pomagali takojšnji protesti in pozivi obeh slovenskih osrednjih organizacij (NSKS in ZSO). Tako sta organizaciji pozivali slovensko ljudstvo, naj se postavi za svoje pravice ter ne odjavlja svojih otrok od dvojezičnega pouka. Obenem pa sta organizaciji v resoluciji, naslovljeni na zvezno in deželno vlado, od zvezne vlade zahtevali, da le-ta sproži presojo ustavnosti odloka o odpravi dvojezičnega šolstva na Koroškem pred ustavnim sodiščem (*ibid.*: 118–119).

Zakonodajna veja oblasti v Avstriji je 19. 3. 1959 sprejela manjšinski šolski zakon za Koroško.¹⁹⁷ Z zakonom je bilo ukinjeno obvezno dvojezično šolstvo na južnem Koroškem. Starši so odtlej odločali, ali naj bodo njihovi otroci deležni dvojezičnega pouka. Starši, ki želijo, da je njihov otrok deležen dvojezičnega pouka, ga morajo k dvojezičnemu pouku izrecno prijaviti (Oblak 1990: 312). Še pred sprejemom zakona so koroški Slovenci trdili, da tako nedemokratskega zakona, ki je bil sprejet brez posvetovanja s slovensko manjšino, ne bodo priznali. NSKS in ZSO sta poslancem avstrijskega parlamenta poslali spomenico, s katero sta jih opozarjali, da v zakonskem predlogu o manjšinskem šolstvu ni bila zajeta nobena želja ali zahteva manjšine, na katero se zakonski predlog nanaša (Nećak 1985: 121). Kot navaja Malle (1974: 44) je zakon sprejel vse najpomembnejše zahteve KHD:

sprejel je načelen dvom o tem, ali slovenska manjšina sploh obstaja; sprejel je načelo, da ozemlje njenega bivanja in jezika ni znano; sprejel je tolmačenje, da je treba zato izvesti »ugotavljanje« manjšine na njenem lastnem naselitvenem prostoru kot pogoj za izvajanje določil avstrijske državne pogodbe; sprejel je pravilo, da se nihče ni dolžan učiti slovenskega jezika, da je slovenščina popolnoma neupoštevana kot pedagoški dejavnik; sprejel je pravilo, da mora biti pouk v načelu za vse učence zgolj nemški, izjema so tisti, ki jih starši prijavijo k dvojezičnemu pouku.

Potrebno je poudariti, da je sprejem manjšinskega šolskega zakona bistveno poslabšal položaj Slovencev na Koroškem. Tako je bilo v šolskem letu 1948/49 na obveznih šolah 6733 učencev s slovenskim materinim jezikom. Tem učencem je bil zagotovljen pouk v slovenskem jeziku. V šolskem letu 1958/59, po sprejetju novega zakona, je število učencev s slovenskim materinim jezikom ostalo več ali manj nespremenjeno, slovenskega pouka pa je bilo deležnih zgolj 2399 otrok ali 35% teh učencev, tako Pleterški (2000: 107–108).

Odnosi med RA in Jugoslavijo so se zaradi zgoraj omenjenih dogajanj poslabšali. 4. 10. 1958 je jugoslovanska vlada »z noto uradno protestirala zoper dogodke na Koroškem, v kateri je poudarila, da odlok zmanjšuje dosedanje pravice na področju šolstva in da je v nasprotju s 7.

---

¹⁹⁷ Manjšinski šolski zakon za Koroško. *Bundesgesetz vom 19. März 1959, womit für das Bundesland Kärnten Vorschriften zur Durchführung der Minderheiten-Schulbestimmungen des Österreichischen Staatsvertrages getroffen werden (Minderheit-Schulgesetz für Kärnten)*. BGBl. 101/1959, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 76/2001, sprejet 19. 3. 1959, dostopen na http://www.austria.gv.at/2004/4/15/msg_kaernten_letztfassung.pdf, 29. 11. 2005.

členom Avstrijske državne pogodbe« (Jesih 2004: 290). Z avstrijske strani je sledila zavrnitev jugoslovanskega protesta. Po še eni neuspešni protestni noti je Jugoslavija RA izročila Avstrijski memorandum o vprašanju slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Po izročitvi memoranduma sta sledili še dve neuspešni protestni noti (*ibid.*: 290–291).

Obe osrednji organizaciji koroških Slovencev ZSO in NSKS sta leta 1975 pripravili Spomenico, v kateri sta zvezni vladi podali »predloge za ureditev nerešenih vprašanj v zvezi z uresničitvijo 7. člena ADP« (Novak 2005: 225). Dvajset let po predaji prve Spomenice so koroški Slovenci ugotavljali, da je bila v celoti izpolnjena zgolj ena njihova zahteva, in sicer ustanovitev zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu (Nečak 1982: 29). V novi Spomenici opozarjajo na nevzdržne razmere na področju šolstva, saj je le malo učencev – koroških Slovencev - deležnih pouka v slovenskem jeziku (Novak 2005: 226).

Ker na pomoč RA ni bilo mogoče računati, je slovenska koroška manjšina v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja odprla dva privatna dvojezična vrtca, leta 1978 v prostorih Mohorjeve v Celovcu/Klagenfurtu in leta 1979 v Št. Primožu/St.Primus (Klemenčič in Klemenčič 2006: 171).

V operativnem koledarju iz leta 1979 naj bi RA na področju šolstva do 1. julija 1980 ustanovila srednjo in višjo gospodarsko šolo za Slovence, ustanovila slovenski oddelek v okviru koroške glasbene šole ter prevzela stroške za osebje in obratovanje zasebnih dvojezičnih otroških vrtcev; do 1. julija 1981 uvedla dvojezičnost v vse javne otroške vrtce na območju, za katerega velja Manjšinski šolski zakon za Koroško, ter do 1. januarja 1983 zagotovila uvedbo slovenščine kot obveznega predmeta na ljudskih in glavnih šolah na dvojezičnem ozemlju (Novak 2005: 227–228).

7. septembra 1982 se je s predstavniki slovenske manjšine prvič sestal na novo izvoljeni zvezni kancler Fred Sinowatz,¹⁹⁸ ki je ob tej priložnosti zagotovil finančno podporo dvojezičnim otroškim vrtcem na avstrijskem Koroškem. »Predstavniki manjšine so med drugim posebej predstavili potrebo po trgovski akademiji ter protestirali proti poskusu vsiljevanja neustreznega novega nadzornika za dvojezično šolstvo na Koroškem« (Liška 1984: 282).

Domej (2000/2001: 35) navaja, da je leta 1984 na pobudo KHD prišlo do ljudske iniciative, ki je zahtevala uvedbo po jeziku ločenih šol. Iniciativo sta podprla tudi koroški FPÖ in KAB, tako Hellwig (2001: 24). Tako je FPÖ leta 1983 v koroškem deželnem zboru vložila zakonski predlog o ločevanju šoloobveznih otrok v ljudskih šolah glede na jezik poučevanja (Jesih

---

¹⁹⁸ Fred Sinowatz iz vrst SPÖ je kanclerskem položaju leta 1983 nasledil Bruna Kreiskega iz vrst SPÖ ter skupaj s FPÖ oblikoval malo koalicijo. Na položaju predsednika vlade se je obdržal vse do odstopa leta 1986 (več o tem glej Hausmaninger 2002: 15).

2004: 290). Referenduma, na katerem se je odločalo, ali naj slovenske otroke poučujejo slovenski učitelji, nemške otroke pa nemški, se je udeležilo približno 9 % volilnih upravičencev. Pobudo za referendum je dal KHD (Obid 2002: 71). Med 27. 12. 1984 in 25. 11. 1985 so v Koroškem deželnem zboru potekali hearingi na temo ločevanje učencev glede na jezik poučevanja. Skoraj vse organizacije, ki so se hearingov udeležile, so se izrekle proti ločevanju učencev na osnovi jezika poučevanja (Oblak 1990: 317). »Deželni šolski svet, obe koroški cerkvi, obe slovenski organizaciji in celovška univerza so se izrekli za obdržanje sedanjega skupnega pouka,« tako Kukovica (2002: 44). Za ločevanje učencev sta se izrekli KHD in KAB (Oblak 1990: 317). Na zvezni ravni je bila januarja 1985 ustanovljena šolska komisija, ki je podpirala neločevanje učencev glede na jezik poučevanja. Proti ločevanju učencev so se izrekle tudi številne kulturne in politične organizacije in tako tuje kot avstrijske komisije (*ibid.*: 314). Na koroški deželni ravni so SPÖ, FPÖ in ÖVP ustanovile Koroško komisijo pedagogov, ki je podpirala koroški šolski model, temelječ na ločevanju učencev. Pri omenjeni komisiji ni sodelovala nobena organizacija, ki ločevanja ni podpirala (Obid, 2002: 71). Oblak (1990: 316–319) navaja, da so januarja 1987 na Dunaju in v Celovcu sledila protestna zborovanja proti nemškonacionalni ločevalni politiki in zavzemanje za demokratično manjšinsko politiko. Na t.i. »manjšinskem vrhu« (*ibid.*: 321), ki je potekal februarja 1987, ni prišlo do skupnega jezika med tremi koroškimi deželnozborskimi strankami in predstavniki slovenske narodne skupnosti. Nova pogajanja so sledila novembra istega leta, a brez uspeha glede rešitve šolskega vprašanja.

»Priprava reform zakonodaje je sprožila val protestov v Sloveniji, ki so se odražali tudi v stikih na meddržavni ravni. O tem vprašanju sta govorila tudi zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević in avstrijski zunanji minister Alois Mock v okviru rednega letnega sestanka zunanjih ministrov Jugoslavije in Avstrije v Gradcu 20.11.1987« (Jesih, 2004: 291). Predstavnik avstrijske in jugoslovanske oblasti sta na srečanju izrazila različna stališča glede načrtovanega šolskega zakona (*ibid.*).

Kljub zavrnitvi predlaganega šolskega zakona s strani predstavnikov jugoslovanske oblasti in kljub iniciativam proti ločevanju učencev glede na jezikovni kriterij, je FPÖ januarja 1988 v državnem zboru predložila zakonski predlog za noveliranje šolskega zakona, ki je temeljil na ločevanju učencev (Oblak 1991: 323). Novela šolskega zakona, ki je najavljala ločevanje učencev glede na jezik poučevanja, je bila sprejeta 8. 6. 1988 ob podpori slovenskega poslanca v državnem zboru, Karla Smolleta (*ibid.*: 324). Smolle je upal, da so si koroški Slovenci z zakonom »priborili politični mandat za soodločanje pri izvajanju in konkretizaciji zakona, ko bo šlo za prenašanje zakonskih določil v šolsko stvarnost«, tako Smolle v

Klemenčič in Klemenčič (2006: 209). Smolletovo mnenje je podpiral NSKS, medtem ko je bila ZSO v celoti proti manjšinskemu šolskemu zakonu (Klemenčič in Klemenčič 2006: 209). Sprejeta novela je vsebovala določilo, da je razred, kjer je vsaj devet učencev prijavljenih ter vsaj devet učencev neprijavljenih k dvojezičnemu pouku, potrebno razdeliti na dva razreda in sicer na enega enojezičnega in enega dvojezičnega (Obid 2002: 72). Minimalna velikost razreda je 9 učencev (Kukovica 2002: 44). Za razrede kjer delitev učencev v dva razreda ni mogoča, se uvede dodatni učitelj, za katerega ni predpogoj, da govori slovenski jezik (Obid 2002: 72). Le-ta »poučuje nemškogovoreče otroke ločeno od dvojezičnih« (Kukovica 2002: 44). Ločitev učencev poteka od 1. do 3. stopnje ljudske šole (Tichy 1996: 187). Leta 1989 so šolske sestre v Šentpetru pri Šentjakobu odprle višjo šolo za gospodarske poklice, naslednje leto pa je svoja vrata odprla zvezna dvojezična trgovska akademija v Celovcu (Domej 2000/2001: 36–37). Z odločbo ustavnega sodišča G233/89 (glej poglavje 4.1.4) je prišlo do pravice uveljavitve prijave otrok k dvojezičnemu pouku tudi izven naselitvenega avtohtonega območja slovenske narodne skupnosti. Posledica tega je bila tudi ustanovitev ljudske šole v Celovcu. Tako je leta 1989 »Mohorjeva odprla dvojezično ljudsko šolo v Celovcu« (Domej 2000/2001: 37). Kukovica (2002: 48) navaja, da njegova prizadevanja po vključitvi zahteve o dvojezičnih razredih na vseh štirih stopnjah ljudske šole v dunajsko šolsko komisijo, ki je delovala med leti 1987 in 1990, niso bila uspešna. Primer pritožbe na ustavno sodišče glede zahteve po uvedbi dvojezičnega pouka na 4. stopnji ljudske šole konec leta 1990 je prvi korak k dosegu uvedbe dvojezičnega pouka na vseh štirih stopnjah ljudske šole. Po zavrnitvi pritožbe leta 1993 je leta 1995 sledila nova pritožba.

Leta 1997 je takratni koroški deželni glavar,¹⁹⁹ Christof Zernatto,²⁰⁰ pričel s t.i. okroglo mizo. Kot pozitiven rezultat posvetovanj pododborov okrogle mize je moč zaznati izoblikovanje modela za privatne, dvojezične koroške vrtce (Karner 2006: 89–90). Tako je koroška vlada leta 2001 sprejela zakon o skladu za otroške vrtce. Sklad redno pokriva dodatne stroške dvo- ali večjezičnih vrtcev. Cilj omenjenega zakona je podpiranje dvo- ali večjezičnih vrtcev na naselitvenem območju slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem (člen 1/1).²⁰¹ Privatni dvojezični otroški vrtci na avstrijskem Koroškem se nahajajo v naslednjih krajih: Celovec/Klagenfurt (dva otroška vrtca), Škofiče/Schiefling, Šentprimož/St.Primus, Šentjakob/St.Jakob, Borovlje/Ferlach, Ledenice/Ledenitzen in Dobrla vas/Eberndorf. V

---

¹⁹⁹ Deželni glavar ima dvojno vlogo. Je član in predsednik deželne vlade, hkrati pa predstavlja zvezno administracijo in sprejema ukaze in navodila od zvezne vlade ali posameznih ministrstev (več o tem glej Hausmaninger 2002: 71).

²⁰⁰ Christof Zernatto iz vrst ÖVP je mesto deželnega glavarja na Koroškem zasedal od leta 1994 do 1999 (več o tem glej Hellwig 2005: 246–248).

²⁰¹ Zakon o skladu za otroške vrtce. *Kärntner Kindergartenfondsgesetz*. Kärntner LGBl. 74/2001, sprejet 12. 7. 2001, dostopen na http://www.nsk.at/docs/gesetze/ktn_kindergartenfondsgesetz.rtf, 29. 11. 2005.

Pliberku/Bleiburgu se nahajajo dvojezične jasli. V naslednjih občinah se nahajajo javni dvojezični vrtci: Pliberk/Bleiburg, Bistrica pri Pliberku/Feistritz ob Bleiburg, Globasnica/Globasnitz, Železna Kapla/Eisenkappel, Žitara vas/Sittersdorf ter Bilčovs/Ludmannsdorf (Volksgruppenreport 2000 2000: 118). Septembra leta 2004 so v Velikovcu/Völkermarkt odprli zasebni večjezični (slovensko-nemško-italijanski) otroški vrtec.²⁰²

Pot za uvedbo dvojezičnega pouka tudi na 4. stopnji ljudske šole je bila zelo dolga. Tako je odvetnik dr. Sepp Brugger že konec leta 1990 oddal prvo pritožbo na ustavno sodišče, ki pa je bila leta 1993 zavrnjena. Druga pritožba je na ustavno sodišče prispela leta 1995. Po desetih letih je sodna odločitev končno prinesla željeni uspeh (Kukovica 2002: 48). »Z rzsodbo G 2-4/2000 z dne 9. 3. 2000 je ustavno sodišče odločilo, da je na dvojezičnih šolah treba na prvih štirih šolskih stopnjah prijavljene otroke poučevati v približno enaki meri tako v nemškem kakor v slovenskem jeziku, ker so z izrazom »osnovni pouk« v 7. členu ADP mišljene vse štiri stopnje ljudske šole« (2006: 11).²⁰³ Vsekakor je uvedba dvojezičnosti na 4. stopnjo ljudske šole najbolj pozitivna sprememba zagotavljanja jezikovnih pravic na področju šolstva po letu 1945. Kljub rzsodbi ustavnega sodišča pa so se v praksi pri izvedbi dvojezičnega pouka pojavljale določene ovire, ki jih je podpiralo deželno vodstvo. Tako je prišlo leta 2001 v dvojezičnih razredih do nastavitve učiteljev brez ustreznega znanja slovenskega jezika. Prav tako so vsa pisna obvestila, ki jih dvojezične šole prejemajo od najrazličnejših institucij, zgolj v nemškem jeziku. Edino izjemo predstavljajo sporočila, ki se neposredno nanašajo na dvojezični pouk. Na šolskih stavbah pa velikokrat manjkajo tudi dvojezični napisi imena šole, tako Kukovica (2002: 51).

Po sprejetju uredbe, ki je uvedla dvojezični pouk tudi na 4. stopnjo ljudske šole, so nemške nacionalne sile »konec maja 2000 začele postavljati svoje zahteve v dvojezičnem šolstvu, katerih namen je bil spremeniti status slovenščine na šolah iz drugega deželnega jezika v neobvezni tuji jezik.« (Klemenčič in Klemenčič 2006: 253). Zaradi zapletov na področju dvojezičnega šolstva se je junija 2000 sestal pododbor ustavnega odbora deželnega zbora. Seji so prisostvovali tudi predstavniki slovenske manjšine in takratni deželni glavar, Jörg Haider. Na sestanku so navzoči sprejeli naslednje sklepe:

- (1) na Dunaju (Wien) se ustanovi ekspertna komisija, ki naj bi razpravljala o vseh vprašanjih, povezanih z odločitvijo ustavnega sodišča v zadevi četrtega razreda. Ta komisija naj bi izdelala koncept za vrednotenje (evaluacijo) dvojezičnega šolstva na Koroškem; (2) dežela bo poslala na Dunaj (Wien) punktacijo, v kateri zavzema politična stališča do nekaterih vprašanj dvojezičnega

²⁰² več o tem glej KEKC, Bog tesprejmi!, dostopno na http://www.nsk.at/praesident_slo_more.php?id=218_0_20_0_M, 6. 3. 2006.

²⁰³ O položaju koroških Slovencev 2006 v letu predsedovanja Republike Avstrije EU (2006). Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva/Hermagoras.

šolstva. Predstavniki koroških Slovencev vzamejo ta dokument kot politični okvir na znanje, zahtevajo pa strokovno razpravo o vseh vprašanjih v ekspertni komisiji; (3) deželni zbor bo na svoji naslednji seji sprejel načelen sklep, da v šolskem vprašanju na Dunaju (Wien) pride do rešitve le v soglasju z manjšino. Ta princip naj bi veljal tudi za vsa druga vprašanja manjšinskega varstva (*ibid.*).

11. julija 2000 je deželna koroška vlada s sprejetjem »dokumenta o namerah« med drugim »(a) pozdravila sprejetje ustavnega določila v avstrijskem parlamentu z dne 9. marca 2000; (b) izjavila, da si želi reševati nerešena manjšinska vprašanja v soglasju z manjšinskima organizacijama... (d) ustanovila delovno skupino, ki naj bi izdelala koncept za financiranje dvojezičnih otroških vrtcev (tako javnih kakor zasebnih) v obliki sklada.« (Klemenčič in Klemenčič 2006: 254)

Na poskus preprečevanja izvajanja dvojezičnega šolstva na avstrijskem Koroškem kažejo tudi dejanja deželnega glavarja Jörga Haiderja, ki je na dvojezičnih šolah v funkciji šolskega referenta za deželo Koroško leta 2001 nastavljal ravnatelje brez ustreznega znanja slovenskega jezika. V istem letu sledijo tudi zaprtja majhnih dvojezičnih šol na obmejnem območju in zaprtja okrajnih sodišč, policijskih postaj ter poštних uradov na dvojezičnem območju (Obid 2002: 164). Kot razlog zaprtja šol je koroška deželna vlada navedla varčevalne ukrepe. Zaprlo naj bi se med drugim tudi 23 dvojezičnih ljudskih šol. Novela šolskega zakona²⁰⁴ iz leta 2001 je predvidevala zaprtje šol z manj kot 20 učenci. Po tej noveli sta bili v začetku šolskega leta 2001/2002 zaprti dvojezični ljudski šoli na Komlju/Kömmel in v Šmarjeti pri Pliberku/St. Margarethen; dvojezične šole v Slovenjem Plajberku/Windisch Bleiberg, na Obirskem/Ebriach, v Lepeni/Leppen, v Selah-Kot/Zell-Winkel in v Krčanju/Greutschach pa so izgubile samostojnost delovanja. Predsednik ZSO, Marjan Sturm, in predsednik NSKS, Bernard Sadovnik sta se konec julija 2001 sestala s predstavniki šolskega ministrstva. Ti so obljubili, da bo ministrstvo za šolstvo izdelalo pravno ekspertizo na temo manjšinskega šolstva. V le-tej je bilo kasneje ugotovljeno, »da zaradi z ustavo zagotovljene pravice do osnovnega pouka nujno izhajajo tudi posebni vzroki za določitev krajevne strukture dvojezičnih šol, ki niso primerljivi s šolstvom zunaj dvojezičnega ozemlja« (Klemenčič in Klemenčič 2006: 258). Ugotovitve ekspertize pa niso ovirale koroške deželne vlade pri odločitvi, da se morajo dvojezične šole z majhnim številom učencev spremeniti v podružnice (*ibid.*).

Dvojezični pouk na avstrijskem Koroškem se danes izvaja na ljudskih in meščanskih šolah v občinah, v katerih se je dvojezični pouk izvajal v šolskem letu 1958/1959 (člen 3/10/1).²⁰⁵ Na

²⁰⁴ 46. Gesetz vom 5. April 2001, mit dem das Kärntner Schulgesetz geändert wird. LGBl für Ktn. Nr. 46/2001.

²⁰⁵ Manjšinski šolski zakon za Koroško. *Bundesgesetz vom 19. März 1959, womit für das Bundesland Kärnten Vorschriften zur Durchführung der Minderheiten-Schulbestimmungen des Österreichischen Staatsvertrages*

omenjenem območju ima vsak otrok, ki se prijavi k dvojezičnemu pouku, pravico do le-tega. Otroci, ki živijo izven omenjenega območja, a prav tako želijo biti deležni dvojezičnega pouka, imajo do le-tega pravico, če se za dvojezični pouk prijavi najmanj sedem učencev. Vsak učenec ima pravico do pouka v slovenskem jeziku ali do učenja slovenskega jezika kot obveznega predmeta, če je taka volja njegovega zakonitega zastopnika. Šole, na katerih se ob zadostni prijavi učencev izvaja pouk v slovenskem jeziku ali pa se izvaja učenje slovenskega jezika, so naslednje: ljudske šole v političnem okraju Šmohor/Hermagor (Egg bei Hermagor/Brdo pri Šmohorju, Görtshach-Förolach/Goriče-Borlje, St. Stefan im Gailtal/Štefan na Zilji), v političnem okraju Celovec-podeželje/Klagenfurt-Land (Feistritz im Rosental/Bistrica v Rožu, Ferlach 1 /Borovlje 1, Ferlach 2/Borovlje 2, Ferlach 3/Borovlje 3, Grafenstein/Grabštajn, Gurnitz/Podkrnos, Keutschach/Hodiše, Köttmannsdorf/Kotmara vas, Ludmannsdorf/Bilčovs, St. Margareten im Rosental/ Šmarjeta v Rožu, Maria Rain/Žihpolje, Mieger/Medgorje, Radsberg/Radiše, Schiefeling am See/Škofiče, Wabelsdorf/Vabnja vas, Zell-Pfarre/ Sele Fara), v političnem okraju Beljak-mesto/Villach-Stadt (Maria Gail/Marija na Zilji), v političnem okraju Beljak-podeželje/Villach-Land (Arnoldstein/Podklošter, Damschach/Domačale, St. Egyden/Šentluj, Feistritz/Gail, Fürnitz/Brnca, St. Georgen im Gailtal/ Šentjurij v Ziljski dolini, Gödersdorf/Vodiča vas, St. Jakob im Rosental/Št. Jakob v Rožu, Köstenberg/Kostanje, Latschach/Loče, Ledenitzen/Ledenice, St. Leonhard bei Siebenbrunn/Št. Lenart pri sedmih studencih, Lind ob Velden/Lipa pri Vrbi, Finkenstein/Bekštanj, Maria Elend im Rosental/Podgorje v Rožu, Nötsch im Gailtal/Čajna v Ziljski dolini, Rosegg/Rožek, Rosenbach/Področca, Thörl-Maglern/Vrata, Velden 1/Vrba 1), v političnem okraju Velikovec/Völkermarkt, Bleiburg/Pliberk, Diex/Djekše, Eberndorf/Dobrla vas, Ebriach/Obirsko, Edling/Kazaze, Bad Eisenkappel/Železna Kapla, Gallizien/Galicija, Globasnitz/Globasnica, Greutschach/Krčanje, Griffen/Grebinj, Haimburg (Völkermarkt 3/Vovbre Velikovec 3, Heiligengrab/Božji grob, St. Kanzian/Škocjan, Klein St.Veit Völkermarkt 4/Mali Šentvid Velikovec 4, Kühnsdorf/Sinča vas, Leppen/Lepena, St. Margarethen am Töllerberg Völkermarkt 6/Šmarjeta pri Velikovcu Velikovec 6, St. Michael ob Bleiburg/Šmihel pri Pliberku, Mittertrixen Völkermarkt 5/Srednje Trušnje Velikovec 5, Möchling/Mohliče, Neuhaus/Suha, St. Peter am Wallersberg Völkermarkt 7/Šentpeter na Višinjah Velikovec 7, St. Phillippen ob Sonnegg/Šentlipš pri Ženeku, St. Primus/Šentprimož, Rinkenbergl/Vogrče, Ruden/Ruda, Sittersdorf/Žitara vas, Schwabegg/Žvabek, Tainach Völkermarkt 8/Tinje Velikovec 8, Untermitteldorf/Srednja vas, Völkermarkt 1/Velikovec1,

---

getroffen werden (Minderheit-Schulgesetz für Kärnten). BGBl. 101/1959, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 76/2001, sprejet 19.3.1959, dostopen na http://www.austria.gv.at/2004/4/15/msg_kaernten_letztfassung.pdf, 29. 11. 2005.

Völkermarkt 2/Velikovec 2), v političnem okraju Celovec/Klagenfurt (Öffentliche zweisprachige Volksschule 24 Klagenfurt/javna dvojezična ljudska šola 24 Celovec, Private Volksschule Hermagoras/privatna ljudska Mohorjeva šola) (2. avstrijsko poročilo OK, 2006: 112-113). Glavne šole, v katerih se izvaja pouk v slovenskem jeziku: glavne šole v političnem okraju Celovec-podeželje/Klagenfurt-Land (Ferlach/Borovlje), v političnem okraju Beljak-podeželje/Villach-Land (Arnoldstein/Podklošter, Finkenstein/Bekštajn, St. Jakob im Rosental/Št. Jakob v Rožu, Nötsch im Gailtal/Čajna v Ziljski dolini, Velden/Vrba), v političnem okraju Velikovec/Völlkermarkt, Bleiburg/Pliberk, Eberdorf/Dobrla vas, Eisenkappel/Železna Kapla, Kühnsdorf/Sinča vas, Griffen/Grebinj, Völlkermarkt/Velikovec), v političnem okraju Celovec-mesto/Klagenfurt-Stadt (Hauptschule 3 Klagenfurt – Hasnerschule, Hauptschule 6 Klagenfurt – St.Peter, Hauptschule 13 – Viktring), v političnem okraju Beljak-mesto/Villach-Stadt (Hauptschule 1 Villach).²⁰⁶

Na območju, kjer velja Manjšinski šolski zakon za Koroško, je učencem glavnih šol omogočeno, da so deležni pouka v slovenskem jeziku. Tako se lahko učenci prijavijo k dvojezičnemu pouku na osnovi pravice po Manjšinskem šolskem zakonu za Koroško. Če le-ta pravica ni dana, se lahko učijo slovenski jezik kot tuji jezik namesto angleškega jezika ali pa se učijo slovenskega jezika kot prostega predmeta (glej Tabelo 4.2.6.1). V osnovi velja, da se slovenski jezik lahko ponudi kot predmet na vseh ljudskih šolah, glavnih šolah, splošnih učnih in poklicnih srednjih in višjih šolah, ne glede na to, ali se te šole nahajajo na območju, za katere velja Manjšinski šolski zakon za Koroško. Slovenski jezik se lahko poučuje kot neobvezna vaja, kot prostoizbirni predmet ali kot obvezni predmet, če obstaja zadostno povpraševanje, primerno izobraženo učiteljsko osebje ter zadostno število razpoložljivih učnih ur (2. avstrijsko poročilo OK 2006: 116).

---

²⁰⁶ Minderheitenschulwesen – grundsätzliche Regelungen, dostopno na <http://www.landesschulratkaernten.at/?siid=15&pagetype=&arid=44&root=&sub=>, 6. 3. 2006.

Tabela 4.2.6.1: Pouk slovenskega jezika na glavnih šolah na območju veljavnosti Šolskega zakona v šolskem letu 2005/2006

šola	št. učencev - celotno	oblike prijav			skupaj
		A	B	C	
Arnoldstein/Podklošter	253	0	0	5	5
Bleiburg/Pliberk	194	38	0	8	46
Eberndorf/Dobrla vas	174	31	0	0	31
Bad Eisenkappel/Železna Kapla	159	27	33	8	68
Ferlach/Borovlje	369	11	0	37	48
Finkenstein/Bekštajn	175	0	0	9	9
Kahnsdorf/Sinča vas	160	0	0	11	11
St.Jakob i.R./Št. Jakob v Rožu	193	8	0	25	33
Griffen/Grebinj	142	0	0	0	0
Nötsch/Čajna	107	4	0	4	8
Velden/Vrba	285	1	20	6	27
Völkermarkt/Velikovec	403	0	0	12	12
Hermagor 1/Šmohor 1	210	0	0	0	0
Hermagor 2/Šmohor 2	257	0	0	0	0
HS 3 Klagenfurt/GŠ 3 Celovec	419	0	0	0	0
HS 6 Klagenfurt/GŠ 6 Celovec	227	2	0	7	9
HS 13 Viktring/ GŠ 13 Vetrinj	207	0	0	32	32
HS 1 Villach/GŠ 1 Beljak	369	0	0	0	0
PL Völkermarkt/Velikovec	76	0	0	0	0
Skupaj	4379	122	53	164	339

A = prijave po Manjšinskem šolskem zakonu za Koroško

B = slovenski jezik kot alternativa k angleškemu jeziku

C = slovenski jezik kot prost predmet

Vir: 2. avstrijsko poročilo OK 2006: 116

Otroci, ki so prijavljeni k dvojezičnemu pouku, se prva štiri leta ljudske šole učijo tako v nemškem kot v slovenskem jeziku, in sicer v obeh jezikih v enakem obsegu. Od petega razreda meščanske šole se slovenski jezik poučuje štiri ure tedensko. Od leta 1988 se otroke, ki so prijavljeni k dvojezičnemu pouku, in tiste, ki niso, poučuje v ločenih razredih.²⁰⁷

Od leta 1957 obstaja v Celovcu slovenska gimnazija. Na omenjeni instituciji poteka pouk enojezično, in sicer v slovenskem jeziku. Kot redni učenci se lahko na omenjeno gimnazijo

²⁰⁷ Ulrike Vogel: Jistrum versus Lepena: Zweisprachiger Unterricht in Friesland und in Kärnten, dostopno na http://www.ned.univie.ac.at/CMS/Brochueren/Ljouwert_Celovec/Jistrum_verseus_Lepena_Zweisprachiger_Unterricht_in_Friesland_und_in_K_rnten/, 6. 3. 2006.

vpíšejo le avstrijski državljani, v izjemnih primerih pa tudi učenci, katerih starši živijo in delajo v Republiki Avstriji. Za vpis na gimnazijo je potrebno predložiti dokaz o znanju slovenskega jezika. Leta 1992 je bila v Celovcu ustanovljena Dvojezična zvezna trgovska akademija. Na področju višjega šolstva obstaja od leta 1989 v Št. Petru pri Št. Jakobu v Rožu zasebna Višja šola za gospodarske poklice s pravico javnosti (Private zweisprachige höhere Lehranstalt für wirtschaftliche Berufe des Konvents der Schulschwestern in St. Peter bei St. Jakob im Rosental). Na obeh omenjenih šolah poteka pouk v vseh razredih v enakem obsegu tako v nemškem kot v slovenskem jeziku. Vsi bodoči učenci pa morajo dokazati znanje slovenskega jezika. Slovenskega jezika pa se je mogoče učiti tudi na nekaterih drugih ljudskih in meščanskih šolah. Na nekaterih ljudskih šolah je slovenski jezik ponujen v obliki neobvezne vadbe, na meščanskih šolah pa kot neobvezni oziroma izbirni predmet. Na splošno izobraževalnih višjih šolah in na poklicnih srednjih šolah se je možno učiti slovenskega jezika v okviru izbirnega obveznega predmeta ali v okviru neobveznega izbirnega predmeta.²⁰⁸

Izobraževanje dvojezičnih učiteljev in učiteljic za ljudske in meščanske šole poteka na Zvezni pedagoški akademiji v Celovcu. Študij slovenskega jezika pa je mogoč v dveh oblikah in sicer kot diplomski študij in kot pedagoški študij na univerzah v Celovcu, Gradcu, Salzburgu in na Dunaju.²⁰⁹

Od leta 1979 deluje na avstrijskem Koroškem Glasbena šola, ki je nastala na pobudo Krščanske kulturne zveze in Slovenske prosvetne zveze. Z nad 600 učenci v 20 regionalnih oddelkih izobražuje slovensko mladino v instrumentalni glasbi.²¹⁰ Slovenska glasbena šola dobiva od deželne vlade finančno podporo v višini 190.000 evrov letno. Omenjeni znesek je manjši od zneska, ki ga dobivajo koroške glasbene šole, v katerih se poučuje v nemškem jeziku. Le-te dobivajo finančno podporo v višini 850.000 evrov.²¹¹

Za dvojezične ljudske šole veljajo v skladu z Manjšinskim šolskim zakonom za Koroško posebna določila. Število učencev v enem razredu na predšolski stopnji in od prve do četrte šolske stopnje ne sme biti manjše od sedem učencev in ne sme presežati števila dvajsetih učencev (člen 3/16/a/1). Če je od prve do četrte stopnje k dvojezičnemu pouku prijavljenih najmanj devet učencev, se na omenjenih stopnjah uvede vzporedne razrede (člen 3/16/a/2). V razredih od prve do četrte stopnje, kjer se učence, ki so prijavljeni k dvojezičnemu pouku, poučuje skupaj z učenci, ki niso prijavljeni k dvojezičnemu pouku, je potrebno zaposliti

---

²⁰⁸ Höhere Schulen, dostopno na <http://www.landesschulratkaernten.at/?siid=15&pagetype=&arid=45&root=&sub=>, 6. 3. 2006.

²⁰⁹ Šolstvo, dostopno na http://www.copi.at/info.php?id=C0_17_3, 6. 3. 2006.

²¹⁰ več o tem Glasba, dostopno na http://www.copi.at/info.php?id=C0_18_3, 6. 3. 2006.

²¹¹ Naj gre Haider kdaj k dvojezični maši, dostopno na http://www.nsk.at/praesident_slo_comments.php?id=403_0_20_0_C, 6. 3. 2006.

dodatnega učitelja, ki pomaga na področju samostojnega pouka in vzgoje pri obveznih predmetih (z izjemo predmeta Religija) za delovni čas 14 ur na teden (člen 3/16/a/3). Za učence, ki so prijavljeni k dvojezičnemu pouku in katerih znanje slovenskega jezika ni zadostno je potrebno zagotoviti dopolnilni pouk slovenskega jezika, ki se izvaja, če se zanj odločijo najmanj trije učenci (člen 3/16/a/4).²¹²

Od šolskega leta 1999/2000 delež učencev, ki so deležni dvojezičnega pouka, strmo narašča. Tako se je v šolskem letu (š.l.) 1999/2000 dvojezičnega pouka udeležilo 3.062 učencev (kar predstavlja 4% vseh učencev na Koroškem), v š.l. 2000/2001 3.175 učencev (4,2% vseh učencev na Koroškem), v š.l. 2001/2002 3.210 učencev (4,3% vseh učencev), v š.l. 2002/2003 3.301 (4,4% vseh učencev), v š.l. 2003/2004 3.407 učencev (4,6% vseh učencev), v š.l. 2004/2005 3.573 učencev (4,9% vseh učencev) ter v š.l. 2005/2006 3.734 učencev (5,2% vseh učencev) (Wallgram 2006: 9). 2. avstrijsko poročilo OK²¹³ (2006: 19) navaja, da je od 3.734 učencev, ki so v šolskem letu 2005/2006 obiskovali dvojezični pouk, 1.984 obiskovalo dvojezično ljudsko šolo, 37 učencev neobvezni pouk slovenskega jezika v ljudskih šolah, 339 učencev slovenski pouk v glavnih šolah. Slovensko gimnazijo je obiskovalo 541 učencev, dvojezično trgovsko akademijo 141 učencev, višjo šolo za gospodarske poklice pa 134 učencev. Kljub večanju števila učencev, ki so deležni dvojezičnega pouka, pa je pri le-teh moč zaslediti upadanje znanja slovenskega jezika. Vzrok za omenjeno stanje ni le upad uporabe slovenskega jezika v družinskem okolju, temveč tudi prijavljanje otrok staršev iz nemško govorečega okolja k dvojezičnemu pouku.

---

²¹² Manjšinski šolski zakon za Koroško. *Bundesgesetz vom 19. März 1959, womit für das Bundesland Kärnten Vorschriften zur Durchführung der Minderheiten-Schulbestimmungen des Österreichischen Staatsvertrages getroffen werden (Minderheit-Schulgesetz für Kärnten)*. BGBl. 101/1959, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 76/2001, sprejet 19. 3. 1959, dostopen na http://www.austria.gv.at/2004/4/15/msg_kaernten_letztfassung.pdf, 29. 11. 2005.

²¹³ 2. avstrijsko poročilo Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin. 2. *Bericht Österreichs gemäß Artikel 25 Abs. 2 des Rahmensübereinkommens zum Schutz nationaler Minderheiten*. Wien, september, 2006, dostopno na <http://www.austria.gv.at/DocView.axd?CobId=21385>, 13. 05. 2007.

5. ZAKLJUČEK

15. maja 2005 je minilo natanko 50 let od podpisa ADP. ADP je za RA izredno pomemben dokument, saj je po desetletni okupaciji zavezniških sil (Velike Britanije, ZDA, Francije in Sovjetske zveze) pomenil obnovitev avstrijske suverenosti, neodvisnosti in demokratičnosti. Prav tako velik pomeni ima ADP za zaščito pravic slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Avstrijska državna pogodba v svojem 7. členu slovenski manjšini zagotavlja pravico do lastnih organizacij, do zborovanj in tiska v slovenskem jeziku; pravico do osnovnošolskega izobraževanja in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol v slovenskem jeziku; pravico do uporabe slovenskega jezika kot uradnega jezika poleg nemščine v upravnih in sodnih okrajih ter pravico do označb in napisov topografskega značaja v slovenskem jeziku v teh okrajih. ADP pa ni edini dokument, ki zagotavlja in varuje pravice slovenske manjšine. Na ustavni ravni so le-te zagotovljene tudi z Zveznim ustavnim zakonom, na zakonski ravni pa z Zakonom o narodnostnih skupnostih, Manjšinskim šolskim zakonom za Koroško in Zakonom o avstrijski radioteleviziji. Tudi vrsta uredb in razsodbe ustavnega sodišča RA naj bi pripomogle k zagotavljanju pravic. Med drugim je potrebno poudariti, da je RA podpisala in ratificirala tako Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih kot tudi Okvirno konvencijo Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin. Omenjena dokumenta skušata tako na evropski ravni kot tudi na ravni EU zagotoviti varstvo manjšinskih pravic. Veliko število dokumentov v avstrijskem pravnem redu samo po sebi še ne pomeni tudi zadovoljivo zagotavljanje manjšinskih pravic v praksi.

Ljudska štetja skozi zgodovino kažejo, da se število pripadnikov slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem vztrajno zmanjšuje. Prav tako se oži slovenski etnični prostor. Že manipulacija s podatki ljudskih štetij v škodo slovenski manjšini, pri katerih se je s pomočjo pogovornega jezika ugotavljala narodna pripadnost, nam kaže na nepripravljenost avstrijskih oblasti, da bi uresničevale pravno zagotovljene manjšinske pravice. Obseg le-teh je namreč vedno povezan s številčnostjo manjšine. Pri ohranjanju slovenske manjšine ima pomembno vlogo jezik kot ena izmed bistvenih sestavin identitete manjšin. Da pa lahko slovenska manjšina slovenski jezik v praksi tudi uporablja, je potrebno, da RA zagotavlja uresničevanje pravno zagotovljenih jezikovnih pravic v praksi. Za ohranjanje slovenskega jezika namreč ni dovolj, da ga pripadniki uporabljajo zgolj v privatnem življenju, potrebno je zagotoviti tudi njegovo uporabo v javnem življenju.

Pogled na področje uporabe slovenskega jezika na avstrijskem Koroškem v praksi nam razkrije, da predstavljajo velik problem uradniki, ki ne obvladajo slovenskega jezika, in skromno število dvojezičnih obrazcev. Pri rabi slovenskega jezika v upravnih organih in

javnih službah predstavlja svetlo izjemo Davčni urad, ki ponuja tako obrazce kot informacijske brošure tudi v slovenskem jeziku. Pred okrožnimi sodišči, ki so na dvojezičnem območju, je uporaba slovenskega jezika dopuščena zgolj pred tremi od devetih okrajnih sodišč. Pred deželnim sodiščem v Celovcu/Klagenfurtu je potrebno najeti sodnega prevajalca, kar pomeni predvsem psihološko oviro za pripadnike slovenske manjšine. Obrazci na sodiščih so deloma zastareli in primerni zgolj za ročno obdelavo. Zmeda nastaja tudi na področju zakonske ureditve uporabe manjšinskega jezika pred sodnimi oblastmi. V nekaterih priznanih dvojezičnih občinah namreč pripadniki manjšine nimajo možnosti uporabe slovenskega jezika. Na področju rabe slovenskega jezika v medijih je mogoče zaslediti veliko časopisov, ki izhajajo pod okriljem treh slovenskih založb. Slovensko besedo srečamo tudi na radijskih in televizijskih valovih avstrijske radiotelevizije. Toda kljub številčnosti slovenskih medijev se le-ti vedno znova borijo za lastno eksistenco. Avstrijski pravni red ne pozna dvojezičnih dokumentov, velikokrat pa se tudi zgodi, da se slovenska imena napačno zapisujejo – predvsem izpust strešice nad šumniki. Razlog za izpust strešice je velikokrat pomanjkljiva računalniška oprema, ki ni prilagojena za pisanje v slovenskem jeziku. Kljub zagotavljeni pravni podlagi, ki predvideva postavitve dvojezičnih krajevnih napisov na območju, kjer živi slovenska manjšina, je postavitve napisov izvedena v zelo omejenem obsegu. Postavitve določenega števila dvojezičnih krajevnih napisov je pogojena tudi s številom pripadnikov manjšine, ki pa se vztrajno zmanjšuje. Dežela Koroška je s sprejetjem zakona o skladu za otroške vrtce pozitivno prispevala k ustanavljanju dvojezičnih vrtcev. Dvojezični pouk se na dvojezičnem območju izvaja na Koroškem tako na ljudskih kot na meščanskih šolah. Delež učencev, ki so prijavljeni k dvojezičnemu pouku, od leta 2001 narašča. V Celovcu delujeta tudi slovenska gimnazija in dvojezična trgovska akademija. Na področju višjega šolstva pa so učenci deležni pouka v slovenskem jeziku tudi na Višji šoli za gospodarske poklice v Št. Petru pri Št. Jakobu v Rožu.

Pravna podlaga za varstvo jezikovnih pravic slovenske manjšine se je skozi obdobje od leta 1945 do 2005 spreminjala, predvsem dopolnjevala. Prav tako se je spreminjala uporaba slovenskega jezika v praksi. Politična volja deželnih in zveznih politikov za zagotovitev ter uresničitev jezikovnih pravic slovenske manjšine v praksi je bila odvisna tudi od vsakokratne politične situacije. Tako je bila ta volja po drugi svetovni vojni, v času zavezniške zasedbe, ko je bila usoda RA dokaj nejasna, zelo velika. Na to kaže sprejeta uredba o ureditvi obveznega dvojezičnega pouka na dvojezičnem območju, ki je predvidevala dvojezično poučevanje vseh otrok na dvojezičnem območju, in obsežna pravna podlaga v ADP (7.člen), ki zagotavlja varstvo manjšinskih pravic v RA. Kmalu po ureditvi statusa RA, po sprejetju ADP, ko je RA

ponovno postala suverena država, je bilo odpravljeno tudi obvezno dvojezično šolstvo. Začela pa se je tudi doba neizpolnjevanja z ADP zagotovljenih jezikovnih pravic, ki traja še danes. Vladna politika je zagovarjala predvsem aktivno asimilacijo slovenske manjšine, izvajanje le-te pa je potekalo z deželno politiko. Predstavniki slovenske manjšine so se kmalu po podpisu ADP obrnili na zvezno vlado s spomenico, s katero so zahtevali izpolnitev pravno zagotovljenih pravic. Na ta način, z opozarjanjem in zahtevami, so se predstavniki slovenske manjšine petdeset let borili za izpolnitev pravno zagotovljenih pravic. Avstrijske oblasti se na zahteve uradno sploh niso odzvale, kar jasno kaže na nepripravljenost da bi izpolnile pravna določila. Izpolnjevanje zagotovljenih pravic se je ponovno zmanjšalo z omejitvijo iz devetih sodnih okrajev na tri sodne okraje, kjer je bil pred sodnimi oblastmi dopuščen slovenski jezik. V sedemdesetih letih dvajsetega stoletja je prišlo do postavitve dvojezičnih krajevnih napisov, ki pa so jih koroški nacionalisti v akciji Ortstafelsturm nasilno odstranili. Avstrijske oblasti so dale tiho podporo dejanju, saj proti njemu niso storile ničesar. Slovenski predstavniki so skušali doseči izpolnitev jezikovnih pravic tudi z drugimi dejanji. Tako so večkrat prirejali demonstracije, ki so se jim včasih pridružili tudi zgolj nemško govoreči Avstrijci. Udarec jezikovnim pravicam je pomenil tudi leta 1976 sprejeti ZoNS, ki je uresničevanje pravic omejil s 25% klavzulo. Ponovno omejitev jezikovnih pravic je pomenil leta 1988 sprejeti Zakon o manjšinskem šolstvu. Le-ta je dosegel ločevanje slovensko in nemško govorečih otrok v šolah. V devetdesetih letih dvajsetega stoletja so posamezni pripadniki slovenske manjšine dosegli premike na področju zagotovitve jezikovnih pravic z bojem pred sodnimi oblastmi. Pozitivni preobrat, vsekakor ne prostovoljni, se je zgodil pri avstrijskih oblasteh leta 2000, ko je RA doživela politično osamitev znotraj EU ker se je povzpela FPÖ na oblast. Tako je prišlo do povečanja obsega pravne podlage, ki slovenski manjšini zagotavlja jezikovne pravice. V obdobju, ki je sledilo, so posamezni pripadniki slovenske manjšine nadaljevali boj za jezikovne pravice pred sodnimi oblastmi. Tako je ustavno sodišče slovenski manjšini vedno znova priznavalo obstoj jezikovnih pravic, avstrijska uradna politika pa je sodno vejo oblasti v RA vztrajno ignorirala. Tudi simbolična postavitev petih dvojezičnih krajevnih napisov ob petdeseti obletnici podpisa ADP je predstavljala zgolj metanje peska v oči in ustvarjanje navidezne pripravljenosti avstrijskih politikov, da bodo uresničevali pravno zagotovljene jezikovne pravice. Nacionalni politični krogi so se pri uresničevanju pravno zagotovljenih pravic slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem vse preveč ozirali na interese deželne oblasti, ki je že vse predolgo v rokah nacionalističnih političnih sil, ki odkrito sodelujejo s koroškimi domovinskimi organizacijami. Le-te javno delujejo proti interesom slovenske manjšine. Avstrijska nacionalna oblast ni prepovedala njihovega delovanja, čeprav

je v 7. členu ADP jasno navedeno, da je potrebno delovanje organizacij, ki delujejo proti slovenski manjšini, prepovedati. Domovinske organizacije na Koroškem se celo vedno znova vključujejo v proces ne/izvrševanja slovenski manjšini pravno zagotovljenih pravic.

Ob koncu svojega diplomskega dela potrjujem zastavljeno hipotezo. V petdesetletnem obdobju od podpisa ADP je sicer mogoče zaznati določene premike v prid uresničevanja jezikovnih pravic slovenske manjšine, vendar pa so ti premiki zgolj minimalni, predvsem zaradi pomanjkanja politične volje avstrijskih politikov. RA je za razliko od manjšin na svojem ozemlju za svojo manjšino v Italiji zelo dobro poskrbela, saj le-ta velja za eno izmed najbolj zaščiteneh manjšin na svetu.²¹⁴ To dejstvo bi morala RA upoštevati tudi pri uresničevanju pravno zagotovljenih pravic slovenske manjšine na Koroškem. Tudi oblast Republike Slovenije bi se morala bolj zavzeto angažirati in pomagati slovenski manjšini na avstrijskem Koroškem, da bi le-ta dosegla uresničitvev zagotovljenih pravic.

---

²¹⁴ Po drugi svetovni vojni, natančneje 5. septembra 1946, sta Republika Avstrija in Republika Italija v Parizu podpisali Pariško pogodbo. V njej je Južna Tirolska v Republiki Italiji označena ne zgolj kot notranja zadeva Italije, temveč tudi kot mednarodna zadeva. RA je dobila status države zaščitnice za Južno Tirolsko. Sredi petdesetih let dvajsetega stoletja si je RA poostreno prizadevala za izpolnitev Pariške pogodbe, ki je Južni Tirolski zagotavljala avtonomijo s Statusom o avtonomiji. Ker ni prišlo do željenih učinkov, je RA problem izpostavila v mednarodnem okolju, natančneje pred Generalno skupščino OZN. Leta 1960 je OZN sprejela resolucijo, ki je potrdila Pariško pogodbo. Kljub temu pa do željenih premikov na Južnem Tirolskem ni prišlo. V času od 1956 do 1969 je na Južnem Tirolskem skupina, pod imenom Odbor za osvoboditev Južne Tirolske, izvedla več bombnih napadov, v katerih je prišlo tudi do smrtnih žrtev. 13. maja 1969 sta Republika Avstrija in Republika Italija podpisali Južnotirolski pakt, ki vsebuje nov, širši statut o avtonomiji za Avstrijce na Južnem Tirolskem. RA se je v okviru OZN zavezala, da bo po italijanski izpolnitvi Statuta o avtonomiji uradno preklcala spor z Republiko Italijo. Do tega je prišlo 19. junija 1992 (več o tem glej Südtirol, dostopno na http://www.erinnerungsort.at/thema4/u_thema1.htm, 21. 9. 2007).

6. SEZNAM TABEL

Tabela 3.1: Ljudska štetja na ozemlju dvojezičnega šolstva na Koroškem v letih 1951, 1961 in 1971 glede na občevalni jezik (izbirni podatki)

Tabela 3.2: Prebivalstvo Koroške v letih 1981 in 2001 glede na občevalni jezik

Tabela 4.2.6.1: Pouk slovenskega jezika na glavnih šolah na območju veljavnosti Šolskega zakona v šolskem letu 2005/2006

7. SEZNAM VIROV

7.1 SEKUNDARNI VIRI

- Adamovich, Ludwig (2004): Verfassungsrecht und Minderheitenschutz. V Martin Pandel, Mirjam Polzer-Srienz, Miroslav Polzer in Reginald Vospersnik (Hg.): *Ortstafelkonflikt in Kärnten-Krise oder Chance?*, 1–8. Wien: Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung.
- Baumgartner, Gerhard in Bernhard Perching (1998): Manjšinska politika = Minderheitenpolitik. V Herbert Dachs (ur.): *Politični sistem Avstrije*, 340–352. Ljubljana: DZS.
- Brezigar, Bojan (2003): Jeziki, jezikovna različnost in manjšine v osnutku ustavne listine Evropske unije. *Razprave in gradivo* (42), 6–17.
- Cerar, Miro ml. (1996): *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti: 2. dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Čampa, Margit (2001): Varstvo manjšin v Evropski uniji. *Pravnik* 56(11–12), 751–768.
- De Varennes, Fernand (2000): Pravice jezikovnih manjšin z vidika mednarodnega prava. *Razprave in gradivo* (36/37), 255–272.
- Devetak, Silvo (1999): *Pravica do različnosti: Pravno varstvo manjšin v Evropi*. Maribor: ECERS: ISCOMET.
- Domej, Teodor (2000/2001): Šolstvo za prebivalstvo jugovzhodne avstrijske Koroške. V Andreas Moritsch (ur.) in Tina Bahovec (ur.): *Koroški Slovenci 1900–2000: Bilanca 20. stoletja*, 25–56. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohrjeva=Hermagoras.
- Du Buy, Frans (1980): Minderheiten- und Volksgruppenrecht in Europa und im Rahmen der Vereinten Nationen. V Fritz Wittmann (ur.) in Stefan Graf Bethlen (ur.): *Volksgruppenrecht: Ein Beitrag zur Friedenssicherung*, 71–83. München: Günter Olzog Verlag.
- Gieler, Zlatka (2004): Zweisprachige Topographie im Burgenland. V Martin Pandel, Mirjam Polzer-Srienz, Miroslav Polzer in Reginald Vospersnik (Hg.): *Ortstafelkonflikt in Kärnten-Krise oder Chance?*, 76–78. Wien: Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung.
- Gstettner, Peter (2004): Der Ortstafelsturm – eine Bewegung gegen Gesetz und Ordnung. V Martin Pandel, Mirjam Polzer-Srienz, Miroslav Polzer in Reginald

Vospernik (Hg.): *Ortstafelkonflikt in Kärnten-Krise oder Chance?*, 247–272. Wien: Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung.

- Hajós, Ferenc (2002): Okvirna konvencija za zaščito narodnih manjšin. V Miroslav Polzer (ur.), Liana Kalčina (ur.) in Mitja Žagar (ur.): *Slovenija in evropski standardi varstva manjšin = Slovenia and European Standards for the Protection of National Minorities*, 83–88. Ljubljana: Informacijski dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK, Inštitut za narodnostna vprašanja, Avstrijski inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo.
- Hausmaninger, Herbert (2002): *Avstrijski pravni sistem*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Hellwig, Valentin (2001): *Kärntner Landesgeschichte. Kärnten 1918-2000: Daten und Fakten zur Zeitgeschichte*. Dostopno na www.verwaltungsakademie.ktn.gv.at/akl/kvak.nsf/0/76f75e6b6be375bd41256a16003b4231/%24FILE/K%C3%A4rnten_1918-2000.pdf+K%C3%A4rnten+1918-2000&hl=de&gl=at&ct=clnk&cd=2 (28. marec 2006).
- Hellwig, Valentin (2005): *Der Sonderfall. Kärntner Zeitgeschichte 1918–2004*. Celovec-Ljubljana-Dunaj: Mohorjeva založba.
- Hren, Karl (1998): Die SPÖ und der Kärntner Ortstafelsturm. V Tanja Domej (ur.), Karl Hren (ur.), Cornelia Kogoj (ur.), Stefan Sima (ur.), Aleksandra Tehovnik (ur.), Katja Weiss (ur.) in Nada Zerzer (ur.): *Der Ortstafelkonflikt in Kärnten*, 50–60. Klagenfurt: Drava.
- Inzko, Valentin (1985): *Zgodovina Koroških Slovencev: od leta 1918 do danes z upoštevanjem vseslovenske zgodovine*. Celovec: Družba sv. Mohorja.
- Jesih, Boris (2004): Slovenska narodna manjšina v Republiki Avstriji. Kratek prerez zgodovinskega razvoja in oznaka trenutnega položaja. V Dušan Nečak (ur.), Boris Jesih (ur.), Božo Repe (ur.), Ksenja Škrilec (ur.) in Peter Vodopivec (ur.): *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju = Slowenisch-österreichische Beziehungen im 20. Jahrhundert*, 269–349. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
- Kaučič, Igor in Franc Grad (2000): *Ustavna ureditev Slovenije: Druga, spremenjena in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Gospodarski Vestnik..
- Karner, Stefan (2006): Die bemühungen zur Lösung des Kärntner Minderheitenproblems 2005. V Ludwig Adamovich (avtor), Peter Karpf (ur.) in Thomas Kassl (ur.): *Die Ortstafelfragen aus Expertensicht: eine kritische Beleuchtung*, 81–111. Klagenfurt: Land Kärnten.

- *Kärntner Slowenen* (1991). Wien: Österreichisches Volksgruppenzentrum.
- Klemenčič, Matjaž in Vladimir Klemenčič (2006): *Prizadevanja koroških Slovencev za narodnostni obstoj po drugi svetovni vojni: (izbrana poglavja)*. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba.
- Klopčič, Vera (1999): Novejši dokumenti o varstvu manjšin. V Saša Zagorc (ur.): *Pravno varstvo manjšin: (Zbornik) = Der Volksminderheitenschutz: (das Kompendium) = La tutela delle minoranze nazionali: (raccolta di saggi)*, 4–11. Ljubljana: ELSA.
- Komac, Miran (1999): *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji: (vademekum)*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Komac, Miran in Dean Zagorac (2002): *Varstvo manjšin: Uvodna pojasnila & dokumenti*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Konferenco konsenza prekinili (2005). *RTV SLO*, 29. 4. Dostopno na http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=74955 (5. februar 2007).
- Korschil, Thomas (2005): *Artikel 7 – unser Recht! [Videoposnetek] = Pravica naša! Člen 7 : ein Film*. Wien: Navigator Film.
- Kukovica, Franc (2002): *Dvojezična ljudska šola na Koroškem od začetka do danes = Die zweisprachige Volksschule in Kärnten von Beginn an bis heute*. Celovec: NOREA REPO DRUCK & Verlag.
- Malle, Avguštin (ur.) (1974): *Die Slovenen in Kärnten: gegenwärtige Probleme der Kärntner Slovenen = Slovenci na Koroškem : sodobni problemi koroških Slovencev*. Borovlje: Drava.
- Malle, Augustin in Brigitte Entner (2004): *Die Kärntner Slowenen. 9. 11.* Dostopno na http://72.14.207.104/search?q=cache:B3x5rhAA9nEJ:www.slo.at/docs/Augustin_Malle.pdf+schulverordnung+1945&hl=de&gl=at&ct=clnk&cd=5 (13. marec 2006).
- Merkač, Franc (1992): *Slovenščina kot uradni jezik: druga dopolnjena izdaja*. Celovec: Slovenski znanstveni inštitut.
- Nećak, Dušan (1982): *Volitve na Koroškem po drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Založba Borec.
- Nećak, Dušan (1985): *Koroški Slovenci v drugi avstrijski republiki (1945–1976): osnutek za politično zgodovino*. Ljubljana: Borec.

- Novak, Anton (2005): *Pravno varstvo slovenske manjšine v Avstriji v luči novejšega mednarodnopravnega manjšinskega varstva*. Celovec: Mohorjeva založba.
- *O položaju koroških Slovencev 2006 v letu predsedovanja EU Republike Avstrije* (2006). Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva/Hermagoras.
- Obid, Vida (2002): *Haiders Exerzierfeld: Kärntens SlowenInnen in der deutschen Volksgemeinschaft*. Wien: Promedia.
- Oblak, Reinhold W. (1990): *Machtpolitik macht Schule: Ausgrenzung und Ghettoisierung der slowenischen Volksgruppe am Beispiel der zweisprachigen Volksschule in Kärnten (1984–1988)*. Klagenfurt: Drava.
- *Obletnica avstrijske državnosti* (2005). RTV SLO 15. 5. Dostopno na http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=2&c_id=76435 (5. februar 2007).
- Pavčnik, Marijan (1997): *Teorija prava. Prispevek k razumevanju prava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Petrič, Ernest (1977): *Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin*. Maribor: Založba obzorja.
- Pelterski, Janko (2000): *Avstrija in njeni Slovenci: 1945–1976*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Polzer, Miroslav (2002): Evropska unija, zaščita narodnih manjšin in Slovenija. V Miroslav Polzer (ur.), Liana Kalčina (ur.) in Mitja Žagar (ur.): *Slovenija in evropski standardi varstva manjšin = Slovenia and European Standards for the Protection of National Minorities*, 101–112. Ljubljana: Informacijski dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK, Inštitut za narodnostna vprašanja, Avstrijski inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo.
- Polzer-Srienz, Mirjam (2000): Reprezentacija in participacija etničnih skupin v zakonodajnih organih. *Razprave in gradivo* (36/37), 227–254.
- Polzer-Srienz, Mirjam (2002): Razvoj manjšinske zaščite v Avstriji in Sloveniji = Die Entwicklung des Minderheitenschutzes in Österreich und Slowenien seit den 70er Jahren. V Ferdinand Mayrhofer-Grünbühel (izd.) in Miroslav Polzer (izd.): *Avstrija-Slovenija: preteklost in sedanost*, 185–212. Ljubljana: Cankarjeva založba, Klagenfurt = Celovec: Wieser.
- *Predlog koroških Slovencev za ureditev dvojezične topografije na Koroškem* (2002). Dostopno na <http://www.nsk s.at/docs/vorschlag.doc> (20. januar 2007).

- Reiterer, Albert F. (1996): *Kärntner Slowenen: Minderheit oder Elite?: Neuere Tendenzen der ethnischen Arbeitsteilung*. Klagenfurt: Drava.
- Roter, Petra (2004): Opredeleževanje manjšin. V Miran Komac (ur.) in Mojca Medvešek (ur.): *Percepcija slovenske integracijske politike : zaključno poročilo*, 169–199. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Sills, David L. (ur.) (1968): *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: The MacMillan Company & The Free Press.
- Sima, Stefan (1998): Die Ortstafelkommission. V Tanja Domej (ur.), Karl Hren (ur.), Cornelia Kogoj (ur.), Stefan Sima (ur.), Aleksandra Tehovnik (ur.), Katja Weiss (ur.) in Nada Zerzer (ur.): *Der Ortstafelkonflikt in Kärnten*, 66–79. Klagenfurt: Drava.
- Setrgar Janez, Janko Liška, dr. Avguštin Malle, dr. Borut M. Šturm, dr. Tone Zorn in Pavle Žaucer (1984): Kronološki pregled zgodovine koroških Slovencev 1848–1983. V Franček Brglez (ur.), dr. Vladimir Klemenčič (ur.), Janko Liška (odg. ur.), Janez Stergar (ur.), dr. Borut Marjan Šturm (ur.) in inž. Pavle Žaucer (ur.): *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*, 175–284. Ljubljana: Komunist, Celovec: Drava.
- Sruck, Vlado (1995): *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
- Tehovnik, Aleksandra (1998): Chronologischer Überblick: Kärnten in den Jahren zwischen 1969 und 1977. V Tanja Domej (ur.), Karl Hren (ur.), Cornelia Kogoj (ur.), Stefan Sima (ur.), Aleksandra Tehovnik (ur.), Katja Weiss (ur.) in Nada Zerzer (ur.): *Der Ortstafelkonflikt in Kärnten*, 9–23. Klagenfurt: Drava.
- Tichy, Heinz (1996): Artikel 7 des Österreichischen Staatsvertrages 1955 und seine Realisierung. V Andreas Moritsch (ur.): *Austrica Slovenica Die Kärntner Slovenen und die Nation Österreich=Koroški Slovenci in avstrijska nacija*, 166–199. Klagenfurt/Celovec-Ljubljana-Wien: Verlag Hermagoras/Mohorjeva založba.
- Toggenburg, Gabriel (2000): A Rough Orientation Through a Delicate Relationship: The European Union's Endeavours for (its) Minorities. *European Integration online Papers (EIoP)* 4 (16), 4. Dostopno na <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-016a.htm> (17. november 2005).
- Trop, Melita (2002): Manjšina kot subjekt pravnega varstva. *Javna uprava* 38(3), 429–438.
- Veiter, Theodor (1970): *Das Recht der Volksgruppen und Sprachminderheiten in Österreich: mit einer ethnosozilogischen Grundlegung und einem Anhang (Materialien)*. Wien: Wilhem Braumüller.
- *Volksgruppenreport 1997* (1997). Celovec: Mohorjeva družba.

- *Volksgruppenreport 2000* (2000). Celovec: Mohorjeva družba.
- Vouk, Rudi (1997): Kärntner Slowenen. V *Volksgruppenreport 1997*, 15–98. Viktring = Vetrinj : Hermagoras = Mohorjeva.
- Vouk, Rudi (2004): Der Anlassfall. V Martin Pandel, Mirjam Polzer-Srienz, Miroslav Polzer in Reginald Vospernik (Hg.): *Ortstafelkonflikt in Kärnten-Krise oder Chance?*, 79–103. Wien: Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung.
- Wakounig, Jože (2005): *Podreditev diktatu KAB in KHD*. Dostopno na http://www.nsk.at/president_slo_more.php?id=353_0_20_10_M (5. februar 2007).
- Wallgram, Richard (2006): *Minderheitenpolitik und Volksgruppenförderung in Kärnten*. Klagenfurt: Land Kärnten.
- Wutti, Daniel (2006): *Kaj je KDZ?* Dostopno na www.kdz.net.at/index.php?option=com_content&task=view&id=888&Itemid=56&lang=si (14. julij 2007).
- Wutti, Daniel (2003): *Pohod za dvojezični radio*. Dostopno na http://www.kdznet.at/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=26&lang=si (13. januar 2007).
- Wutti, Daniel (2003): *Stavka šolarjev za dvojezični radio*. Dostopno na http://www.kdznet.at/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=26&lang=si (13. januar 2007).
- *Zakaj? : gladovna stavka = Warum? : warum Hungerstreik* (2003). Celovec: Radio dva.
- Zupančič, Jernej (1999): *Slovenci v Avstriji*. Ljubljana: Inštitut za geografijo.
- Žagar, Mitja (2002): Nekateri novejši trendi razvoja varstva manjšin in (posebnih) pravic narodnih in drugih manjšin: Evropski kontekst. V Miroslav Polzer (ur.), Liana Kalčina (ur.) in Mitja Žagar (ur.): *Slovenija in evropski standardi varstva manjšin = Slovenia and European Standards for the Protection of National Minorities*, 71–83. Ljubljana: Informacijski dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK, Inštitut za narodnostna vprašanja, Avstrijski inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo.

7.2 INTERNETNI VIRI

- AEIOU, Österreich–Lexikon (2005): *Österreichisch-ungarische Monarchie, Doppelmonarchie*. Dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.o/o818181.htm> (24. november 2005).
- AEIOU, Österreich–Lexikon (2005): *Saint-Germain-en-Laye, Staatsvertrag von*. Dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.s/s018348.htm> (24. november 2005).
- AEIOU, Österreich–Lexikon (2005): *Statistisches Zentralamt, Österreichisches Statistisches Zentralamt, ÖSTAT*. Dostopno na http://aeiou.iicm.tugraz.at/aeiou.encyclop.s/s786369.htm;internal&action=_setlanguage.action?LANGUAGE=de (22. november 2005).
- AEIOU, Österreich–Lexikon (2006): *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB*. Dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.a/a284900.htm> (10. februar 2006).
- AEIOU, Österreich–Lexikon (2006): *Kärntner Volksabstimmung*. Dostopno na <http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.k/k184649.htm> (21. marec 2006).
- Bundeskanzleramt Österreich (2005): *Topographierkenntnis*. Dostopno na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/Topographieerkenntnis.pdf> (6. december 2005).
- Bundesministerium für Finanzen (2006): *Vordrucke 2006*. Dostopno na http://www.bmf.gv.at/service/formulare/slowenisch/_start.htm (8. februar 2006).
- Bundesrechenzentrum (2006): *Firmenportrait*. Dostopno na <http://srv301.brz.gv.at/pls/portal30/docs/FOLDER/AGRARMARKTAUSTRIA/FIRMENPORTRAIT/AMA/FIRMENPORTRAIT2005.PDF> (8. februar 2006).
- Council of Europe (2005): *Europarat - in Kurze*. Dostopno na http://www.coe.int/T/D/Com/Europarat_kurz/ (6. december 2005).
- Council of Europe (2006): *List of declarations made with respect to treaty No. 148, Austria*. Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=148&CM=8&DF=6/12/2007&CL=ENG&VL=1> (7. februar 2006).
- Council of Europe (2006): *Struktur und Tätigkeit des Ministerkomitees*. Dostopno na <http://www.coe.int/t/d/Ministerkomitee/intro.asp#was> (10. marec 2006).
- Council of Europe (2007): *Austria*. Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=AUS&MA=999&SI=2&DF=&CM=3&CL=ENG> (12. september 2007).

- Čopi (2006): *Glasba*. Dostopno na http://www.copi.at/info.php?id=C0_18_3 (6. marec 2006).
- Čopi (2006): *Šolstvo*. Dostopno na http://www.copi.at/info.php?id=C0_17_3 (6. marec 2006).
- Demokratiezentrum (2006): *Nachkriegsgeschichte, Chronologie der Ereignisse*. Dostopno na <http://www.oesterreichistfrei.at/geschichte4.htm#bes> (7. marec 2006).
- Der Fischer Weltalmanach (2006): *Europäische Union: Charta der Grundrechte - Sanktionen gegen Österreich*. Dostopno na http://www.weltalmanach.de/archiv/archiv_detail.php?id=248 (2. november 2006).
- Državni zbor Republike Slovenije (2007): *Poslanstvo*. Dostopno na <http://www.dz-rs.si/index.php?id=67> (8. junij 2007).
- Enotna lista: Einheits Liste (2006): *Enotna lista (EL)*. Dostopno na <http://www.elnet.at/mut/modules.php?op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticle&artid=11> (28. marec 2006).
- Erinnerungsort (2007): *Südtirol*. Dostopno na http://www.erinnerungsort.at/thema4/u_thema1.htm (21. september 2007).
- European Bureau for Lesser-Used Languages (2005): *Urad za manj razširjene evropske jezike*. Dostopno na http://www.eblul.org/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=33&lang=de (21. november 2005).
- European Council (2005): *Europäischer Rat*. Dostopno na http://europa.eu.int/european_council/ (18. november 2005).
- Evropska komisija (2007): *Kako deluje Evropska Unija. Vodnik po institucijah EU. Evropska komisija*. Generalni direktorat za informiranje, Publikacije, B-1049 Bruselj, junij 2005. Dostopno na http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/53/2006-sl.pdf (9. junij) 2007.
- Evropski parlament (2005): *Dobrodošli v Evropskem Parlamentu*. Dostopno na <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public.do?language=sl> (18. november 2005).
- Grüne Österreich (2006): *Volksgruppengesetz*. Dostopno na <http://www.archiv.gruene.at/10bl/recht/bg-volksgruppen.doc> (6. december 2005).
- Informacijski dokumentacijski center Sveta Evrope v Ljubljani: *Evropsko sodišče za človekove pravice / Predstavitev*. Dostopno na

http://www.coe.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/predstavitev/ /19. maj 2007).

- Informacijski portal + prireditveni portal Koroških Slovencev. Zveze Slovenskih organizacij in Slovenske prosvetne zveze (2006): *ZSO Zveza slovenskih organizacija na Koroškem*. Dostopno na http://www.slo.at/docs/ZSO_sl_screen.pdf (18. marec 2006).
- Karl-Franzes-Universität Graz (2006): *Slawisches Österreich – Geschichte und Gegenwart der Minderheiten. Die Slowenen in Kärnten*. Dostopno na http://www-gewi.unigraz.at/slaw/studium/ring_vo/scripts/lk_slow-au.pdf (16. marec 2006).
- Kärntner Heimatdienst (2006): *KHD – Kurzportrait*. Dostopno na http://www.khd.at/k_potrtrait/kurzportrait.html (17. marec 2006).
- Landesschulrat für Kärnten (2006): *Höhere Schulen*. Dostopno na <http://www.landesschulrat-kaernten.at/?siid=15&pagetype=&arid=45&root=&sub=> (6. marec 2006).
- Landesschulrat für Kärnten (2006): *Minderheitenschulwesen – grundsätzliche Regelungen*. Dostopno na <http://www.landesschulrat-kaernten.at/?siid=15&pagetype=&arid=44&root=&sub=> (6. marec 2006).
- Narodni svet Koroških Slovencev (2005): *Für die unverzügliche Herstellung des gesetzlichen Zustandes!* Dostopno na http://www.nsksk.at/aktuelles_more.php?id=466_0_2_0_M (29. november 2005).
- Narodni svet Koroških Slovencev (2006): *Cilji NSKS*. Dostopno na http://www.nsksk.at/unsereziele_slo.php (9. februar 2006).
- Narodni svet Koroških Slovencev (2006): *KEKEC, Bog te sprejmi!* Dostopno na http://www.nsksk.at/president_slo_more.php?id=218_0_20_0_M (6. marec 2006).
- Narodni svet Koroških Slovencev (2006): *Naj gre Haider kdaj k dvojezični maši*. Dostopno na http://www.nsksk.at/president_slo_comments.php?id=403_0_20_0_C (6. marec 2006).
- Narodni svet Koroških Slovencev (2006): *Pliberška krajevna tabla razveljavljena!* Dostopno na http://www.nsksk.at/aktualno_more.php?id=490_0_3_10_M (6. marec 2006).
- Narodni svet Koroških Slovencev (2006): *Volksgruppenbeirat für die Kärntner Slowene/Sosvet za slovensko narodno skupnost*. Dostopno na http://www.nsksk.at/ueberuns.php?id=C0_45_8 (21. marec 2006).

- Nedelja (2006): *Od Nedelje do Nedelje I – Začetek*. Dostopno na http://www.nedelja.at/ex/index.php/topstory/more/od_nedelje_do_nedelje_i_zaetek/ (9. februar 2006). Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa (2007): *OSZE Österreich 2000*. Dostopno na http://www.osze.at/seite4_de.html (11. september 2007).
- Österreichische Rundfunk (2006): *Neue Tafeln aufgestellt*. Dostopno na <http://kaernten.orf.at/stories/88276/> (5. marec 2006).
- Österreichische Rundfunk (2007): *Gemeinschaft der Kärntner Slowenen*. Dostopno na <http://oesterreich.orf.at/kaernten/stories/122252/> (5. februar 2007).
- Österreichische Rundfunk (2007): *ORF-Slowenen: ARCHIV*. Dostopno na <http://vgarchiv.orf.at/slovenci/arhiv/2003/200302.htm> (13. januar 2007).
- Skupnost Koroških Slovencev in Slovenk (2007): *Gemeinschaft der Kärntner Slowenen und Slowenninen*. Dostopno na <http://www.skupnost.at/> (5. februar 2007).
- Svet Evropske unije (2005): *Evropski svet v Kopenhagenu, 21-22 junij, Sklepi predsedstva*. SN 180/1/93. Dostopno na http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72921.pdf (18. november 2005).
- The Organisation for Security and Co-operation in Europe (2007): *High Commissioner of National Minorities. About*. Dostopno na <http://www.osce.org/hcnm/> (11. september 2007).
- Urad vlade RS za komuniciranje (2005): *Posledice članstva*. Dostopno na <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/489-115/> (18. november 2005).
- Urad vlade RS za komuniciranje (2007): *Konferenca predstavnikov vlad članic. Zadeva: Pogodba o ustavi za Evropo*. CIG 87/2/04 REV 2. Dostopno na <http://evropa.gov.si/ustava/pogodba-o-ustavi-za-evropo.pdf> (12. september 2007).
- Urad vlade RS za komuniciranje (2007): *Reformna pogodba namesto ustave za Evropo*. Dostopno na <http://evropa.gov.si/ustava/> (11. september 2007).
- Vogel, Ulrike (2006): *Jistrum versus Lepena: Zweisprachiger Unterricht in Friesland und in Kärnten*. Dostopno na http://www.ned.univie.ac.at/CMS/Brochueren/Ljouwert___Celovec/Jistrum_verseus_Lepena___Zweisprachiger_Unterricht_in_Friesland_und_in_K_rnten/ (6. marec 2006).
- Volksgruppenbüro des Landes Kärnten (2006): *Biro za slovensko manjšino*. Dostopno na <http://www.koroska.at/aktuell.php> (20. junij 2006).

- Wikipedia. Die freie Enzyklopädie (2005): *European Union*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union (18. november 2005).
- Wikipedia. Die freie Enzyklopädie (2006): *Donnerstagsdemonstrationen*. Dostopno na <http://de.wikipedia.org/wiki/Donnerstagsdemonstrationen> (2. november 2006).
- Wikipedia. Die freie Enzyklopädie (2007): *Kärntner Traditionsverbände*. Dostopno na http://de.wikipedia.org/wiki/K%C3%A4rntner_Traditionsverb%C3%A4nde (15. julij 2007).
- Wikipedia. Die freie Enzyklopädie (2007): *Mitgliedstaaten der Europäischen Union*. Dostopno na http://de.wikipedia.org/wiki/Mitgliedstaaten_der_Europ%C3%A4ischen_Union (12. september. 2007).
- Wikipedija. Prosta enciklopedija (2007): *Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi*. Dostopno na <http://sl.wikipedia.org/wiki/OVSE> (11. september 2007).
- Wikipedia. Die freie Enzyklopedie (2007): *Ortstafelstreit*. Dostopno na <http://de.wikipedia.org/wiki/Ortstafelstreit> (5. februar 2007).
- Wikipedia. Prosta enciklopedija (2007): *Osvobodilna fronta*. Dostopno na http://sl.wikipedia.org/wiki/Osvobodilna_fronta_slovenskega_naroda (25. junij 2007).
- Wikipedia. Die freie Enzyklopädie (2007): *Sarden*. Dostopno na <http://de.wikipedia.org/wiki/Sarden> (8. februar 2007).
- Wikipedija. Slobodna enciklopedija (2007): *Socijalistička, Federativna Republika Jugoslavija*. Dostopno na http://sh.wikipedia.org/wiki/SFRJ#Raspad_SFRJ (18. maj 2007).
- Zvezna gimnazija in zvezna realna gimnazija za Slovence (2006): *Projekt dijakov slovenske gimnazije. Pregled dogodkov 1938-1960*. Dostopno na <http://www.magnifique.at/gimnazija/kategorie1/index.html> (18. marec 2006).

7.3 PRIMARNI VIRI

- 46. Gesetz vom 5. April 2001, mit dem das Kärntner Schulgesetz geändert wird. LGBl für Ktn. Nr. 46/2001.
- Bundeskanzleramt Österreich (2000): Odločba G 2-4/00-7 (9. 3. 2000). Razveljavitev enega besednega reda v 16. členu manjšinskega šolskega zakona za Koroško. *Aufhebung einer Wortfolge in §16 Minderheiten-Schulgesetz für Kärnten*. Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/vfghmsgktn.pdf> (2. december 2005).

- Bundeskanzleramt Österreich (2000): Odločba V 91/99-11 (4. 10. 2000). Razveljavitev ene besede v 2.členu Odločbe zvezne vlade o določitvi sodišč, upravnih ter drugih uradov pred katerimi je slovenski jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. *Aufhebung eines Wortes in § 2 der Verordnung der Bundesregierung über die Bestimmung der Gerichte, Verwaltungsbehörden und sonstigen Dienststellen, vor denen die slowenische Sprache zusätzlich zur deutschen Sprache als Amtssprache zugelassen wird.* Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/vfghamtssprache.pdf> (2. december 2005).
- Bundeskanzleramt Österreich (2001): Odločba G213/01-18, V62, 63/01 (13. 12. 2001). Razveljavitev enega besednega reda druge vrstice, drugega odstavka 2.člena ter druge vrstice 1.člena odločbe zvezne vlade 31. 5. 1977 o določitvi delov ozemlja, v katerih je treba postaviti topografske napise v nemškem in slovenskem jeziku. *Aufhebung einer Wortfolge in § 2 Abs. 2 Z 2 des Volksgruppengesetzes und in § 1 Z 2 der Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung von Gebietsteilen, in denen topographische Bezeichnungen in deutscher und slowenischer Sprache anzubringen sind.* Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/Topographieerkenntnis.pdf> (2. december 2005).
- Bundeskanzleramt Österreich (2005): Odločba V 64/05 (12. 12. 2005). Razveljavitev krajevne table „Bleiburg“ oz. „Bleiburg-Ebersdorf“. *Aufhebung der Ortstafel »Bleiburg« bzw. »Bleiburg-Ebersdorf.* Dostopna na http://www.vfgh.gv.at/cms/vfghsite/attachments/8/3/9/CH0003/CMS1135763805223/ortstafel_bleiburg_v64-05.pdf (5. marec 2006).
- Bundeskanzleramt Österreich (2006): *2. avstrijsko poročilo Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin.* Wien, september, 2006. Dostopno na <http://www.austria.gv.at/DocView.axd?CobId=21385> (13. maj 2007).
- Bundeskanzleramt Österreich (2006): *Bericht gemäs Art 15 Abs.1 der Europäischen Charta der Regional- oder Minderheitensprachen.* Wien, 1. oktober 2002. Dostopno na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/staatenberichtcharta.pdf> (8. februar 2006).
- Evropski parlament (1981): Resolucija Evropskega parlamenta o listini Skupnosti o regionalnih jezikih in kulturah ter o listini o pravicah narodnih manjšin. *European Parliament Resolution on a Community Charter of Regional Languages and Cultures and on a Charter of Rights of Ethnic Minorities.* OJ 1981 C 287/106, sprejeta 16. 10. 1981. Dostopna na

http://www.friul.net/legjislazion/Resolution_Arfe_European_Parliament_on_16_October_1981.php (16. november 2005).

- Evropski parlament (1983): Resolucija Evropskega parlamenta o ukrepih v korist manjšinskih jezikov in kultur v Evropski skupnosti. *European Parliament Resolution on measures in favour of minority languages and cultures in the European community*. OJ 1983 C 68/103, sprejeta 11. 2. 1983. Dostopna na <http://www.arts.uwaterloo.ca/MINELRES/eu/re830211.htm> (18. november 2005).
- Evropski parlament (1986): Deklaracija proti rasizmu in ksenofobiji. Joint Declaration by the European Parliament, the Council, the representatives of the Member States, meeting within the Council, and the Commission against racism and xenophobia. OJ 1986 C 158, sprejeta 11. 6. 1986, velja od 25. 6. 1986. Dostopna na <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entr27.htm> (15. november 2005).
- Evropski parlament (1987): Resolucija Evropskega parlamenta o jezikih in kulturah regionalnih in etničnih manjšin v Evropski skupnosti. *European Parliament Resolution on the languages and cultures of regional and ethnic minorities in the European Community*. OJ 1987 C 318/160, sprejeta 30. 10. 1987. Dostopna na http://www.friul.net/legjislazion/Resolution_Kuijpers_European_Parliament_on_30_October_1987.php (18. november 2005).
- Evropski parlament (1994): Resolucija Evropskega parlamenta o jezikovnih in kulturnih manjšinah v Evropski skupnosti. *European Parliament Resolution on linguistic and cultural minorities in the European Community*. OJ 1994 C 61/110, sprejeta 9. 2. 1994. Dostopna na http://www.friul.net/legjislazion/Resolution_Killea_European_Parliament_on_February_1994.php (18. november 2005).
- Evropski parlament (2000): Listina o temeljnih pravicah v Evropski uniji. *Draft Charter of Fundamental Rights of the European Union*. OJ 2000 C 364/01, sprejeta 7. 12. 2000, velja od 18. 12. 2000. Dostopna na http://www.europarl.eu.int/charter/pdf/text_en.pdf (16. november 2005).
- Evropski parlament (2001): Resolucija Evropskega parlamenta o regionalnih in manj rabljenih evropskih jezikih. *European Parliament Resolution on regional and lesser-used European languages* OJ 2002 C 177E/334, sprejeta 13. 12. 2001. Dostopna na <http://europa.eu.int/eurlex/pri/en/oj/dat/2002/ce177/ce17720020725en03340336.pdf> (18. november 2005).

- Manjšinski šolski zakon za Koroško. *Bundesgesetz vom 19. März 1959, womit für das Bundesland Kärnten Vorschriften zur Durchführung der Minderheiten-Schulbestimmungen des Österreichischen Staatsvertrages getroffen werden (Minderheit-Schulgesetz für Kärnten)*. BGBl. 101/1959, nazadnje dopolnjen z BGBl. I 76/2001, sprejet 19. 3. 1959. Dostopen na http://www.austria.gv.at/2004/4/15/msg_kaernten_letztfassung.pdf (29. november 2005).
- Österreichische Rundfunk (2007): Bericht von Martti Ahtisaari, Jochen Frowein, Marcelino Oreja angenommen am 8. September 2000 in Paris (Deutsche Übersetzung/Original: Englisch). Dostopno na <http://vgarchiv.orf.at/austria/de/pool/dokumente/weisenbericht.pdf> (18. maj 2007).
- *Staatsvertrag vom 15. Mai 1955 betreffend die Wiederherstellung eines unabhängigen und demokratischen Österreich (Staatsvertrag von Wien)*. BGBl. 152/1955, sprejeta 15. 5. 1955, velja od 27. 7. 1955. Dostopna na <http://www.verfassungen.de/at/staatsvertrag55.htm> (24. november 2005).
- Svet Evrope (1953): Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in svoboščin. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms amended*. ETS No. 005, podpisana 4. 11. 1950, velja od 3. 9. 1953, zadnjič dopolnjena s Protokolom št. 11. Dostopna na <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/005.htm> (12. september 2007).
- Svet Evrope (1953): Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in svoboščin usklajena s Protokolom številka 11. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms amended by Protocol No. 11*. ETS No. 155, podpisana 4. 11. 1950, velja od 3. 9. 1953. Dostopna na <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/005.htm> (12. september 2007).
- Svet Evrope (1992): Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. *Europäische Charta der Regional- oder Minderheitensprachen*. CETS No. 148, sprejeta 25. 6. 1992, velja od 1. 3. 1998. Dostopna na <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Word/148.doc> (6. december 2005).
- Svet Evrope (1994): Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin. *Council of Europe Framework Convention for the Protection of National Minorities*. ETS No. 157, sprejeta 10. 11. 1994, velja od 1. 2. 1998. Dostopna na <http://www.coe.fr/eng/legaltxt/157e.htm> (10. marec 2006).

- Predlog zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2004). EPA 1313 - III, *Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije*, 67 (XXX).
- Saintgermainska državna pogodba. *Der Staatsvertrag von Saint-Germain-en-Laye*. Staatsgesetzblatt Nr. 303/1920, podpisana 10. 9. 1919, velja od 16. 7. 1920. Dostopna na <http://www.versailer-vertrag.de/svsg/svsg.htm> (24. november 2005).
- Splošni civilni zakonik. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*. BGBl. Nr. 118/2002. Dostopen na <http://www.ibiblio.org/ais/abgb1.htm> (15. julij 2007).
- Statut o avtonomiji Baskovske dežele. *The Statue of Autonomy of the Basque Country*. Sprejet 24. 12. 1978. Dostopen na http://www.parlamento.euskadi.net/pdfdocs/i_estatuto.pdf (5. februar 2007).
- Uredba o sosvetih narodnih skupin. *Verordnung der Bundesregierung vom 18. Jänner 1977 über die Volksgruppenbeiräte*. BGBl. 38/1977 v različici BGBl. 895/1993, sprejeta 18. 1. 1977. BGBl. 38/1977 v različici BGBl. 895/1993, sprejeta 18. 1. 1977. Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/15/volksgruppenbeiraete.pdf> (29. november 2005).
- Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi delov ozemlja, v katerih je treba postaviti topografske napise v nemškem in slovenskem jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung von Gebietsteilen in denen topographische Bezeichnungen in deutscher und slowenischer Sprache anzubringen sind*. BGBl. 306/1977, sprejeta 31. 5. 1977. Dostopna na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/topographischeVOkaernten.pdf> 29. november 2005).
- Uredba zvezne vlade z dne 31. maja 1977 o določitvi sodišč, upravnih oblasti in drugih uradov, pred katerimi je slovenščina pripuščena kot uradni jezik dodatno k nemškemu jeziku. *Verordnung der Bundesregierung vom 31. Mai 1977 über die Bestimmung der Gerichte, Verwaltungsbehörden und sonstige Dienststellen, vor denen die slowenische Sprache zusätzlich zur deutsche Sprache als Amtssprache zugelassen wird*. Dostopna na http://www.austria.gv.at/2004/4/16/amtssprache_slowenisch.pdf (29. november 2005).
- *Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča* (1992). Sprejeta 26. junija 1945, velja od 24. oktobra 1945. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Zakon o avstrijski radioteleviziji. *Bundesgesetz über österreichischen Rundfunk (ORF-Gesetz)*. BGBl. 379/1984 v različici BGBl. I. 83/2001, sprejet 31. 07. 2001.

Dostopen

na

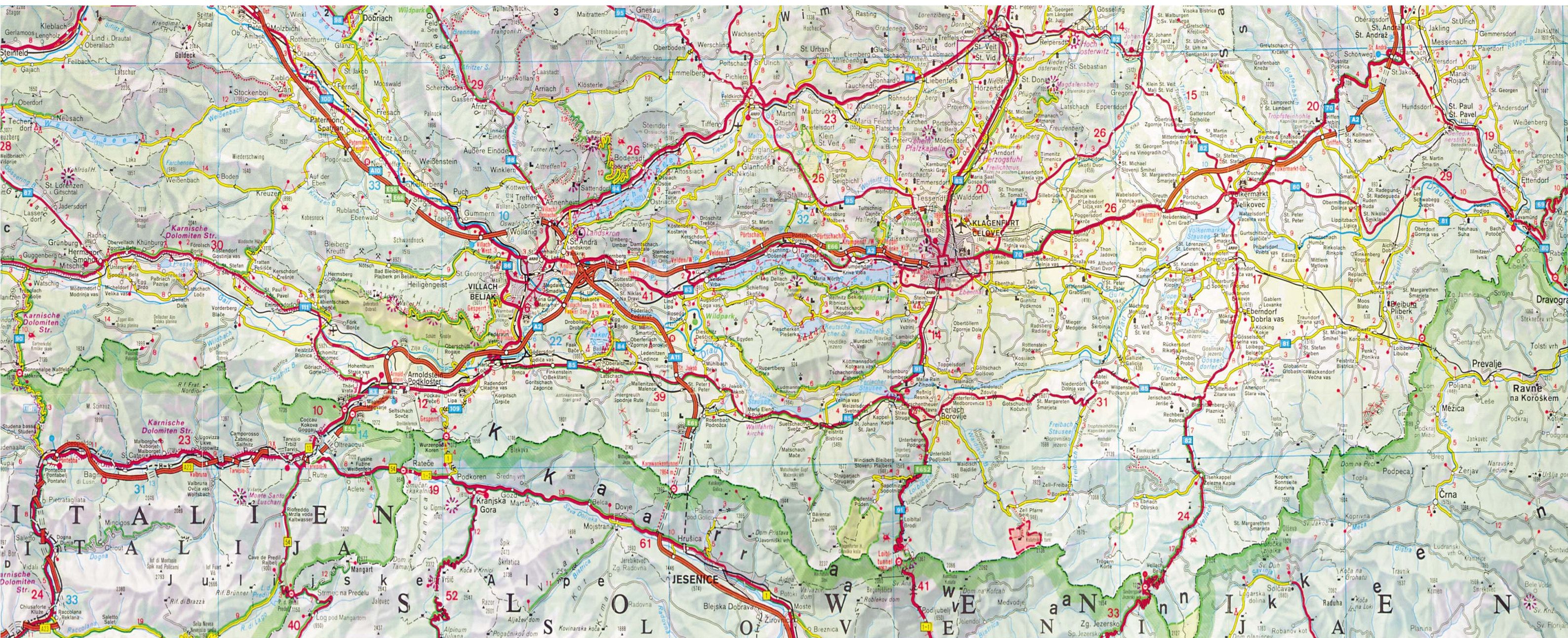
[http://ris.bka.gv.at/tawebcgi/taweb?x=d&o=1&v=bgb1&db=BGBL&q=%7B\\$QUERY%7D&sl=100&t=doc4.tmpl&s=\(I%2083/2001\):PORG](http://ris.bka.gv.at/tawebcgi/taweb?x=d&o=1&v=bgb1&db=BGBL&q=%7B$QUERY%7D&sl=100&t=doc4.tmpl&s=(I%2083/2001):PORG) (29. november 2005).

- Zakon o narodnih skupnostih. *Volksgruppengesetz*. BGB1. 396/1976, nazadnje dopolnjen z BGB1. I 35/2002, sprejet 7. 7. 1976. Dostopen na <http://www.austria.gv.at/2004/4/16/volksgruppengesetz.pdf> (28. november 2005).
- Zakon o skladi za otroške vrtce. *Kärntner Kindergartenfondsgesetz*. Kärntner LGBl. 74/2001, sprejet 12. 7. 2001. Dostopen na http://www.nsk.at/docs/gesetze/ktn_kindergartenfondsgesetz.rtf (29. november 2005).
- Zakon o osebnem statusu. *Bundesgesetz vom 19. Jänner 1983 über die Regelung der Personenstandsangelegenheiten einschließlich des Matrikenwesens (Personenstandsgesetz – PStG)*. BGB1. Nr. 60/1983, nazadnje dopolnjen z BGB1. I Nr. 100/2005. Dostopen na <http://www.bmi.gv.at/downloadarea/kunsttexte/Personenstandsgesetz.doc> (10. februar 2006).
- Zakon o spremembi imena. *Namensänderungsgesetz*. BGB1. Nr. 195/1988, nazadnje dopolnjen z BGB1. Nr. 25/1995. Dostopen na http://transx.transgender.at/Dokumente/NaeG_95.pdf (10. februar 2006).
- Zakon o subvencioniranju tiska. *Presseförderungsgesetz*. BGB1. Nr. 228/1985 v različici BGB1. Nr. 136/2003, velja od 1. 1. 2004. Dostopen na [http://www.rtr.at/web.nsf/lookuid/6C307A5F6FF607B2C1256F900034B2F5/\\$file/Presseförderungsgesetz-2004-BGB1.pdf](http://www.rtr.at/web.nsf/lookuid/6C307A5F6FF607B2C1256F900034B2F5/$file/Presseförderungsgesetz-2004-BGB1.pdf) (9. februar 2006).
- Zakon o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih /MELRJ/. Ur.l. RS-MP št. 17/2000, sprejet 19. 7. 2000, velja od 5. 8. 2000. Dostopen na http://www2.gov.si/zak/Zak_vel.nsf/bb4e2c79e4d137bac1256616002db419/c12563a400338836c1256922002b5da1?OpenDocument (9. februar 2006).
- Zvezni ustavni zakon. *Das Bundes-Verfassungsgesetz*. BGB1.Nr. 1/1930, nazadnje dopolnjen z BGB1. I Nr. 68/2000, sprejet 1. 10. 1920, velja od 1. 10. 1920. Dostopen na http://www.austria.gv.at/Docs/2005/11/7/B-VG01_2006.doc (24. november 2005).

8. PRILOGA

Priloga A: Zemljevid avstrijske Koroške

Vir: Kärnten/Koroška (1994) Celovec: Mohorjeva založba, dostopno na http://www.nsk.at/karta_slo.php#, 20. 9. 2007.